

Statencommissie
Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

VERSLAG van de Statencommissie Mobiliteit en Duurzaamheid – 27-11-2020

Voorzitter: Van der Linden

Aanwezige commissieleden: Bastiaans, Fischer, Heldens, Hermans, Jenneskens, Loomans, Megens, Mertens, Palmen, Vincken, Westen, Westhoff, Wolters Gregório

Aanwezige burgercommissieleden: Van den Beucken, Grippeling, Lemmens, Piepers, Richter, Vennik

Aanwezig namens Griffie: Van Birgelen, Steeghs

Aanwezige GS-leden: Brugman, Burlet, Koopmans, Mackus

Overige aanwezigen: de heer G. Voncken (presentatie)
mevrouw D. Kuypers (inspreker digitaal)

Afgemelde commissieleden: -

HEROPENING

7. MOBILITEIT

7.1 Statenvoorstel Integraal Programma Mobiliteitsopgaven Limburg in relatie tot de Regeling Grote Projecten

De voorzitter: Goed beste mensen, we kunnen weer schijnbaar. Iedereen die er moet zijn is er en anders hebben ze pech gehad. Dan gaan we door met agendapunt 7.1, dat is een Statenvoorstel Integraal Programma Mobiliteitsopgaven Limburg in relatie tot de Regeling Grote Projecten. Het agendapunt is in de vorige vergadering inhoudelijk besproken. Hetgeen hier toen geconcludeerd is, is verwerkt in het Statenvoorstel en dan kunnen we daar nu in twee termijnen over debatteren. Als u denkt dat dat niet nodig is en dat het korter kan, dan verzoek ik u gelijk in eerste termijn aan te geven of het een hamerstuk of een bespreekstuk is, wat het dan wellicht ook wel niet zal zijn. Ik wil bij mijnheer Megens beginnen.

De PVV (Megens): Dank u wel voorzitter. Wij hebben hier geen vragen over en het mag een hamerstuk worden.

De voorzitter: Dank u wel. De SP, mijnheer Wolters.

De SP (Wolters Gregório): Wij hebben ook geen verdere vragen of opmerkingen, ook een hamerstuk.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Dank u. Ga ik door naar mijnheer Heldens.

De VVD (Heldens): Twee duimen omhoog.

De voorzitter: Oké. Mevrouw Jenneskens, D66.

D66 (Jenneskens): Eens met de vorige, hamerstuk voor ons.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Van den Beucken.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Ja, dat wat voorligt voorzitter dat is precies wat we wilden, dus een hamerstuk.

De voorzitter: Dank u wel. 50PLUS, mevrouw Fischer.

50PLUS (Fischer-Otten): Ook wij zijn het er helemaal mee eens en het wordt een hamerstuk.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Lemmens.

GroenLinks (Lemmens-Graus): We willen wel nog extra vragen dat we dan ook de rapportages tijdig mogen ontvangen van de Gedeputeerde.

De voorzitter: Dat is prima, goed. Dank u wel. Dan hoeft de Gedeputeerde daar denk ik niet veel meer over te zeggen? Dan kunnen we nog wat tijd inlopen, dus bij dezen dank aan de Commissie en dan gaat dit als hamerstuk naar de Statenvergadering. Dank u wel.

7.2 Rondvraag/mededelingen

De voorzitter: Dan zijn we aan agendapunt 7.2, dat is de Rondvraag en daar was een vraag over het veer, gesteld door mijnheer Heldens en die zal nu beantwoord worden door mevrouw Brugman dacht ik. Aan u het woord.

Gedeputeerde Brugman: Dank u wel voorzitter. De veerpont is van het Rijk, dus de Provincie heeft in die zin geen rol. Ik heb even snel de brief gelezen waar u het over heeft, die heeft natuurlijk betrekking op de effecten van COVID. Ik heb nu ook, want we hebben even telefonisch contact gehad, begrepen dat er nu op dit moment gesprekken gevoerd worden tussen Rijkswaterstaat, ook België, en de veereigenaar. **Ik kan u wel aanbieden om ook nog even met Rijkswaterstaat te gaan bellen om aan te dringen dat er wel een oplossing gevonden moet worden.** Dat is wat ik erover kan zeggen voorzitter.

De voorzitter: Oké dank u. Mijnheer Heldens, is het u helder en duidelijk?

De VVD (Heldens): Twee duimen omhoog wederom. Dank u wel.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Goed zo, dank u. Dan hebben we agendapunt 7.2 ook gehad.

De voorzitter: Dan gaan wij over naar agendapunt 8 en daarom schors ik de vergadering enkele minuten, zodat de woordvoerders kunnen wisselen. Ja, ik kan er niets aan doen. Dan gaan we over vijf minuten verder, dat is om één minuut voor elf.

[SCHORSING]

8. DUURZAAMHEID

8.1 Statenvoorstel Provinciale Energie Strategie Deel 2

De voorzitter: Ja mensen, het is één minuut voor elf dus we gaan starten en ik heropen de vergadering. Dan gaan we verder met agendapunt 8.1 en dat is Statenvoorstel Provinciale Energie Strategie Deel 2. Ik wil beginnen bij mevrouw Jenneskens, aan u het woord.

D66 (Jenneskens): Voorzitter, wat fijn. Net zoals tijdens de wederopbouw worden we geconfronteerd met grote vraagstukken. Onze generatie kan en moet daar een beslissende wending aan geven. Rijksbouwmeester Floris Alkemade schetst in Panorama Nederland een heel mooi land dat schoner, hechter en rijker wordt van de transitie die we nu samen inzetten. Een uitzicht waarvan je zin krijgt in verandering. En dat is volgens D66 ook de opdracht voor Limburg, deze Provinciale Energie Strategie is daar dan één van de uitwerkingen van, maar staat niet alleen. Het Klimaatakkoord Parijs, Natura 2000, de SDG's, ze hebben allemaal één ding gemeen, grote doelen worden niet behaald als we klein blijven denken. Dat leidt er voor D66 ook toe dat we ons afvragen of we soms ook niet af moeten van de sectorale benadering, ook bij deze Energiestrategie. Het is uiteindelijk het resultaat dat telt, zeggen we dan bij elke versie van die PES en als je dan het hele stuk leest, denk je, wat staat er veel. En als je het dan nog een keer leest en nog een keer leest, dan denk je soms ook, wat staat er ook weinig concreets soms. Dat is misschien ook wel logisch in deze fase van het proces. De monitoring waar we altijd om vragen, die stelt ons nog niet helemaal gerust. Sommige KPI's gaan over het inrichten van overlegstructuren en processen, maar dat is uiteindelijk niet waar we u op zullen bevragen. Hoe monitoren we, waar we staan? Hoe krijgen we daar inzicht in? En hoe monitoren we ook vooral hoe die andere kaders met investeringslijnen als Limburg Energiek bijdragen aan de gezamenlijke missie: duurzame opwek en reductie van de uitstoot. Deze transitie is bij uitstek een fysieke. Het gaat om onze ruimte en hoe we daarmee omgaan. En dat is misschien nog wel het meest ingewikkelde. Wat D66 betreft en wat dit stuk betreft moeten alle daken vol, maar waarom is dat nog niet zo? We missen in dit stuk soms de concretisering naar andere bevoegdheden en rollen van de Provincie en eigenlijk vooral ook de ambitie op dit vlak. We willen dit, we moeten het ook en we zullen er alle middelen in onze gereedschapskist voor inzetten. En dat geldt voor D66 met name als we het hebben over ons ruimtelijke beleid, maar ook over onze VTH-taken. Hoe kunnen we die nu, in het verlengde van deze opgave, in gaan zetten vragen we u. Dan de systeemstudie. Al in 2016 was er de motie Van Wageningen, die ondertekend werd door een aantal Statenleden. In 2018 werd in de Verkenning digitale samenleving nogmaals bevestigd dat een systeemstudie nodig was en nu hebben we er ééntje, een hele goede overigens, en toch zien we nog niet dat deze helemaal doorvertaald wordt in de ambitie of in de uitdagingen van deze PES. We vragen ons dan bijvoorbeeld af hoe Limburg de

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

kansen voor OPAC ziet. En wat gaan we doen om deze bij uitstek geschikte ontwikkeling voor Limburg mogelijk te maken. De RES'en zijn heel ambitieus en die zetten heel veel om in zonneparken, die windmolens blijken aanzienlijk minder populair, maar dat vraagt om hele specifieke verzwareningen aan het net waarvan we nu al zien dat ze lastig zijn. Hoe gaan we nu zorgen dat die ambitie in die RES ook gaat aansluiten op dat net? Hoe gaan we ons aandeelhouderschap inzetten en hoe gaan we daar concreet mee om? Dan de grens. In de inleidende paragrafen wordt heel veel gezegd over de nadelen van onze grensligging. Vorige week werd de motie Paternotte en Sienot aangenomen die de regering verzoekt belemmering in de wetgeving weg te nemen en bilaterale afspraken te maken met de buurlanden over de uitwisseling van duurzame energie met buurlanden. Welke belemmeringen kan en moet het Rijk wegnemen? Welke kansen bieden dit soort dingen voor Limburg en hoe ziet ons College dit idealiter voor zich? En wat is daarvoor nodig? Warmte. We lezen in de conclusies over warmte dat de potentie van diverse vormen van aquathermie uit oppervlaktewater, afvalwater en drinkwater nog niet eens in kaart is gebracht, maar naar warmteconcepten uit de rioolwaterzuiveringsinstallaties is wel onderzoek gedaan. Waarom wordt dit nog niet meegenomen of meegewogen als alternatieve warmtebron? Waarom wordt restwarmte niet als oplossing gezien in zowel PES als RES en zou de, ik zeg nu gewoon RWZI Roermond- Maastricht betrokken kunnen worden in de oplossing in deze transitievisie? Klopt het dat all-electric warmteconcepten geen optie zijn volgens deze PES. Het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad, daar hebben we het ook al heel vaak met elkaar over gehad. We missen in deze PES nog, wat kan de Provincie naast geld lenen voor de investering nog meer concreet doen om inwoners met woningen te stimuleren tot energiebesparing. Specifiek vragen we ons dat af voor huurders met een beperkt budget. Dan lokaal eigenaarschap. Wat D66 betreft staat ook in deze PES solidariteit centraal, anders is de energietransitie niet alleen onrechtvaardig, maar komt er bovenal niets van terecht. In Venlo zien we hoe we hier een PIP hebben vastgesteld, maar dat we in de uitwerking van de afspraken die we daarvoor hebben gemaakt soms geen betrouwbare partner zijn. Hoe zorgen we ervoor dat lokaal eigenaarschap en lokale participatie wel gaat lukken in de toekomst? Hoe zorgen we ervoor dat er evenwicht ontstaat tussen commerciële en coöperatieve partners en welke middelen kan de Provincie, met name in VTH, in voorwaardenscheppende zin daarvoor opnemen? Dan de landbouw. De energietransitie biedt zowel kansen als bedreigingen voor de transitie die ook in deze sector plaatsvindt. Het Kabinet heeft, als we het hebben over biograndstoffen aangegeven dat ze heel terughoudend zijn met deze energiebron. Het kan wel, maar het is een transitiebrandstof en daar mogen geen lock-ins worden gecreëerd. Hoe zien we dat nou in Limburg? We hebben hier veel mest en we zien ook een aantal mestfabrieken en de vraag is wat is onze visie daarop? Kan dit nou een bijdrage leveren aan de oplossing of moeten we problemen laten waar ze zijn? En als we daarvoor een rol zien, nemen we dan ook de CO₂-footprint van de veehouderij, waaruit die mest ontstaat, mee in onze afweging?

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens, u bent door uw tijd.

D66 (Jenneskens): Ja ik heb nog één vraag. Ik had nog maar één vraag eigenlijk, als laatste. Als we het hebben over alle thermiesoorten, voor Noord-Limburg waren er altijd mooie ideeën over geothermie, die blijken geen oplossing zijn. Welke oplossingen zien wij en kunnen we actief mogelijk maken om de glastuinbouw als mega-energiegebruiker te verduurzamen? Ik denk dat dit even genoeg vragen waren voor de eerste termijn.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Van den Beucken van LOKAAL-LIMBURG.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Dank u wel voorzitter. We danken het College en de ambtelijk medewerkers voor dit stuk en u krijgt van ons een compliment daarvoor en ook wat op- en aanmerkingen. U geeft per lijn en subonderdeel helder aan wat u wilt gaan doen inclusief de KPI's. De PES is als het ware een boemeltrein. Op elk station worden er één of meerdere wagonnetjes gekoppeld, zoals eerder de warmtevisie, de waterstof, de Limburgse taxonomie en de laatste halte van onze PES-trein was afgelopen oktober: Maastricht sonderende sessie. Er kwamen weer enkele belangrijke wagonnetjes bij, extra KPI's, een zesde actielijn, aandacht voor de sociale kant van eigenaarschap. Zelfs OPAC kwam weer uit de remise. En de wagon kernenergie werd aangehaakt, achteraan met de rode lantaarn nog. Terwijl de PES-trein zich voortbeweegt door het Limburgse land veranderen de seinen telkens van kleur, want inzichten, regels en technieken veranderen. Onze inwoners moeten eigenlijk in de locomotief zitten naast de machinist. En die machinist die draagt een pet met de initialen GS. Hij of zij kan verschillende karakters aannemen, ondersteunen en complementair, maar ook actief investerend of regulerend. De Provinciale conducteur ten slotte, gebruikt het fluitje als het Rijk zou ontsporen of moet worden aangesproken. We hebben dit voorstel vol verwachting getoetst op de wijzigingen en toezeggingen van de vorige maand. Veel is verwerkt. Onze belangrijkste wens is vervat onder een nieuwe randvoorwaardelijke lijn genaamd 'energietransitie ingebed in de leefomgeving'. Wij wilden het eigenlijk liever noemen, een energietransitie met een goede RO, met oog voor veiligheid, gezondheid en leefbaarheid. Maar een kniesoor die daarop let. Prima, die zonneladder en prima dat er onderzocht wordt hoe grondspeculatie tegengegaan kan worden, pak jouw handschoen op zou ik willen zeggen. Wel vragen we en dan sluit ik ook bij mijn voorgangster aan, is nu het maximale eigenlijk geregeld wat betreft dat 50%-eigenaarschap? En zijn we verder helemaal opgelucht? Nee, daar kom ik verder nog op terug. Energiebesparing is voor een deel van onze inwoners wel concreet en betaalbaar en positieve ervaringen dragen bij in het draagvlak voor de energietransitie in bredere zin. In Limburg is er sprake van een relatief oude woningvoorraad met benedengemiddelde isolatie. Een KPI-energiebesparing werd onze fractie beloofd, maar bleef uit. Uit de antwoorden van het College op onze schriftelijke vragen, is voldoende duidelijk gemaakt waarom een directe KPI-energiebesparing niet mogelijk is, dank daarvoor. De begrippen draagvlak, haalbaarheid en betaalbaarheid zijn lastig te kwantificeren en zullen vooral kwalitatief en situationeel gezien moeten worden en dat begrijpt LOKAAL-LIMBURG. Maar, als inwoners zich zorgen maken over hun gezondheid door de afstand van windturbines tot bebouwing dan zal het de draagvlakontwikkeling in de weg kunnen staan. En in landen om ons heen zijn de inwoners beschermd door concrete normen, afstandsnormen, en hier lijken ze gewoon vogelvrij. LOKAAL-LIMBURG heeft bij de Algemene Beschouwingen de veiligheid en afstanden aangehaald. De RES-regio's gaan de locaties bepalen. Wij zien een rol van de Provincie om mee te werken dat eerst de voorkeursgebieden benut gaan worden en, zoals eerder gezegd, maakt onze fractie zich zorgen om wijken en dorpen waar eventueel windturbines komen. Die al reeds onder druk staan door snelwegen en aanwezigheid van veel industrie. Dat noemen we stapeling. De zesde randvoorwaardelijke lijn, die onze fractie voorstelde en er ook kwam, is weliswaar wel een waardevolle toevoeging maar kan de zorgen nog niet helemaal wegnemen. We zullen de beantwoording van onze vragen nog nader bestuderen en in de fractie bespreken. Het was te kort dag. Net zoals productiemiddelen en auto's hebben ook windturbines en zonnepanelen een eindige technische

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

levensduur. Ze zullen ooit opgeruimd of vervangen moeten worden. Welke rol speelt de Provincie in het stimuleren dat dit adequaat gebeurt? Dat eventuele schades en opruimkosten niet ten laste van de inwoners komen, maar dat hiervoor reserves worden aangehouden bij de verantwoordelijken. Verder doen we nogmaals een oproep om via IPO het Rijk ervan te doordringen productief in plaats van contraproductief te zijn. De overheid heeft geothermie vooralsnog stopgezet met alle gevolgen van dien voor enkele tuinders in Noord-Limburg. Men ziet risico's. Daarom is het inderdaad zaak dat het Rijk versneld de onderzoeken uitvoert naar de mogelijkheden van minder diepe geothermie. Energiearmoede ten slotte is voor ons een belangrijk thema. Op Provinciaal niveau moeilijk aan te pakken omdat er natuurlijk geen invloed is op de woonlasten. Maar wij verwachten dat de Provincie het beste beentje voor blijft zetten in de samenwerking met wooncorporaties en gemeenten om een sociale en eerlijke transitie mee te helpen bevorderen. We vertrouwen op u College en deel vooral ook de successen met ons. Dank u voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Gaan we door naar mijnheer Richter van 50PLUS.

50PLUS (Richter): Dank u wel voorzitter. De voorliggende Provinciale Energiestrategie Deel 2 is een verdieping en aanvulling van het eerste deel van de PES. Het toevoegen van de zesde lijn, waar al eerder aan is gerefereerd, waarin nader wordt ingegaan op de energietransitie in relatie tot de leefomgeving, heeft onze instemming. Gister heb ik digitaal deelgenomen aan het Nationaal Warmtecongres 2020. Er kwam veel aan bod, er werd aangegeven dat de energietransitie in de volle breedte bekeken moet worden. 50PLUS is van mening dat dit met de voorliggende PES aan de orde is. Wel werd aangegeven dat er nu concrete stappen gezet moeten worden en met name op het gebied van isolatie. Warmte die je niet gebruikt, hoeft je ook niet op te wekken. Wat 50PLUS betreft kiezen wij voor de laagste kosten voor de burger in relatie tot de energietransitie. Burgers gaan pas iets bijdragen aan een energietransitie als hen dit iets oplevert, namelijk lagere energielasten. Echter niet iedereen heeft duizenden euro's ter beschikking. Zo zijn de kosten van het isoleren van woningen relatief hoog. Er zijn leningen beschikbaar, die echter wel een keer terugbetaald moeten worden. De Provincie zou een subsidie kunnen verstrekken zodat burgers aan de slag kunnen zonder dat dit ten koste gaat van veel spaargeld. Een andere optie was volgens degene die sprak op het congres om het bedrijfsleven te stimuleren om goedkoop isolatiemateriaal te maken. Dit materiaal zou dan op maat in de fabriek gemaakt kunnen worden, zodat het makkelijk in de huizen verwerkt kan worden en weinig overlast voor de burger zal veroorzaken. In de vorige commissievergadering maakte ik al melding dat er nog relatief weinig laadpalen zijn. Is het mogelijk dat de Provincie hierin een financiële bijdrage kan leveren, zodat eerder dan in 2030 de 13.000 laadpalen gereduceerd zijn. De energietransitie staat en valt met draagvlak, haalbaarheid en betaalbaarheid. Draagvlak wordt bereikt door onder andere goede informatie. Hoe gaat het plaatsvinden? Verder moet het de burger duidelijk zijn dat participatie een financieel voordeel oplevert. Voor de meeste inwoners is nog onduidelijk wat er precies staat te gebeuren en binnen welke termijnen een en ander gaat plaatsvinden. Een mogelijkheid is dat burgers zich aansluiten bij een lokale coöperatie. We zouden dan ook graag zien dat de Provincie het lokaal eigenaarschap stimuleert samen met de coöperaties en dat is in het verlengde van wat mevrouw Jenneskens aangaf, wat ik helemaal kan onderstrepen. Als 50PLUS vinden wij de doelstellingen en KPI's ambitieus, maar we onderschrijven wel de zes actielijnen. Wij gaan ervan uit dat Provinciale Staten regelmatig op de hoogte worden gehouden door de Gedeputeerden. Dank u wel voorzitter.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Dank u wel, dan is het woord aan mevrouw Mertens van GroenLinks.

GroenLinks (Mertens): Dank u wel voorzitter. Wij hebben drie punten. Wij kunnen kort zijn deze ochtend, dan halen we misschien nog wat tijd in die we eerder vandaag verloren zijn. Enerzijds straalt het stuk uit: de vaart erin, we willen aan de slag. Er staat veel op stapel. We gaan veel doen, maar daaraan gekoppeld heb ik één vraag. Wat gaan we concreet doen? En dat is dan ook weer in lijn met wat mevrouw Jenneskens zegt. Wij missen concrete taken met daaraan gekoppeld, gewoon platgezegd, het geld dat we gaan uitgeven. Hoe gaan we die € 12,7 miljoen precies besteden? Een tweede punt: kernenergie. Ik heb er vorige keer, toen het er ook in stond, geen opmerking over gemaakt. Nu staat het er nog veel explicieter. Daar worden we als GroenLinks allesbehalve vrolijk van. De vraag is dus ook, waarom moet dit zo uitdrukkelijk in dit stuk opgenomen zijn? We leven anno 2020, we zijn eigenlijk al jaren geleden tot de conclusie gekomen dat kernenergie veel te duur, geen goede oplossing is, dat we met afval blijven zitten. Waarom staat dat er nu wel? Ik weet inderdaad dat er een motie is aangenomen van de heer Bastiaans op dat punt. En eerlijk gezegd, ging er vanochtend echt door mijn hoofd hoe ik tegen mijn kinderen, die drie en zes zijn, kan zeggen dat wij in 2020 hebben ingestemd met een stuk waarin staat dat wij willen onderzoeken hoe kernenergie nog kan bijdragen.

De voorzitter: Dat gaat mijnheer Bastiaans nu even toelichten.

De VVD (Bastiaans): Dank u wel voorzitter. Of u uw kinderen moet inlichten waarom je hebt toegestemd met kernenergie of waarom je hebt ingestemd met 400 windmolens in de omgeving of dat je hebt ingestemd met waterstof die weer geproduceerd moet worden vanuit energie en die je moet importeren, dat is aan u om uw kinderen goed uit te leggen dat we energie gebruiken.

GroenLinks (Mertens): Ja maar dat is nu net het punt, sorry voorzitter. Dat zou ik niet aan mijn kinderen kunnen uitleggen. Ik kan namelijk wel uitleggen dat we windmolens hebben geplaatst, die we weer kunnen recyclen en dat materiaal weer opnieuw gebruiken. Maar bij kernenergie is het toch zo dat er nog steeds een bepaalde rest overblijft waarvan we niet weten wat we ermee moeten doen. Dat onderzoek is er nog niet, dat loopt nog. We weten niet wanneer die resultaten er gaan zijn, dus kunt u mij dan uitleggen waarom u zo pal achter kernenergie staat?

De voorzitter: Dit wilde ik nu net vragen, als u mijnheer Bastiaans zijn vraag laat stellen dan kunt u antwoorden. Als u halverwege inbreekt dan komt de concrete vraag niet, dus mijnheer Bastiaans wilt u uw vraag daarover stellen.

De VVD (Bastiaans): Mijn vraag is, waarom u steeds vasthoudt aan dat kernenergie te duur is. Kerncentrales bouwen is duur, we blijven met afval zitten. We blijven overal wel ergens mee zitten natuurlijk en waarom houdt u daar steeds aan vast, terwijl er ook heel andere rapporten liggen waar u waarschijnlijk niet naar kijkt. Misschien kijk ik wel weer naar de rapporten die wel weer positiever zijn, maar waarom houdt u nu iedere keer vast aan te duur en te veel afval dat vrijkomt? Waarom vergelijkt u dat niet ook met andere soorten afval.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Mevrouw Mertens.

GroenLinks (Mertens): Ja voorzitter, dat doen wij wel zeker en wij lezen ook die onderzoeken, maar wij lezen ook die onderzoeken waaruit blijkt dat het nog steeds te duur is en dat we nog veel te veel onzekerheden hebben. Onze mening is dat we beter de koers kunnen volgen die we hebben ingezet met duurzame energie.

De VVD (Bastiaans): Dan hoop ik ook mevrouw Mertens, ik moet even een vraag stellen. Kunt u ons ook toezeggen dat als er zoveel windmolens gebouwd worden dat GroenLinks dan ook niet dwars voor die windmolens gaat liggen.

GroenLinks (Mertens): Ik kan geen toezeggingen doen, dat kan alleen de Gedeputeerde.

De voorzitter: Goed. Mijnheer Vincken wil er ook nog op ingaan.

Forum voor Democratie (Vincken): Ja natuurlijk. Als het woord kernenergie valt, dan wil ik zeker ook mijn zegje doen. Mevrouw Mertens, ik heb u ongeveer vijf weken geleden een aantal filmpjes toegestuurd in het kader van een kennissessie, georganiseerd door de provincie Overijssel, waar heel duidelijk een aantal aspecten, zoals het aspect kosten, zoals het aspect verwerking van het radioactief afval aan de orde gesteld zijn. Verder, uit zeer onverdachte bron, minister Wiebes, blijkt dat de kernenergie kosteneffectief is. Ik heb toch licht de indruk dat u behoorlijk selectief winkelt in uw informatievoorziening.

GroenLinks (Mertens): Voorzitter ik wil daar heel even op ingrijpen, want volgens mij erkende de heer Wiebes of is dat rapport in ieder geval niet onomstreden.

De voorzitter: Ik wil wel even vermelden, dat als het landelijk al niet op te lossen is, wij het hier niet op zullen lossen. Dus uw meningen naar elkaar ventileren vind ik prima, maar daar op door blijven borduren zonder standpunten of besluiten te nemen, dat kunnen we niet hebben. Ik stel voor dat mevrouw Mertens haar verhaal afmaakt en de besluitvorming in de Staten zal duidelijk maken wie voor en tegen kernenergie is. Mevrouw Mertens.

GroenLinks (Mertens): Prima voorzitter, dan zal ik achter de schermen een verdere discussie met de heer Vincken over dit thema houden. Een derde punt, voorzitter, is de sociale en eerlijke energietransitie. Energietransitie mag niet alleen maar voor de vermogenden zijn en we moeten iedereen betrekken, dus ook de mensen die echt niet kunnen. Ook degenen die niet in aanmerking komen voor bijvoorbeeld de leningen die we hier als Provincie verstrekken. Deze maand is er een onderzoek gepubliceerd door TNO over energiearmoede en er blijkt uit dat 8% van de Nederlandse huishoudens een energiearmoede beleeft. Mijn vraag is, wat zou de PES hierin kunnen betekenen om energiearmoede aan te pakken? Het woord energiearmoede komt maar één keer voor in het hele document, maar wij zouden toch echt heel graag willen dat wij in deze PES daar aandacht aan besteden zodat we iedereen mee kunnen betrekken. Ook die 8%, ik weet niet wat de verhouding hier in Limburg is? Misschien weet de Gedeputeerde dat wel. Maar dat we ook niet alleen de believers, dus degenen die mee kunnen en willen, betrekken, maar ook degenen die zeggen: ik kan niet en ik wil

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

niet en het wordt me opgelegd. Nee, iedereen betrekken. En dat was hem, dat waren mijn drie punten. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Zelfs met de interrupties binnen de vijf minuten gebleven, dat is knap. Mijnheer Piepers, aan u het woord.

Partij van de Arbeid (Piepers): Dank u wel voorzitter. De PES Deel 2. Laat ik even beginnen om aan te haken bij wat mevrouw Jenneskens zei, het is een ruimtelijke transitie, maar ook vooral en dat is het standpunt van de Partij van de Arbeid, een sociale transitie. Het is ook fijn om te horen dat GroenLinks en ook LOKAAL-LIMBURG en 50PLUS ook zo begaan zijn met de minima, daar pleitte ik vorige keer ook al voor. Laat ik verder gaan met waar wij nog meer positief over zijn. Het is ontzettend mooi om te lezen dat investeren in duurzaamheid betekent dat er 10.000 extra banen komen tot 2030 en voor mensen die net als ik van vergelijken houden, dat is ongeveer twee keer de huidige capaciteit van VDL Nedcar. Afhankelijk van welke cijfers je pakt, want er zijn er nog een paar, is dat vijf tot zes keer MAA. Even grosso modo. De actielijn om grondspeculatie tegen te gaan, voorzitter, die juichen wij toe. Sterker nog, deze lijn zou het verdienen om nog steviger neergezet te worden en beschreven te worden. Ik zou graag meer informatie willen over de casus Laarbeek, volgens mij is dat gemeente die daarin wordt genoemd. En vooral als we kijken naar de laatste ontwikkelingen met betrekking tot Windpark Greenport Venlo. Voorzitter, om participatie te verankeren zouden wij graag ook regelmatig bijgepraat worden over de mogelijkheden daarvan in een infosessie en daar ook regelmatig geüpdatet worden over de juridische mogelijkheden die er zijn om participatie te verankeren. Op dit moment zijn die handvatten er nog niet helemaal, geeft u ook in uw stuk aan. Het was gisteravond ook in de RES-bijeenkomst Noord- en Midden-Limburg, dat dat nog lastig is, maar er wel ontwikkelingen op zijn. Ik vraag dan ook de toezegging om ons minimaal één keer per halfjaar daarover mee te nemen of zodra er nieuwe ontwikkelingen zijn, zodat we bij kunnen sturen en kunnen verankeren wanneer dat kan. Voorzitter, verder hebben wij nog enkele vragen, vooral als je kijkt hoe het zit met grootschalige energieopwek op daken, kleinschalig wordt hier al wel genoemd. Ik zat hier vorige keer in de commissie en toen werd ik door een energiewerkgroep in Venray geappt tijdens de vergadering en kreeg ik allemaal stukken doorgestuurd over opwek op dak. Dat eigenlijk 1,2 terawatt makkelijk te halen zou moeten zijn met alleen al grootschalig op het dak. Dus hoe monitoren wij die? Waar staan wij daarmee als het gaat om grootschalig op dak? Wat is daarvan het uitvoerpercentage? Wij houden rekening met 50% bij projecten, maar volgens Haase was dit 25% en hoe sluit dit aan bij de ambities in de RES-regio, want hier zou een enorme winst te behalen kunnen zijn. Dan toch nog even de vraag over windenergie en de taakstelling. Ik ontkom er niet aan, wat gebeurt er dadelijk wanneer we de taakstelling niet hebben gehaald? Want dat gaan we niet halen. Komt die dan op de grote hoop van 35 terawatt en is dat het of krijgen we daar nog een keer een extra taakstelling bovenop. Enige duiding daarover zou de Partij van de Arbeid heel erg waarderen. Voorzitter, het stuk stelt verder namelijk dat de mogelijkheden voor directe participatie of deelname in het initiatief een essentieel onderdeel zijn van draagvlak. Mijn vraag is eigenlijk heel simpel. Als hier niet aan wordt voldaan, is er dan nog sprake van draagvlak en gaan wij het project dan niet doorlaten, hoe essentieel is dit? En hoe concreet is die eis? Verder zou het goed zijn om daarvan te maken, 50% lokaal eigenaarschap en lokaal profijt daarvan te maken. En de woorden lokaal benoem ik bewust, want anders kun je dus alsnog krijgen dat er wel een coöperatie of iets op zit die niet lokaal is, maar een landelijk consortium of zo is. En het is goed denk ik om die definitie met elkaar scherp te hebben, dus graag even ook een

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

toezegging dat dat aangepast kan worden. En voorzitter, het CDA haalde vorige keer ook de uitgangspunten aan, die mochten dan toch wat helderder herinner ik mij nog. Haalbaar, betaalbaar en duurzaam en mijn vraag aan het CDA is eigenlijk of dit nu voldoende daarin staat? Daar ben ik wel heel benieuwd naar. Voorzitter, verder is die vraag van belang om de volgende reden. Ik heb hier voor mij de motie 'Profijt voor burgers en natuur van Windpark Venlo, motie 2417 van de heer Kuntzelaers mede ingediend door de Partij voor de Dieren, D66 en het CDA. Voorzitter, in deze motie roept Provinciale Staten het College op om minimaal vier van de windturbines in Venlo bij het Windpark coöperatief te maken. Ondertussen hebben wij het bericht gekregen dat twee van de drie coöperaties afgehaakt zijn en de laatste coöperatie wordt geen eigenaar, die gaat niet exploiteren. Nee voorzitter, die mag met een beetje geluk meedoen. Er komt een participatie-overeenkomst en er is wel iets met participatie geregeld, maar dat is niet coöperatief, het is geen eigendom van de lokale gemeenschap zoals wij dat heel graag hadden gezien. Voorzitter, wat daar ontzettend jammer aan is, is dat we een signaal hebben afgegeven als Provinciale Staten met een motie. Ondertussen is het ontwikkeld door Etriplus, dat is weer een dochter van het Greenpark Venlo. We zijn voor 60% eigenaar van Greenpark Venlo, voor 45% eigenaar van Etriplus. Greenport en Etriplus maken een winstsprong van € 10 miljoen en, voorzitter, de coöperaties die willen investeren, die bij de Provincie aankomen voor een lening van € 5 miljoen om het echt lokaal te maken, krijgen nul op het rekest. Die brief waarin dat staat dateert van 17 juni 2020. Daarin vragen zij dat. Het is ontzettend balen dat gewoon, ondanks dat wij eigenaar zijn een signaal hebben afgegeven wat dus niet lukt om iets echt lokaal eigendom te laten zijn.

De voorzitter: Mijnheer Van den Beucken, u had een opmerking.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Ja, vraagje. U bent van mening dat datgene wat u allemaal genoemd heeft, dat die participatiemogelijkheden op deze wijze wel erg onder druk komen te staan plus het feit hoe dit windpark tot stand gekomen is. Dat al dat samen inderdaad heel slecht is voor draagvlak?

Partij van de Arbeid (Piepers): Voorzitter?

De voorzitter: De heer Piepers.

Partij van de Arbeid (Piepers): Wij hebben aangegeven, de Partij van de Arbeid destijds en die motie is ondersteund door een meerderheid van dit huis, ik quote hem even: "Om minimaal vier turbines door een coöperatie te laten exploiteren en ervoor te zorgen dat alle Limburgers en in het bijzonder mensen met een laag inkomen kunnen profiteren van de energietransitie". Voorzitter, het is niet voor niets dat in Midden-Limburg, wat ook door de Gedeputeerde wordt gezegd dat het goede voorbeelden zijn, dat die sneller gaan dan dit windpark. De windturbines staan er nog niet en die draaien pas in 2023 als we een beetje geluk hebben. Dus nee, dit is niet goed voor het draagvlak en het is ook zo dat als we het aan de markt overlaten het langer duurt, meer weerstand creëert. En participatieve vormen maar vooral lokaal eigenaarschap, want dit wordt wel participatief maar is niet echt eigenaarschap, zorgt juist voor een versnelling en ook dat mensen profiteren. En voorzitter, ik had ook graag van de Gedeputeerde een reactie op deze casus. Wat ons betreft is dit een voorbeeld van hoe het niet zou moeten. Zelfs met de beste wil van de wereld, en die bespeur ik ook echt in het stuk, ook op onze

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

wens dat ze vorm zijn gaan geven en het ook echt met de regio willen gaan doen. Maar voorzitter, ik heb toch vragen aan de Gedeputeerde om samen met de RES-regio's en met de Limburgse energiecoöperaties te kijken naar welke mogelijkheden er zijn voor een eigen Limburgs energiebedrijf. Niet om vooraf te participeren of aandelen te kopen daarin, want ik heb het liefst dat het gewoon echt eigendom is van een coöperatie en van de directe omwonenden. Maar als die 50% niet gehaald dreigt te worden, dan moet er een manier zijn waarop we dat lokaal eigenaarschap toch echt vorm kunnen geven. Dat is ontzettend belangrijk.

De voorzitter: Wilt u afronden?

Partij van de Arbeid (Piepers): Ja. De laatste keer was hier al veel steun voor en het is voor ons nu ontzettend belangrijk dat we toch echt een instrument met zijn allen hier gaan creëren om dat te gaan verankeren. Zodat wij, ik noemde het vorige keer een noodknop, een manier hebben om dat lokaal eigenaarschap en ook dat lokaal profijt daarmee te verankeren. Tot zover voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, dan ga ik door naar mijnheer Megens van de PVV.

De PVV (Megens): Dank u wel voorzitter. Voorzitter, allereerst wil de PVV ingaan op het tijdspad. De PVV is en blijft van mening dat het vaststellen van de PES voor de twee RES'en, de Omgevingsvisie en zelfs misschien voor de Waterstofagenda niet de juiste volgorde is aangezien dit toch belangrijke bouwstenen zijn van de PES 2.0. Hoewel de verwijzingen naar de RES bijna niet benoemd worden, zijn ze degelijk terug te herleiden in de PES 2.0 en keuren wij ze naar onze mening ook indirect goed. Een huis begin je immers toch ook te bouwen op een fundering en begint niet bij het dak. De PVV is in elk geval wel positief dat er aandacht is voor de punten die wij hier al geruime tijd benoemen in dit huis. Bijvoorbeeld het behoud van de gasinfrastructuur, waterstof en noem maar op. Maar we lezen nu wel dat de Provincie niet aan de lat staat en niet verantwoordelijk is voor de gasinfrastructuur. Dit is niet onze bevoegdheid, maar hoe staat dit in contrast met de moties en de toezeggingen van het College dat we niet verplicht van het gas afgaan. De PVV vindt het in elk geval wel belangrijk dat onze infrastructuur behouden blijft. Alleen op die manier zijn we klaar voor innovaties, zoals groen gas op termijn en misschien ook waterstof. En dat is gunstig voor onze inwoners. Ook wordt er nadrukkelijk ingegaan op de kerncentrales, bijna een hele bladzijde. Daar zijn we ook blij mee, een mooi begin. Maar wat de PVV betreft is dit echt nog te minimaal, maar stap voor stap komen we er wel. De Clauscentrale blijft gelukkig ook in gebruik omdat we anders niet gegarandeerd zijn van de leveringszekerheid in onze provincie. Maar hoe kunnen we omgaan met de piekbelastingen op het net? Want naast de energie die we opwekken in de Clauscentrale hebben we nog steeds duurzame energie nodig om aan de energievraag te voldoen. Echter uit de systeemstudie blijkt dat er onvoldoende capaciteit is om de levering van de duurzame opwekking op het net kwijt te kunnen, zoals bijvoorbeeld de zonne-energie en de windenergie. De onderstations kunnen dit gewoonweg niet aan, dit moet erbij komen om knelpunten op te lossen. Maar wie draait nu op voor al deze kosten van de verzwaring van het net? Zijn dat de netbeheerders, Enexis en TenneT, of zijn dat toch stiekem onze burgers? En wie krijgt er nu voorrang op deze aansluiting? Zijn dit de initiatieven dicht bij de verdeelstations die al bestaan of juist de grote projecten waar we nieuwe verdeelstations neer moeten zetten? En kunnen we hier als Provincie nog op sturen? Er zijn ook bestuurlijke afspraken gemaakt met de doelstellingen die we in Limburg hebben. Dit is geen harde doelstelling weten we ondertussen,

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

maar alleen een bestuurlijke afspraak. De doelstelling wordt lang niet gerealiseerd. Daardoor wordt de opgave flink verhoogd. Het College probeert zich hier op te stellen als betrouwbare partner, echter gaan we in de nieuwe opgave voornamelijk met 121,5 megawatt windenergie proberen dit probleem op te lossen. Maar waarom kiezen we juist voor de windenergie? Kunnen we ook denken aan grootschalige opwek op bijvoorbeeld de bedrijfsdaken of zijn er nog andere initiatieven voor? Windenergie is zelfs niet effectief, dat kunnen we lezen in de taxonomie. Daarom stelt de PVV ook de vraag aan het College, om hoeveel windturbines gaat het hier dadelijk?

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens had een vraag?

D66 (Jenneskens): Ja voorzitter. Ik vroeg me eigenlijk af waar mijn collega van de PVV dat nou op baseert, dat windenergie niet effectief is en kerncentrales en alle andere voorbeelden die u net noemt wel.

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De PVV (Megens): Ja ik neem aan dat er gelezen is in de taxonomie, en daar staat wel degelijk benoemd dat windenergie niet zo effectief is hier in Limburg dus. Het is gewoon een kwestie van stukken lezen.

D66 (Jenneskens): Ja voorzitter, ik heb diezelfde stukken gelezen en volgens mij staat dat er niet, dus ik vraag me eigenlijk af waar u dat nou op baseert? Of wat daar de achtergrond van is.

De PVV (Megens): Zoals ik zeg, ik heb de stukken gelezen en ik baseer dat op de stukken die ik gelezen heb.

De voorzitter: Concludeer ik dat jullie de stukken verschillend lezen en waarschijnlijk niet tot elkaar komen hier, dus mijnheer Megens vervolgt zijn verhaal.

De PVV (Megens): Daarom vraagt de PVV aan het College hoeveel windturbines hier nu komen en waar deze komen te staan en heeft PS hier nog inspraak op? We zien in de bijlage dat voor de bebouwde omgeving, industrie en vervoer steeds de cijfers uit 2018 gebruikt worden, we hebben hier al vaker naar gevraagd. Waarom gebruiken we niet de cijfers uit 2020? Zijn er van de SDE+ Subsidie bijvoorbeeld geen recentere gegevens beschikbaar? Kunnen we niet een soort dashboard ontwikkelen voor de Provincie waar alle recente cijfers inkomen en worden bijgehouden? De PVV ziet daarom ook graag de recente cijfers van 2020, kan het College deze aanleveren en dit graag voor de Statenvergadering. Ik wil het dan ook nog even hebben over de RES-regio's. Dit is toch, telkens door het stuk heen een rode draad. Al worden ze niet benoemd, ze zijn herleidbaar, zoals ik eerder ook al aangaf en aan de overlegtafels zitten de twee RES-regio's als partner. Het College wil de RES-regio's hun gang laten gaan om zo een betrouwbare partner te zijn, maar wie is nou eigenlijk verantwoordelijk als de doelstelling niet behaald wordt? Zijn dat de twee RES-regio's? Of zijn wij dat? Maar wie kunnen we daar straks op afrekenen?

De voorzitter: Wilt u wel afronden?

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De PVV (Megens): Ja.

De voorzitter: Eén vraag en dan moet u afronden.

De PVV (Megens): Ja. Het enige waar het College probeert te sturen ...

D66 (Jenneskens): Voorzitter? Ik mocht nog een vraag stellen toch?

De voorzitter: Ja, ja, mevrouw Jenneskens mag een vraag stellen.

D66 (Jenneskens): Ja, ik vraag me eigenlijk af, u heeft het nu dan over dat we het in de RES over wind en zon hebben. En u maakt zich nu blijkbaar zorgen dat het ambitieuze doel dat die zich hebben gesteld, om wind op land te realiseren en zon, dat ze dat niet gaan halen. Dus is vraag me eigenlijk af, wat zou dan de PVV graag willen dat wij hier als, in Maastricht eigenlijk gaan uittekenen waar de windturbines komen te staan? Of wat wilt u nou precies? Dat begrijp ik telkens niet.

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De PVV (Megens): Volgens mij is dat heel duidelijk voorzitter. Wij willen gewoon geen windturbines in Limburg. Daarom maken wij ons druk, want als er dadelijk in één keer een tal van windturbines komen te staan omdat we de opgave niet halen, daar worden wij niet gelukkig van.

D66 (Jenneskens): Oké, dus u maakt zich geen zorgen over of we de opgave halen? U maakt zich ...

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens,

D66 (Jenneskens): U maakt zich ...

De voorzitter: We gaan zo niet debatteren.

D66 (Jenneskens): Ja.

De voorzitter: Mijnheer Megens, u gaat afronden.

De PVV (Megens): Het enige waar het College op probeert te sturen in de RES-regio's is het stimuleren van dubbel grondgebruik. Waarom niet gewoon inzetten op verplicht dubbel grondgebruik? We hebben tenslotte een mooie zonneladder, maar die werkt nu alleen adviserend. Kunnen we deze niet bindend maken, ter bescherming van onze schaarse landbouwgronden. En waarom werkt de zonneladder niet bindend en alleen adviserend? Graag een reactie van het College. Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we door met de SP, mijnheer Wolters.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De SP (Wolters Gregório): Ja bijna goedemiddag allemaal. Laat ik gematigd positief beginnen over dit stuk, want dat ben ik op zich wel. Ik zou eigenlijk een voorstel willen doen om de titel te veranderen naar 'Energie krijgen van energie maken'. Want dat vind ik eigenlijk wel heel erg passend het stuk gelezen te hebben. Er is al heel veel gezegd vanmorgen en een aantal keer is ook al energiearmoede aangehaald. Wij noemen dat al langere tijd klimaatrechtvaardigheid als we het over deze transitie hebben. Er staat in dit stuk 'als Provincie hebben wij geen zeggenschap' en dat vind ik een doodoener. Ik mis mogelijkheden als bijvoorbeeld, geen huurstijging na verduurzaming als wij subsidiëren aan de corporaties. Immers kunnen volgens dit stuk wel energielasten afnemen, maar tegelijkertijd de huren blijven stijgen. Via het ontwikkelfonds kunnen corporaties renteloos lenen en mijn vraag is, is GS bereid dit eindelijk voor gezinnen ook mogelijk te maken? Met andere woorden, duurzaam thuis naar 0% tot 2030 bijvoorbeeld. We hebben ook recent contact gehad met diverse wooncorporaties en zij lopen in deze opgave eigenlijk al voor op schema en doen er alles aan om in 2030 klaar te zijn. Echter zien zij een tekort aan uitvoerend personeel, wat de planning in het gedrang brengt. Ze wijzen je op de energielabels per aantal jaren en geven aan dat wij een te traag vergunningstraject hebben. Hoe kunnen wij daar als PS, of hoe kan GS daarop inspelen? In het stuk lezen we wel veel over scholing en bijscholing, maar eigenlijk niet over omscholing. Mijn vraag is of dat explicieter meegenomen kan worden. Hierboven bij de commissie FEB kunnen ze dit bijvoorbeeld voor een scenario B of C voor VDL Nedcar heel goed gebruiken als we het daar explicieter over gaan hebben. En misschien kan de Gedeputeerde met Gedeputeerde Van den Akker daar samen nader over spreken. In het stuk bespreken we allerlei zaken naar 2030 toe, maar waarom hebben we het niet over naar 2050 of zelfs naar 2130 toe? Graag zouden we zien dat er een grote passage in het stuk komt over wanneer we met welke partijen gesprekken hebben over in welke innovaties voor lange termijn te investeren. Dit ook, zodat wanneer de windturbines en zonnepanelen aan het eind van hun levensduur zijn, zij duurzaam kunnen worden vervangen of zelfs overbodig zijn, bijvoorbeeld door de komst van kernenergie. En door deze langetermijnpartners naar Limburg te halen worden we minder afhankelijk en een nog mooiere provincie om te wonen en te werken. Terawatt, petajoule, warmtenet en energielandschappen zijn grote projecten en ruime begrippen. Hoe staat GS ertegenover om samen met onze energieketenpartners de opwek, opslag en het verbruik zo dicht mogelijk bij onze huishoudens te plaatsen? Wijkgebonden oplossingen kunnen net zo divers zijn als onze Limburgse samenleving. En dan heb ik nog een aantal opmerkingen. Op pagina 33 staan de perspectieven slash richtingen genoemd. Dat vind ik heel erg leuk om te lezen, maar naar onze mening zijn die **kommen [1:24:03]**. Op pagina 37 hebben we het over sociaal en eerlijk door lokaal profijt, maar we vragen ons eigenlijk af hoe eerlijk het verschil is tussen gezinnen in het buitengebied en in arbeiderswijken. Immers, op de Donderberg gaan we geen windturbine van 200 meter plaatsen, dus kunnen ze er daar ook niet aan deelnemen. Hoe gaan we dat verschil tackelen? Bij KPI 17 staat, als laatste voorzitter, initiatieven waarin inwoners verantwoordelijkheid kunnen nemen. De transitie is naar onze mening een verantwoordelijkheid voor de overheid, welke de inwoners wel kan ondersteunen om deel te nemen. Graag zouden we deze bewoording in het stuk ook gewijzigd zien. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ben ik bij mevrouw Palmen van het CDA. Oh, mijnheer Van den Beucken heeft nog een vraag.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Ja, dank u wel voorzitter. Een maand geleden in een sonderende sessie zei uw collega: PES, het is Provinciaal. Het gaat inderdaad over energie, maar zei hij, die strategie dat weten we zonet nog niet. Is voor de SP na die tijd dat we dat zo bespraken en nu wat veranderd? Is dat wat helderder op het netvlies gekomen? Is dat nu wel een strategie volgens u?

De voorzitter: Mijnheer Wolters.

De SP (Wolters Gregório): Ik wil een verhelderende vraag stellen, op welk gebied strategie?

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): In het geheel. Provinciale energiestrategie. Het gehele pakket.

De SP (Wolters Gregório): Als ondersteunend, zoals in het stuk ook staat richting de RES'en en de landelijke opgave, vinden wij dat een zeer nobel streven van dit College en zolang de inhoud strookt met onze normen en waarden zullen wij er ook achter kunnen staan.

De voorzitter: Oké, dan gaat nu mevrouw Palmen van start.

Het CDA (Palmen): Ja, die werkt wel. Dank u wel voorzitter. Ik zal eerst heel even snel beginnen met de beantwoording van mijnheer Piepers als u dat goed vindt? Of gaat dat van mijn tijd af?

De voorzitter: Prima.

Het CDA (Palmen): Hij vraagt of wij tevreden zijn over haalbaar, betaalbaar en met draagvlak. Ja, wanneer ben je tevreden dat is dan vraag 1. Dat is lastig te duiden. Laten we zeggen dat we zeker wel positief zijn want het College heeft echt wel hun best gedaan om dat zo goed mogelijk in kaart te brengen. Ik ben het met mijn collega's van 50PLUS en LOKAAL-LIMBURG eens dat één van jullie twee zei dat het situationeel is, het is per geval apart wat nu haalbaar is, is dat misschien over vijf jaar niet en omgekeerd. Dus wat dat betreft valt het heel lastig te definiëren, maar voor dit moment, voor wat er nu mogelijk is zijn wij zeker wel tevreden.

De voorzitter: Mijnheer Piepers.

Partij van de Arbeid (Piepers): Voorzitter, ik vraag bewust aan het CDA of haalbaar, betaalbaar en draagvlak voldoende is, omdat het een CDA-definitie is die door toenmalig formateur Koopmans, volgens mij, in het Collegeakkoord is geschreven en ook één van de uitgangspunten is. Dus ik zou graag ook van het CDA willen horen, niet alleen situatiegebonden, maar wat is voor ons dan die definitie? Laten we hem even met een casus pakken, bijvoorbeeld Windpark Greenport Venlo. Als we toch een casus mogen pakken, dan pakken we die even, dat is net zo makkelijk. Is dat een voorbeeld van waar het haalbaar, betaalbaar en met draagvlak is? Wordt daaraan voldaan volgens de definitie die het College stelt? Of hebben we toch misschien een instrument nodig, om even nader te duiden Limburgs energiebedrijf, wat bijvoorbeeld dan toch een instrument is om te gebruiken.

De voorzitter: Mevrouw Palmen.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Het CDA (Palmen): Ik moet eerlijk bekennen dat ik het traject van de windmolens Venlo niet zo nauw gevolgd heb dat ik daar nu ad hoc een antwoord op kan geven, maar als u het goed vindt, kom ik daar zeker later nog even op terug. Als we nu de projecten kunnen zien die er moeten komen en we moeten dat aan deze strategie toetsen, dan denk ik even gewoon in algemeenheid gezegd dat we daar zeker mee op de goede weg zijn en dat het CDA daar voor nu gewoon tevreden mee is. Maar ik kom daarop terug, als u dat goedvindt. Anders wordt het wel een hele lange sessie.

Partij van de Arbeid (Piepers): Ja voorzitter ...

De voorzitter: Ik denk niet dat het zinvol is om daar nu verder over te debatteren. Mevrouw Palmen zei dat ze erop terugkomt dus laat haar eerst haar bijdrage doen.

Het CDA (Palmen): Dank u wel voorzitter. U bent het er niet mee eens maar ... Oh, oké. Voorzitter, allereerst wil ik mijn dank uitspreken voor het beantwoorden van de vragen die later schriftelijk door het CDA zijn ingediend na de commissie van 16 oktober. Volgens het CDA ligt er met alle aanvullingen die er gedaan zijn en ook met het beantwoorden van die vragen een solide en goede basis om mee aan de slag te gaan. Wij zijn positief over het voorstel. Deze enorme transitie waar we voor aan de wieg staan is vooral een transitie die we in de tijd moeten zien, want die ontwikkelingen staan niet stil. Technologieën gaan door en jongeren groeien op met het gegeven dat de toekomst anders is dan het heden, dus het zal toch een dynamisch document blijven en in de tijd zullen we het zien. Er ligt natuurlijk nu wel een opgave en één van de belangrijkste vragen waar we een antwoord op moeten formuleren is welke rol de Provincie gaat innemen in die transitie. Formeel hebben we geen verplichtingen en het CDA is dan ook van mening dat de Provincie primair een stimulerende rol in zou moeten nemen en vooral partijen bij elkaar moet brengen. In het voorstel wordt het belang van die integrale aanpak van de energie-infrastructuur, dus om te komen tot een energienetwerk wel onderstreept. En de Provincie is natuurlijk bij uitstek in de positie om de betrokken partijen bij elkaar te brengen zodat zij de juiste keuzes kunnen maken. Kan de Gedeputeerde verder toezeggen om de systeemstudie die is bijgevoegd niet alleen nader toe te lichten, maar ook te verspreiden onder de gemeentebesturen, gemeenteraden en colleges. CDA is van mening dat dat zeker daar ten goede zal komen in hun opgave. De KPI's 5, 10 en 18 bieden de juiste handvatten om anderen in positie te brengen en hoe gaat de Gedeputeerde ervoor zorgen dat de partners betrokken bij die infrastructuur en opwerking, naast het realiseren van eigen opgaves ook elkaar gaan versterken. De CDA-fractie voorziet een groot uitvoeringsprobleem wanneer er op wijkniveau een diversiteit aan energiebronnen moet worden aangelegd, niet op de laatste plaats vanwege tekort aan goed geschoolde arbeidskrachten. Het is daarnet ook al vaker genoemd, een stukje onderwijs dat gedaan moet worden en op welke manier denkt de Gedeputeerde te kunnen voorkomen dat die werkgelegenheidsimpuls van 30.000 fte de komende drie jaar niet worden opgesoupeerd door inefficiënte keuzes. Naast het aanbod van de diverse energiebronnen is het besparen van energie natuurlijk een belangrijke pijler, ook dat is al vaker aangehaald, van de energietransitie. En volgens het CDA kan die grootste slag worden geslagen binnen de industrie en mobiliteit en moet daar dan ook op worden ingezet. Het hoogwaardig gebruik maken van restproducten, zoals biomassa en wellicht in de toekomst kernfusie draagt bij aan leveringszekerheid. Het CDA kijkt kritisch naar de aanleg van warmtenetten, juist vanwege de leveringszekerheid. Hoe wordt geborgd dat de businesscases voor warmtenetten niet te

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

optimistisch zijn opgesteld wanneer warmte niet langer een restproduct is? Draagvlak is hier ook al vaker aangehaald. Draagvlak is essentieel, dat vindt ook het CDA. Draagvlak voor het opwekken van duurzame energie, maar ook voor de verdeling van de kosten die bij de transitie komen kijken. Hiervoor is het nodig dat verbruikers een evenredig deel van de rekening betalen en dat het ervaren van lasten gecompenseerd wordt in het meedelen van de lusten. Initiatieven van onderop laten zien dat men bereid is lasten te dragen als er lusten tegenover staan. Wat het CDA betreft is 50% eigenaarschap in de lokale omgeving dan ook een ondergrens. Wel zien wij naast de lokale energiecoöperaties andere vormen om de opbrengsten van energiewinning terug te laten vloeien naar de bevolking, zoals de uitgifte van aandelen aan buurtbewoners of deelneming aan de energieprojecten door bijvoorbeeld pensioenfondsen. Wil de Gedeputeerde toezeggen deze vormen van publiek profijt nader uit te werken? Wanneer er wordt gesproken over de energietransitie kunnen de windturbines en zonnepanelen natuurlijk niet onbesproken blijven. U kent de CDA-fractie als groot pleitbezorger voor zon op daken. Het streven om op 70% van de geschikte daken kleinschalige opwek te realiseren is een goed begin, maar een verplichting van zon op dak bij nieuwbouw van bedrijfsgebouwen is volgens het CDA absoluut noodzakelijk. In lijn daarmee het ruimtelijk beslag en de zonneladder, mijnheer Megens van de PVV benoemde dat ook al, die strijd om grondbeslag dat begint natuurlijk steeds vaker te knellen. Nederland is klein, er gebeurt enorm veel en vruchtbare grond die moet dienen voor voedselproductie volleggen met zonneweides heeft geen voorkeur voor het CDA. Ook wij zien dan ook graag ...

De voorzitter: De heer Megens heeft een opmerking.

De PVV (Megens): Ik ben benieuwd, hoe het CDA dan aankijkt tegen de grondverkoop van het Wells Meer. Want u zegt net: "We hebben hier een tekort aan landbouwgrond." Maar volgens mij is er recent een heel stuk landbouwgrond nog te koop gekomen, waarmee u heeft ingestemd.

De voorzitter: Mevrouw Palmen.

Het CDA (Palmen): Wells Meer is voor het grootste deel zeker geen vruchtbare landbouwgrond. Er komt ook weer natuur voor terug, wat we uiteraard ook erg belangrijk vinden. Ik weet niet, of het hiermee voldoende is beantwoord. Het is zeker niet alleen maar heel vruchtbare landbouwgrond, want dan hadden wij ook wel anders daarnaar gekeken. Maar wij vinden wel dat er een meer verplicht karakter van de zonneladder mag zijn, waarmee de volgtijdelijkheid een gegeven is en geen vrijblijvendheid. En, de verplichting van zon op dak, met name voor nieuw te ontwikkelen gebouwen ... Dat zei ik net ook al. Sorry, dat is een dubbeling.

De voorzitter: Ja, want u moet zachtjes aan gaan afronden. U bent door uw tijd.

Het CDA (Palmen): Dan heb ik drie vragen. Mag dat nog?

De voorzitter: Een moment. Ik word nu even in verwarring gebracht. Hier werd een vinger opgestoken voor een vraag aan mevrouw Palmen. Gaat uw gang, mevrouw Jenneskens.

D66 (Jenneskens): Ik vroeg mij eigenlijk iets af en ik hoop dat u daar positief op antwoordt. Wij hadden

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

het ook over de ruimtelijke inpassing en over die zonneweide 'Zon op land'? Dat is ingewikkeld. Ik hoopte dat u niet bedoelde, dat we dan maar minder ... Ik weet dat het CDA achter de doelen staat die zijn gesteld. Dus, ik vroeg mij eigenlijk af, wat het standpunt van het CDA is ten aanzien van wind en windturbines. Dus, ik hoopte eigenlijk, dat het standpunt van het CDA ook is, dat het er uiteindelijk om gaat, dat we die gehele ambitie gaan realiseren.

Het CDA (Palmen): Jazeker. Die windplandoelstelling kwam er net aan, maar gezien de tijd sla ik dat stukje dan nu even over. Maar, die staat, voor wat het CDA betreft. Zolang de potentie op dak nog enorm is, moeten we niet aan goede landbouwgrond beginnen. Dat is eigenlijk de strekking van het verhaal. Heel snel mijn drie vragen:

Graag willen wij weten, hoe het College gemeenten gaat ondersteunen bij de verduurzamingsopgave van monumenten, met name wat betreft de kenmerkende Limburgse kerkgebouwen. Want, die moeten ook verduurzamen en daar zit de regelgeving ook vaak in de weg.

Kan het College toezeggen - waar mogelijk - commerciële partijen te betrekken bij de PES, zodat optimaal kan worden aangehaakt bij de ontwikkeling in het bedrijfsleven?

En, ik had er nog één, volgens mij ... De Provincie geeft natuurlijk het goede voorbeeld, dat vinden wij enorm positief. Maar, we zien ook dat er plannen liggen om de daken van het Gouvernement te gaan bedekken met zonnepanelen. Maar, daar is al eerder onderzoek naar gedaan. Toen is gebleken, dat dat heel erg lastig en ook heel kostbaar is. Dus, de vraag is hier: kunt u nader duiden wat daar precies de plannen zijn?

En, kan dat bedrag, dat daarvoor eventueel is gereserveerd, niet beter worden ingezet om lokaal initiatief te realiseren?

Dat was het, tot zover.

De voorzitter: Dank u. Meneer Vincken, aan u het woord.

Forum voor Democratie (Vincken): Dank u. Bij het doorlezen van het verslag van de behandeling van de sonderende versie van dit voorstel viel mij op, dat Gedeputeerde Brugman opmerkte dat ze mijn verhaal herkende uit voorgaande betogen. Daar heeft Gedeputeerde Brugman eigenlijk wel gelijk in. Ik hoef dus niet in herhaling te vallen, want meneer Megens heeft al heel veel van onze standpunten samengevat. Bij diverse gelegenheden heb ik steeds opnieuw gehamerd op onhaalbaarheid, onbetaalbaarheid en het afbrokkelend draagvlak voor de energietransitie. Het steeds herhalen van dezelfde deuntjes wordt slaapverwekkend en kan er zelfs toe leiden, dat sommige collega's de Clauscentrale als een nieuwe gasleverancier zien. Het is waarschijnlijk boeiender als de aandacht vooral wordt gericht op nieuwe voortschrijdende inzichten. Daar zijn er vele van. Vandaag wil ik er maar eentje noemen. In de rest van mijn betoog zal ik uitsluitend vragen stellen.

Ik heb de indruk, dat de video's en de stukken die ik doorstuur aan medecommissieleden, door een aantal mensen echt niet goed worden bekeken of misschien helemaal niet. Daarom zal ik nu toch een voorbeeld noemen dat heel beeldend is, waarvoor je dus eigenlijk geen ingewikkelde stukken hoeft te bestuderen. Ik wil eigenlijk vooral, dat mevrouw Jenneskens en mevrouw Mertens heel goed opletten. Mijn leraarschap speelt me nog steeds parten.

U hebt zeer waarschijnlijk gelezen, dat Frans Timmermans het nodig acht, dat er voor 2050 nog 25 keer zoveel windturbines op zee moeten komen. Als tegen die tijd alle zeeën rondom ons volstaan met 40.000 turbines - met alle consequenties voor scheepvaart, visserij en de fauna om die molens -

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

dan wekken deze turbines genoeg energie op om een derde van de energiebehoefte van Duitsland te dekken.

Dit is één van de sommetjes die ik u kan voorschotelen om de onhaalbaarheid van de energietransitie met zon en wind - zoals in het Klimaatakkoord wordt voorgesteld - aan te tonen. Hoe kun je, mevrouw Mertens, met zon en wind het probleem oplossen?

Dat is totaal onmogelijk. Ik kan u nog veel sommetjes voorschotelen. Ik heb er nog één in petto, maar dat zal waarschijnlijk pas - vanwege de tijd - in de tweede termijn aan de orde kunnen komen.

Nu een aantal vragen:

Met betrekking tot KPI 12, het realiseren van 60.000 aardgasvrije woningen of woonequivalenten: "In 2030 wordt voor de gebouwde omgeving Zuid-Limburg ..." Dit is een onderdeel van de concept-RES Zuid-Limburg. Mijn vraag is: wat zijn de geschatte kosten van deze operatie?

En zijn al deze afsluitingen van gas écht vrijwillig, zoals door Gedeputeerde Brugman is toegezegd?

Dat is dus eigenlijk een dubbele vraag.

Mijn volgende vraag betreft KPI 16: 50% lokaal eigendom, daarover is al veel gezegd in deze vergadering. We vinden het idee, dat dergelijke projecten winst maken waarin de omwonenden kunnen delen, een valse voorstelling van zaken. Zonder subsidie kunnen die projecten niet draaien, zodat bewoners worden verleid of omgekocht met belastinggeld. Bent u het met deze vorm van omkoping eens?

Verder wordt op bladzijde 38 van het Statenvoorstel, het lokaal eigendom van energieprojecten 'risicodragend' genoemd. Mijn vraag in dit verband is: in hoeverre is dit risico afhankelijk van rijks- of provinciale subsidies?

In hoeverre wordt lokaal meebetaald aan de nieuwe infrastructuur die nodig is voor deze projecten? Of wordt dat er allemaal gratis bijgeleverd?

Een vraag over draagvlak: draagvlak is natuurlijk essentieel, maar hoe spoort dat met het feit, dat de maatschappelijke discussie over de beide RES'en nog moet beginnen - waarschijnlijk start deze pas begin 2021 - terwijl de Provinciale Energiestrategie al in december 2020 wordt voorgelegd aan PS? Zal de maatschappelijke discussie werkelijk de definitieve RES'en nog kunnen aanpassen?

Voor een referendum over de PES samen met de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021 is helaas te weinig voorbereidingstijd beschikbaar.

Ik maak even een aantal sprongen, vanwege de tijd. Op 16 december worden we geïnformeerd over de mogelijke aanpassingen van de RES, deel 1, ten opzichte van de concept-RES. Kunt u al zeggen, in hoeverre hier rekening wordt gehouden met voortschrijdend inzicht met betrekking tot het ontbreken van een restopgave?

Gezien de antwoorden die ik gisteren kreeg over die restopgave, zijn we het daarover niet helemaal eens. Wordt er al rekening gehouden met de enorme verliezen bij waterstof als buffer?

En bijvoorbeeld - daarover stond ook recent een zeer uitgebreid artikel in De Volkskrant - de enorme schaarste aan grond die er in Nederland gaat optreden en eigenlijk al optreedt.

Ik bewaar een aantal punten voor mijn tweede termijn. Dus, voorlopig tenslotte een voor ons fundamentele vraag: KPI 2, meneer Megens, dat is een heel concreet punt, waar je de PES kunt herleiden naar de RES. Heel concreet: KPI 2.

KPI 2 is de doelstelling van de Limburgse concept-RES'en.

Indien Provinciale Staten akkoord gaan met de PES, hebben zij bij voorbaat die RES'en geaccordeerd. Dat is procedureel onjuist, zoals meneer Megens ook opmerkte, want deze RES'en worden pas kort voor of na de zomer van 2021 aan PS voorgelegd. Deze RES'en zijn bovendien het

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

belangrijkste en meest controversiële onderdeel van de PES. Wat vindt de Gedeputeerde van dit probleem?

Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan is meneer Bastiaans degene die de rij sluit. Het woord is aan u.

De VVD (Bastiaans): Dank u wel, voorzitter. Allereerst: jammer te constateren dat we vandaag minimaal geen vlaai met slagroom hebben hier in deze commissie. Want, ik hoorde gisteravond dat wij € 58,5 miljoen subsidie krijgen vanuit de Green Deal. Dat hoort toch thuis in deze commissie?

Dat heeft met duurzaamheid te maken en deze commissie heet 'Mobiliteit en Duurzaamheid'. Mijn vrouw zegt: "Kijk maar uit, want in het provinciehuis ben je al vaker teleurgesteld." En, zo was het. Ik reed vanmorgen hierheen en het was toch de heer Koopmans, die deze € 58,5 miljoen al naar zich toetrok en al meteen uitgaf aan Chemelot, althans, horende het interview met L1.

Ik zou hier toch graag nader over willen worden geïnformeerd. Dat even terzijde, maar, ik denk wel, dat deze commissie zeker recht heeft op een antwoord op de vraag: waar gaan deze gelden aan besteed worden?

Ik denk ook, dat wij daar enige zeggenschap over zouden mogen hebben. Het verbaast mij eigenlijk, dat niemand hier daarover iets heeft gezegd. Maar, dat is ook wel eens leuk, als je als laatste bent. We gaan naar dit stuk. Wij zijn zeker wel voorstander van de energietransitie. Dat hebben we ook wel vaker gezegd. De PES is niet een verplicht onderdeel van de energietransitie, maar het is een eigen keuze vanuit de Provincie. Dan ligt hier ergens - denk ik - € 12,7 miljoen in de la en dan gaan we zoeken: waar gaan we die nu aan besteden in deze periode?

Het is een resterende periode van 2,5 jaar. Dan moet ik toch even wat negatiever worden. Ik hoor de PvdA bijvoorbeeld zeggen: "Wij zijn tevreden met deze PES." Maar, anderzijds zeggen ze: "Het molenpark in Venlo, daar is die coöperatie misgelopen." Dan vraag ik mij af: PvdA, waarom wil je dat dan niet verankerd hebben in deze PES?

Want, dit zijn juist de dingen, die hier misschien wél in thuishoren. Maar, ik wilde niet interrumpen, want ik heb nog drie interruptie ...

De voorzitter: De heer Piepers.

De PvdA (Piepers): Mogelijk even ter rectificatie. Ik ga ervan uit, dat dit niet van mijn interruptie afgaat, omdat ik word aangesproken. Dat is een poging om mijn interrupties te behouden. Ik denk dat de heer Bastiaans met zijn hoofd te veel bij de vlaai was en toch een teleurstelling had, maar ik heb vrij duidelijk aangegeven, dat ik dat juist zou willen verankeren. Ik heb niet het woord genoemd, dat ik 'tevreden' ben. Voor ons is juist die verankering hartstikke cruciaal. Als u mijn betogen in de loop der tijd hier hebt gehoord - toen was u waarschijnlijk niet met uw hoofd bij de vlaai - hebt u dat ook goed kunnen horen en kent u ons standpunt daarin.

De VVD (Bastiaans): Maar, dat was een oudere motie, die u net aanhaalde en waar wij misschien toch ook wel achter kunnen staan, hoor.

De voorzitter: Goed, gaat u verder met uw verhaal.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De VVD (Bastiaans): Naar onze mening missen wij toch nog het één en ander, jammer genoeg. Er wordt genoemd: de korte en middellange termijn. Als ik het stuk dan goed lees, dan zie ik op de korte termijn eigenlijk eerst pas 2024 worden benoemd, dat wij laadinfrastructuur gaan aanleggen. In 2026 gaan we de bussen van Arriva elektrisch laten rijden. De rest wordt allemaal doorgeschoven tot 2030. Dan denk ik: wij hebben als Provinciale Staten natuurlijk wel een controlerende rol. Waar kunnen we dit College nu op afrekenen, als termijnen niet worden gehaald?

Alles maar naar 2030: dat zie ik toch liever iets meer naar: wat hebben we nu bereikt als u in 2024 het stokje gaat overdragen - want, waarschijnlijk gaat u dat doen - aan uw opvolgers?

Ik wil toch even kijken of dat mogelijk of niet mogelijk is.

Dan kom ik ook even op die nulmeting, waar mevrouw Jenneskens in haar motie om had gevraagd.

Die nulmeting zou mijns inziens toch vanaf 1995 moeten gelden. Wij moeten vanuit de opgave in het Klimaatakkoord toch kijken: waar stonden we in 1995? Daar moeten we naar toe in 2050. We moeten daar 49% van halen in 2030.

Dat lees ik niet: hoeveel uitstoot hadden wij in 1995?

Daar staat 2018, dat zijn de meest recente cijfers, geloof ik. Moeten we daar niet wat meer verdieping in zoeken?

Want, ik weet niet waar we naar toe willen. Waar moeten wij naar toe in 2030?

Hoeveel ton minder uitstoot moeten we dan hebben, om te voldoen?

Daarvoor hebben we dat cijfer van 1995 nodig.

Ik mis toch ook nog wel de kansen in het bedrijfsleven. Meneer Burlet heeft afgelopen week contact gehad met Ondernemend Venlo. Daar zaten ze aan de verkeerde tafel met Gedeputeerde Burlet. Ik zeg: "Wees gerust, mijn kind, in deze dagen. Want, ik snap af en toe ook niet, waar je moet wezen binnen het huis, met welke stukken." Maar, zij hebben daadwerkelijk studies gedaan. Ze hebben daarover ook een brief geformuleerd. Ze hebben een studie gedaan: als je 20% van de bedrijfsdaken gaat volleggen met zonnepanelen, voldoe je al aan 50% van de opgave. Dus, met slechts 20% van de bedrijfsdaken heb je 50% van de opgave te pakken. Dan denk ik: dit zijn de kansen! Hier kun je wél een rol in nemen, Provincie. Zet hierop in, benoem dat in deze PES. Het wordt wel genoemd, maar er wordt niet genoemd wát. De doelstelling, die ontbreekt.

En, ik vraag me af: wat als we deze PES niet goedkeuren?

Laat ons nog eens even die € 58,5 miljoen toevoegen. Dan hebben we veel meer geld. Misschien kunnen we daarmee veel meer doen. Wat gaat er nu mis, als we deze niet goedkeuren?

Dat zou ik ook graag willen weten.

De voorzitter: Meneer Bastiaans, de heer Vincken heeft een interruptie.

Forum voor Democratie (Vincken): Meneer Bastiaans, u hebt het over zonnepanelen op grote daken. U weet dat ik ook heel enthousiast kan zijn daarover. Volgens mijn informatie is het al zo, dat er voldoende zonnepanelen op grote daken in Noord-Limburg en Midden-Limburg liggen om aan de RES-doelen te voldoen. Ik verwacht, dat dit ook in Zuid-Limburg gaat komen. Ik heb een antwoord op schriftelijke vragen gekregen, waaruit bleek dat men mijn informatie bestreed, door aan te nemen dat alle aanvragen die gedaan zijn, waarschijnlijk voor een groot deel toch niet zouden doorgaan.

De voorzitter: Meneer Vincken, kunt u uw vraag stellen?

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Forum voor Democratie (Vincken): Ik vraag u dan: kan ik u enthousiast maken met het feit, dat mensen van ons voortdurend aan het monitoren zijn, om te kijken of de RES-ambitie niet al helemaal vol is, door te kijken wat er in de pijplijn zit voor grote daken.

De voorzitter: Meneer Bastiaans.

De VVD (Bastiaans): Ik was even stil van verbazing, dat u zegt: "Ik denk." U, als wetenschapper, gaat altijd uit van feiten. Dus, ik zou heel graag willen weten, inderdaad: wat ligt er nu, wat zit er nog in de pipeline en wat gaan we dan behalen?

Dat lees ik ook nergens. We hebben daarover geen cijfers. We hebben daarop onvoldoende zicht.

Forum voor Democratie (Vincken): Ik kan u die zeker snel bezorgen, maar ik kan het kort samenvatten.

De VVD (Bastiaans): Maar, ze moeten wel worden erkend door het College en dan moeten ze ook wel worden verwerkt.

Forum voor Democratie (Vincken): Het probleem is natuurlijk, dat ik mijn informatie baseer op het feit, dat wat er al is gerealiseerd én wat er nog in de pijplijn zit ergens tussen de 130% en 172% van de opgave dekt, terwijl nog lang niet alle gegevens zijn verwerkt. Als je daar een bepaald percentage vanaf haalt, van projecten die niet worden gerealiseerd, dan zit je nog steeds boven de 100%. Ik zal u die informatie sturen.

De voorzitter: Meneer Vincken, u hebt uw derde interruptie gehad.

Het gaat er in ieder geval om, dat de heer Bastiaans zijn verhaal afmaakt. Want, u geeft alleen maar informatie en stelt geen vragen. Dus, de heer Bastiaans gaat door.

De VVD (Bastiaans): Even naar de warmte: u wilt leren van de pilot in Venlo, die wel in de stukken staat. Venlo en Roermond hebben geld ontvangen vanuit het Rijk, om een warmteproject te ondersteunen. Er is met veel bombarie over Roermond gecommuniceerd vanuit de Provincie, maar met weinig bombarie over Venlo. We krijgen dan wekelijks zo'n nieuwsupdate en dan staat er wel 'Roermond', maar niet 'Venlo'. Dan denk ik: we zijn toch een achtergesteld kindje, daar in dat hogere noorden van deze provincie. Het is vrij recent, dat begrijp ik. Maar, u zegt wel: "Wij willen wel leren van dat proces: hoe dat gaat met die aquathermie." Dan vraag ik me af: wanneer is dat project klaar en wanneer kunnen we ervan leren?

Wanneer kunnen we dat dan ook weer verder uitrollen naar de toekomst, als het succesvol is? Voor andere projecten. Ook gezien het feit dat Grubbenvorst natuurlijk is stilgelegd, waar helaas een faillissement aan ten grondslag ligt. Dan denk ik: "Jammer, maar Noord-Limburg moet nu echt worden meegezogen in een warmte-uitgangspunt. Daar zijn we op dit moment ook een beetje vleugellam. Daar kan ook de Provincie toch wel een sterkere rol in gaan nemen."

De voorzitter: Wilt u gaan afronden?

De VVD (Bastiaans): Ja. Dan heb ik vanuit de vele digitale RES-werkgroep bijeenkomsten een aantal

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

aandachtspunten mogen vernemen. Die mis ik dan ook weer in deze PES, terwijl ze hier echt wel een plaats zouden kunnen krijgen. Iemand vanuit het huis meldde tijdens één van de sessies, dat er vanuit het LEF heel weinig gebruik wordt gemaakt voor het isoleren van woonhuizen, terwijl dat toch één van de belangrijkste punten is in deze energietransitie: energie die we niet gebruiken, hoeven we ook niet op te wekken. Kunnen we daar geen aanvalsplan van maken om dat wél beter op de agenda te krijgen?

Ook daar heeft de Provincie daadwerkelijk toch wel iets in handen: een communicatie of een verplichting, als je vanuit het LEF gebruik gaat maken voor zonnepanelen, dat je minimaal ook een isolatievoorziening moet gaan doen. Ik noem het maar even.

Een ander ding werd gisteravond genoemd door een enorme energieke man vanuit windmolenpark Leudal, de Duitssprekende heer Bauer. Ik dacht: dat is Frans Bauer. Maar, dat was hij niet. Hij voelde zich enorm geholpen - de hele organisatie trouwens - door dit provinciehuis: met een versnellingssteam, met kennis, met communicatie. Alleen, dat team is opgeheven. Dan denk ik: als wij nu met al deze gemeenten aan de slag moeten om windmolenparken te bouwen, dan ontkom je daar niet aan. Waarom tuigen we dat niet op?

Waarom maken we daarvoor ook geen budget vrij in deze PES?

Want, dat helpt alleen maar om sneller en vóór 2030 deze windmolens te realiseren, die nodig zijn. Daar wil ik graag uw reactie op. Dat was het, voorzitter.

De voorzitter: De heer Van den Beucken heeft nog een vraag. Maar, de voornaam van de man was Andries.

De VVD (Bastiaans): Van Sandra en Andres?

De voorzitter: Ja.

De heer Van den Beucken.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Dank u, voorzitter. Het spijt mij oprecht, dat ik de heer Bastiaans heb teleurgesteld door niet in te gaan op dat heerlijke geld van die Green Deal. Ik ben het echter niet vergeten. En, ik neem even een voorschotje op een volgend punt, waar namelijk vier ton benodigd is voor een entiteit die juist af wil van een grootclusterige benadering en naar het overige maatschappelijke veld wil gaan kijken, als het gaat om de waterstoftransitie. Denkt u, meneer Bastiaans, dat uit dat grote geldbedrag misschien wel vier ton zou kunnen worden gemist?

De VVD (Bastiaans): Nou, dan blijft er nog € 58,1 over. Ik denk wel, dat het kan worden gemist. Alleen, het nut en de noodzaak, daarover wil ik graag straks tijdens de waterstofagenda met u debatteren.

De voorzitter: Oké, dat is helder. Dan hebben we nu de ronde gehad. Op mijn planning staat, dat om 12:28 uur deze sessie voorbij zou zijn en dat wij konden gaan lunchen. Het is inmiddels 12:15 uur. Gaat de Gedeputeerde antwoorden, dan zitten we kort bij 13:00 uur. Is dat te doen voor eenieder? Dan krijgt de Gedeputeerde nu de kans om de eerste termijn te beantwoorden. Binnen de daarvoor vastgestelde tijd zal zij het niet halen, maar om 13:00 uur kappen we het meedogenloos af. Gaat uw gang.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Reactie College

Gedeputeerde Brugman: 'Meedogenloos' nog wel. Dank u wel, voorzitter.

Alvorens te beginnen met de beantwoording: wij hebben inmiddels een concept - het is niet zo heel duurzaam - in vaste vorm. Als u behoefte heeft daaraan, dan kunt u er eentje van ons krijgen.

Ik hoor toch ook nog wel wat complimenten over en herkenning bij het stuk. Dank daarvoor. Want, laten we wel zijn - de heer Bastiaans begon ook over de vele werksessies die we hebben gehad. We hebben echt samen hieraan gewerkt. Dit is echt het product van alle gesprekken die we met elkaar hebben gevoerd. Ik hoop inderdaad, dat u zich voldoende kunt herkennen in datgene dat u heeft aangevoerd.

Ik hoor ook heel veel vragen: "Hoe dan?"

Ik hoor het mevrouw Jenneskens zeggen, maar ook andere fracties. Kijk, de PES hebben we nodig. We moeten kaders stellen en dit zijn gewoon kaders. Dán kunnen we aan de slag, want het kriebelt natuurlijk enorm om eindelijk aan de slag te kunnen. Dus, wat gebeurt er als dit niet wordt vastgesteld?

Dan hebben we geen kaders en kunnen we niet met die € 12,7 miljoen aan de slag. Dat zou jammer zijn, want we zijn inmiddels toch al anderhalf jaar verder. Zo ga ik het nooit halen, natuurlijk.

De voorzitter: De heer Bastiaans.

De VVD (Bastiaans): 'Jammer zijn' is één ding. Alleen, mijn vraag was: wat gaat er mis?

Gedeputeerde Brugman: Wat ik al aangaf: dan zou het betekenen, dat we voor elk dingetje terug moeten. Dan kunt u, als Provinciale Staten, het niet toetsen aan datgene dat u niet heeft vastgesteld. Dus, u moet het ergens aan kunnen toetsen. Dit is uw handvat om datgene wat we gaan doen in de komende jaren, te toetsen. Dát gaat er dan mis. Dus, dan zet u uzelf een beetje buitenspel, zou ik zeggen. Dus, dat zou jammer zijn.

Voorzitter, ik ga nu proberen de antwoorden te geven.

Ik kan niet op alle 'hoe-dan-vragen' antwoord geven. Als dit is vastgesteld, dan gaan we natuurlijk de uitwerking van bepaalde dingen onderzoeken en doen. De RES kwam natuurlijk ook regelmatig langs en de infrastructuur. Dat is natuurlijk ook een hele belangrijke. "Hoe kijkt GS idealiter aan tegen de belemmeringen die we uit het buitenland ervaren?"

Nou, daarover is in de Tweede Kamer natuurlijk ook discussie geweest. Wij willen daarover toch ook actief met het Rijk spreken.

De aquathermie: "De RWZI's, waarom nemen we die niet mee?"

Zeker, want die zijn zelf echt goed bezig. Die zijn echt aan het kijken: wat kunnen we betekenen in dit kader?

Dus, ik zal eens even kijken of we daarover nog iets kunnen opnemen.

GroenLinks (Mertens): Voorzitter, is dat een toezegging?

Gedeputeerde Brugman: Een datum? Nee.

GroenLinks (Mertens): Ik heb dat geleerd van een hele goede voorzitter van FEB vroeger.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Gedeputeerde Brugman: Ja, precies. Daarom weet ik precies, hoe ik dat moet doen. Voorzitter, we gaan natuurlijk even kijken, welke dingen we nog opnemen of dat we dat in de oplegger van het Statenvoorstel zullen benoemen. Dat is misschien ook nog wel een idee. Wellicht dat we daarover iets kunnen opnemen in het Statenvoorstel zelf.

De voorzitter: Oké.

Gedeputeerde Brugman:

Dan ging het ook over de landbouw en de mest. Daarop zal mijn collega Burlet antwoorden. Hij komt straks terug, denk ik.

De geothermie: we hebben natuurlijk onderzoek gedaan en weten inmiddels, dat het vastloopt op die diepe geothermie bij de glastuinbouw in Grubbenvorst. Maar er is natuurlijk ook nog zoiets als de ondiepe geothermie. We zijn sowieso écht met een lobby bezig richting het Rijk: "Help ons nou." Want, op het moment dat je steeds meer dingen gaat uitsluiten, wordt het steeds ingewikkelder om aan je doelen te gaan voldoen.

LOKAAL-LIMBURG noemde de boemeltrein. Nou, 'treinen' is ook een leuk onderwerp, maar dit is ook een leuk onderwerp.

U bent blij met de zesde lijn, zoals u die ook heeft aangedragen, vooral vanuit de zorg. "Kijk naar de leefomgeving." Nou, we hebben ons best gedaan om dat te doen. Dank ook voor de complimenten die u ons heeft gegeven. We hebben echt geprobeerd onze nek uit te steken en zoveel mogelijk de grote gemene deler met elkaar te zoeken.

Dat eigenaarschap en het lokaal profijt: dat komt ook bij verschillende fracties langs. Als wij een keiharde eis zouden moeten stellen aan 50% eigenaarschap of lokaal profijt - dat was de vraag van meneer Piepers - zeggen we dan: "Nee, het gaat niet door"?

Dat is dus een dilemma, waarin je zit. Moeten we dan zeggen: "Dan kan het niet. Dan schrappen we vijf windturbines."?

Ik vind het een lastige, want we hebben tegelijkertijd te maken met de opgave waaraan we moeten voldoen. We hebben niet de mogelijkheid om iets af te dwingen. Dat is voor ons geen optie. We kunnen natuurlijk wel het volgende doen. Dat is in het geval van Venlo. Wat vanmorgen ook in het nieuws kwam, dat er twee coöperaties zijn afgehaakt, dat is heel spijtig. In principe hebben we geen rol, als Provincie, maar we willen wél - en dat hebben we ook in het verleden al geprobeerd - met die coöperaties tot een oplossing komen. Want, Etriplus heeft de boel verkocht aan Windpark Venlo en er waren toen voorwaarden gesteld en die zijn niet meegenomen. Dat was natuurlijk hét dilemma. Daarom waren die coöperaties teleurgesteld. We hebben gesprekken gevoerd om te kijken: "Kunnen we bij elkaar komen?"

Kunnen we jullie helpen daarmee?"

Toen kwam er een vraag: "Kan er € 5 miljoen neergeteld worden?"

Dat doe je niet zomaar. We probeerden dus te bereiken, dat partijen er samen uitkwamen. Dat is tot nu toe niet gelukt en daarom gaan we opnieuw met hen in gesprek om te kijken wat we kunnen doen om toch tot een oplossing te kunnen komen. Dát is onze rol.

De voorzitter: Mevrouw Brugman, mevrouw Palmen heeft een vraag en de heer Van den Beucken en de heer Bastiaans daarna ook. Nu kom ik in de problemen, want twee van de vier hebben hun drie

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

termijnen erop zitten. Zij zitten hier naast elkaar. Dus, ik zou willen beginnen met mevrouw Palmen en dan de heer Bastiaans. Dan zullen we even kijken, wat we voor de anderen in petto hebben.

Het CDA (Palmen): Dank u wel, voorzitter. Het blijkt juridisch niet afdwingbaar, dat 50% eigenaarschap of lokaal profijt. Maar denkt u, als wij de gemeenten daarin stimuleren, dat zij het bij de vergunningverlening als eis opnemen, maar dat die ontwikkelaars dan gaan afhaken?

Gedeputeerde Brugman: Dat is het weggelaten van eisen. Als je het zelf niet kunt eisen, kunnen gemeenten dat natuurlijk ook niet eisen. Zoals ik al aangaf: het is jammer als we daardoor projecten niet laten doorgaan. Dus, natuurlijk is het streven: 50% lokaal profijt of eigenaarschap of met aandelen of iets dergelijks. Daarvan zijn hele mooie voorbeelden te noemen. In Meerssen zag ik van de week, bij een presentatie van de RES Zuid-Limburg, dat verschillende wethouders vanuit hun gemeente met wat voorbeelden kwamen. In Meerssen hebben ze het dak van het gemeentehuis vol gelegd met zonnepanelen en elke burger kon daar voor € 315 per zonnepaneel aan deelnemen. Dat maakt wel, dat het heel dichtbij komt en dat het ook een verschrikkelijk snel project werd, dat gewoon goed is geslaagd. Dát zijn nou juist de mooie voorbeelden. Dus, daar word je natuurlijk wel energiek van. Dat moet ik zonder meer aangeven. Maar er is dus niets afgedwongen in dat project. Je moet het zo proberen te doen, dat mensen worden verleid om mee te doen. En dat is prachtig.

De voorzitter: Oké. Meneer Bastiaans, uw vraag.

De VVD (Bastiaans): Het is geen interruptie, maar gewoon even een verhelderende vraag. U zegt: "Die afspraak is niet mee overgegaan bij de verkoop." Is zo'n afspraak dan niet vastgelegd? Dat wilde ik even weten. Is daaruit lering te trekken?

Gedeputeerde Brugman: Zeker is daaruit lering te trekken, want daar zit de grootste frustratie. Het leek dus allemaal gezekerd, maar op het moment dat er een overdracht kwam, stonden die coöperaties een beetje buitenspel. Tenminste, ze stonden niet meer met een harde eis.

De voorzitter: Meneer Piepers.

De PvdA (Piepers): Voorzitter, het is misschien wel goed om te benoemen, dat het hier dus fout gaat bij iets waarvan wij mede-eigenaar zijn. Wij zijn mede-eigenaar van Etriplus, 45%. De Greenport Venlo is ons ontwikkelbedrijf, samen met de gemeente Venlo en Horst aan de Maas. Zelfs dán lukt het ons niet om met de beste wil in de wereld dit te doen. De coöperaties die daar nu zijn weggetrokken, hebben in hun brief ook redelijk stellig gezegd - ik heb ze gisteren ook gesproken - dat het geen optie meer is, het vertrouwen is te zwaar beschadigd en daarmee sneuvelt het lokaal eigenaarschap in Venlo op dit moment.

De voorzitter: Dat is een opmerking en geen vraag.

De PvdA (Piepers): Want vindt u daarvan en hoe gaat u de coöperaties terug aan tafel krijgen? Hoe wordt het dan alsnog lokaal eigenaarschap?

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Dan zal ik even de twee hiervoor, die allebei hun interrupties op hebben, de gelegenheid geven één kleine, korte, kernachtige vraag te stellen per persoon. Het woord is aan mevrouw Jenneskens.

D66 (Jenneskens): Mijn vraag was eigenlijk: als ik het goed begreep, hebben wij ooit wel eisen of voorwaarden gesteld en is het uiteindelijk niet gelukt om dat door te vertalen. Ik vroeg mij af: wat kunnen we daarvan leren en wat zouden we nou kunnen doen, om dat in de toekomst wél goed te doen?

De voorzitter: Dat is de tweede keer over het leren. Het woord is aan de heer Van den Beucken.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Ik heb eigenlijk een punt van orde: wij waren in de veronderstelling, dat het aantal interrupties was gebaseerd op het onderlinge debat en niet op de wisselwerking tussen het College en ons. Dus, dan weten we dat voor de volgende keer.

De voorzitter: Ik krijg hier te horen, dat dat níét het geval is.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Nou, dan is dat ook helder. Dan zet ik de joker de keren daarna wel in. Waar was ik gebleven?

De heer Piepers gaf ook aan, dat we een bepaald aandeel hebben, een bepaalde invloed. De heer Piepers gaf ook aan: gezien het aandeelhouderschap hebben we invloed op dat eigenaarschap. Maar, het is natuurlijk ook zo, dat wij in principe in 2018 over dat Windpark Venlo de regie terug naar de provincie hebben gehaald. Was het in dat kader niet mogelijk geweest, om dat eigenaarschap beter in de hand te houden?

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, in eerste instantie ging de motie over twee windturbines. Dat is later aangepast naar vier windturbines. De nieuwe eigenaar, Windpark Venlo, heeft ook de intenties van Etriplus overgenomen. Dus, het was een intentieverklaring die is ondertekend en niet een harde eis. Ze hebben ook aangegeven: "We willen - evenals Etriplus - jullie meenemen in het hele verhaal." Maar, wat ik al aangaf: er was al frustratie bij die coöperaties. We hebben gesprekken gevoerd. Het enige dat ik nu nog kan doen, is opnieuw met hen aan tafel gaan zitten om te kijken of we er niet toch uit kunnen komen. Dat is echt een ultieme poging, want ik vind het natuurlijk ook jammer, dat het niet lukt. Ik had gehoopt, dat ze er met elkaar zouden uitkomen. En, het is nu een voldongen feit, dat ze zeggen: "Nee, wij doen niet meer daaraan mee." **Dus, we gaan in gesprek en daarna houd ik u op de hoogte van hoe die gesprekken zijn verlopen.** Dat zeg ik u toe. Het is een toezegging, dus daar moet natuurlijk een termijn bij zitten. Ik voel 'm al. **We gaan in januari het gesprek met hen aan. Dus, ik informeer u uiterlijk half februari.** Dan krijgt u informatie, hoe die gesprekken verder zijn verlopen.

Voorzitter, wat ik ook een leuke vond van LOKAAL-LIMBURG, was: "Deel de successen." Daar zijn we soms veel te bescheiden in. Ik heb laatst ook even een lijstje opgevraagd: wat doen we allemaal al op dat gebied? We doen al zóveel en we hebben ook best al veel gedaan. Dus, dat gaan we doen. Dat is een goede oproep en dat gaan we ook echt communiceren.

U vroeg ook, welke rol we gaan voeren in het adequaat opruimen van windturbines en zonnepanelen en dat soort zaken. "Hoe gaan we daarmee om?"

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Ik kan me voorstellen dat we - ook in het kader van de circulaire economie - daarin onze rol kunnen pakken, zoals dat natuurlijk al uitgebreid door u is besproken in de commissie. Dus, ik zou zeggen: ja, daar moeten we vanuit de circulaire economie goed naar kijken.

U vroeg ook een versneld onderzoek naar de minder diepe geothermie. Dat heb ik net al gezegd: daarmee zijn we stevig aan de gang.

Ook voor 50PLUS is die zesde lijn een belangrijke. Met deze zesde lijn hebben we veel fracties bediend, denk ik.

U vraagt ook concrete stappen. "Ga aan de gang." Precies, als wij met elkaar hier in december dit kunnen vaststellen, dan gaan we in januari meteen aan de gang. Dus, dat is alleen maar fijn.

U vraagt ook: "Hoe gaat u communiceren?"

We zijn bezig, we hebben geen uitgebreid communicatieplan erin staan, maar wel dat het van groot belang is. En communicatieadviseurs zijn nu ook bezig om te kijken bij L1 of iets dergelijks: hoe gaan we de mensen meenemen? Want, we moeten hen vooral laten zien: het is geen bedreiging, maar er zitten heel veel kansen in voor iedereen. Ook de mensen met een kleiner vermogen: hoe krijgen we die mee? Hoe krijg je het tussen de oren van - ik weet niet wie dat zei? - tante Ada? Zij moet dat ook meekrijgen en zij moet weten, dat het geen verplichting is, dat het geen dwang is en dat het niet eng is, maar dat we gewoon iets moeten doen en dat we het allemaal moeten doen.

GroenLinks vroeg ook: "Hoe gaan we nou die € 12,7 miljoen inrichten? Hoe gaan we dat nou doen?"

Nou, als we die kaders dadelijk met elkaar hebben vastgesteld, dan gaan we het uitwerken: dit gaan we hier doen, dat gaan we daar doen. U heeft het nu globaal in het overzicht gezien. Er zal wellicht ook wel eens geschoven moeten worden van het één naar het ander, als iets een heel groot succes blijkt te zijn. Maar, dan komen we daarmee bij u terug. Dat is helder.

Kernenergie: daarover heeft u een fijne discussie gevoerd met elkaar. Het kost ongeveer tussen de € 10 miljard en de € 20 miljard om een kerncentrale te bouwen. En dat kost zo'n tien tot vijftien jaar.

Meneer Bastiaans zegt: "Nee, ik heb hier allerlei onderzoeken en professoren op mijn tafel liggen."

Nou, dan is het maar net welk stukje je leest, nietwaar?

Dáár gaat het om: in welke bubbel zit u en ik welke bubbel zit ik?

Sociaal: iedereen betrekken is best een ingewikkelde. Hoe gaan we mensen helpen?

Het onderzoek waaraan u refereert, die 8%, wat kunnen wij als Provincie doen? Ik merk dat ook in de gesprekken met u. Als ik vraag: "Hoe moeten we dat dan doen met elkaar? Hoe krijgen we die mensen zover?"

Inderdaad, een lening op 0% zetten, zou dat een optie zijn? Daar kunnen we eens naar kijken. Maar ja, daarover mag ik nu niets zeggen. Dat zult u wel begrijpen. Want, we hebben een Gedeputeerde Financiën en die heeft ook al € 58 miljoen uitgegeven. Maar, ik vind het fijn, dat u, meneer Bastiaans, zegt: "Dat moet hier terecht komen." Dank u wel, daarover gaan we het hebben met elkaar: hoe gaan we dat inkleden?

Dus, ik zou zeggen: help maar.

De voorzitter: Punt. Meneer Wolters Gregório heeft een vraag.

De SP (Wolters Gregório): Even voor de duidelijkheid: is dat dan een toezegging, dat Gedeputeerde Brugman met meneer Koopmans gaat kijken om Duurzaam Thuis naar 0% rente te krijgen?

Gedeputeerde Brugman: Nee, ik zei: "Daarover mag ik nu niks zeggen." Dat is niet aan mij, om dat

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

naar 0% te zetten. Ik weet niet wat de gevolgen zijn, voorzitter. Dus, ik kan daarover gewoon helemaal niets zinnigs zeggen.

De Partij van de Arbeid heeft het voor elkaar, dat er nog een extra KPI is ingekomen, als het gaat om die 10.000 extra banen. U had een mooie vergelijking.

U vroeg infosessies. **Ik kan toezeggen, dat er één keer per half jaar een infosessie zal plaatsvinden. Dat zeg ik u toe.** Wat ik al aan het begin zei: we moeten het samen doen en ik wil u betrekken. Want, misschien zegt u wel tijdens de rit: "Hoe dan? Dat is niet zoals wij het voor ogen hadden. Doe het zo."

Ik weet niet, wat daar nu wordt opgehouden, voorzitter, maar er staat een berichtje ergens op een telefoon.

Opwekken op dak, grootschalig: ja, dat vindt iedereen een hartstikke goed idee om dat zoveel mogelijk grootschalig op de daken voor elkaar te krijgen. Afdwingen, we zijn daarover bezig - dat heb ik u al vaker gezegd - om te kijken. Met die zonneladder is het niet volgtijdelijk. Het is niet zo, dat we eerst alle daken vol moeten hebben liggen en dan pas iets anders kunnen doen. Bijvoorbeeld het Wells Meer, dat zou dan niet kunnen doorgaan, omdat eerst alle daken in Noord-Limburg moeten vol liggen. Dat is niet de bedoeling. Maar, het is wel een handvat voor gemeenten. Wat dat betreft, is daar nu ook helemaal duidelijkheid in gekomen. Want, dat riep nog wel wat vragen op.

De taakstelling wind: hoe komt dat bij de 35 TWh? Dat vroeg de heer Piepers.

De voorzitter: Mevrouw Palmen heeft een vraag.

Het CDA (Palmen): Dat gaat nog over de volgtijdelijkheid van de zonneladder. Want, ik begrijp wat u zegt, maar kunt u niet toch toezeggen om daar een verplichting op te zetten?

Met dien verstande dat in geval van een grootschalig project, zoals het Wells Meer, er naar een uitzondering gekeken moet worden. Dan hebben we het toch iets beter afgebakend.

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, ik kan dat niet toezeggen. Die zonneladder heeft heel veel discussie opgeleverd en uiteindelijk is dit het resultaat. In de lijn van mevrouw Dik-Faber hebben wij die zonneladder op die manier opgesteld. Ik wil de verwarring niet weer opnieuw aangaan. Dat zou heel vervelend zijn. Maar, reken er maar op, dat gemeenten op het moment - en dat merk ik in die RES'en - echt aan het kijken zijn. Die willen hun eigen gemeente niet vol leggen op landbouwgrond. Die kijken natuurlijk ook eerst naar waar de beste mogelijkheden zijn. Dan heb je ook het meeste draagvlak. Dus, ik ga ervan uit, dat de 31 Limburgse gemeenten echt wel verstandig omgaan met hun eigen ruimte. Vandaar dat ik nu niet aan de zonneladder wil gaan morrelen, voorzitter.

De wind, de taakstelling: als we het niet halen - de heer Piepers zegt dat we het niet halen, daar ga ik zonder meer vanuit - komt dat dan bij die 35 TWh?

Nee. Die taakstelling die toen is opgelegd - die 95,5 megawatt was dat - dat is toentertijd opgelegd en dat moesten we in dit jaar hebben gehaald. Dat hebben we niet gehaald. Er komt 74 megawatt bij. Dat betekent, dat we straks die 121 hebben te voldoen. Een vraag van de PVV was, hoeveel windturbines dat zijn.

Die zijn er ongeveer veertig, uitgaande van ongeveer 3 megawatt tot 4 megawatt per windturbine. Ze worden wel steeds beter, ze gaan steeds meer opleveren. Maar, het is dus niet zo, dat het bij die 35 TWh komt. Dat is een andere taakstelling. Dus, dat is ook zon. Die andere taakstelling, van 95 megawatt, was wind. Het is wel zo, dat we het restant dat we moeten opwekken, wel op een andere

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

manier mogen opwekken. Dus, niet het totaal, maar een gedeelte daarvan mag nog wel met gemixte energie worden opgewekt.

Over die 35 TWh is natuurlijk ook nog iets gevraagd. Route 35 wordt ingezet op het moment dat het niet wordt gehaald, het totaalbod.

Er is nu het comfort. Men heeft het gevoel: we zitten goed. Dat is ook wat de heer Vincken zegt: "In Noord-Limburg en Midden-Limburg zijn we er toch al lang?" Dus, we zitten nu landelijk boven de 50 TWh. Maar - er zit echt een 'maar' bij - dat betekent niet, dat we achterover kunnen leunen. Want, er zitten heel veel van die pijlijnprojecten en dingen die niet doorgaan bij en het Planbureau voor de Leefomgeving gaat een berekening maken van hoe reëel dat nu is, wat er is geboden. Dus, dat moeten we gaan afwachten. Dat moeten die RES'en afwachten, wat er nog aan restant eventueel moet worden verdeeld.

Ik heb zoveel opgeschreven. Ik vind het fijn dat u allemaal zo goed meedenkt, dat is echt top.

De PVV had een vraag over het tijdspad. Als wij hier de PES vaststellen, is het niet automatisch een akkoord met de RES'en. Laat ik dat even heel helder zeggen: de PES is een autonoom en eigenstandig verhaal, waar wij hier in de provincie zelf voor hebben gekozen. Dus, het is niet zo dat we daarmee de RES'en indirect goedkeuren.

De toezegging van behoud van gasinfrastructuur, dus dat mensen niet worden gedwongen: die staat nog steeds. Hebben wij iets daarover te zeggen?

Wij zullen er alles aan doen. Daar heb je het dus weer: het Rijk zal ook niet mensen meteen van het gas afhaken, als er geen alternatief is. Dus, het is niet zo, dat we hen nu dwingen. Dat is tegelijkertijd ook weer het dilemma dat je hebt bij warmtenetten. Want, een warmtenet kan pas goed draaien als iedereen daaraan gaat meedoen. Dat zijn geen kleine businesscases, die daar liggen. Dat is ook best wel een risico: krijg je de mensen zover om aan een warmtenet deel te nemen?

U heeft een flinke paragraaf gezien over kernenergie. De PVV was wel blij, maar het was nog niet genoeg. "Het is een beginnetje." Wat gaan we onderzoeken?

Dat is wat de heer Bastiaans met zijn motie heeft opgeroepen: we gaan met het Rijk en de verschillende provincies kijken wat reëel is. Is het haalbaar?

Is het betaalbaar?

Je hebt ook te maken met koeling. Dus, is er genoeg water in de buurt?

Maar, we zetten in op innovatie. Innovatie is: alles bekijken, niks uitsluiten. Dat is ook wat hier in de PES staat.

"Wie draaien er op voor de kosten van de infra?"

Dat werd gevraagd. De infra is natuurlijk een landelijk verhaal. Wij kunnen wel onze rol pakken, als het gaat om die systeemstudie. Daarover werd ook een vraag gesteld: "Gaan wij die delen met gemeenten?" Ja, dat gaan we regelen, dat alle gemeenten die systeemstudie krijgen. Want, het zou doodzonde zijn, als dit in een la belandt. Ik wil hiermee natuurlijk ook naar het Rijk om te laten zien: "Kijk eens, dit ligt er nu." Want, het gaat ons ook helpen om bepaalde dingen af te dwingen: om die 83 kV naar het Zuiden toe te krijgen. Dat is echt een belangrijke, ook voor onze industrie, ook voor die werkgelegenheid. Dus, we gaan het delen, dat zeg ik u toe. Deze maand gaat het allemaal de deur uit, niet in hard copy, maar wel digitaal.

Dan over die cijfers van 2018: dat zijn de meest recente cijfers, dat ziet u. Want, als we 2019 invullen, ziet u dat er niet overal cijfers bij konden staan omdat we die gewoon nog niet hebben. Dus, dit is gewoon waar we vanuit zijn gegaan. Het is wel zo, dat we wel kunnen kijken naar de aanvragen die zijn gedaan voor de SDE-subsidies. Daarvan hebben we wel harde gegevens. Dus, die kunnen we de

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

volgende keer meenemen in de voortgangsrapportage.

‘Energie krijgen van energie maken’: Het voorstel van de SP was, om de titel te veranderen. Ik vind het wel een leuk voorstel. Ik weet niet, hoe de rest van de Staten daarover denken, maar ik krijg in ieder geval wel energie van het meedenken dat u hier doet. “We krijgen energie van energie maken.” Dan voelt het ook wel echt als ‘samen’. Dus, ik vind dat wel een mooi voorstel.

Geen huurstijging: u gaf een paar tips, hoe we nou iets kunnen afdwingen om ook mensen mee te krijgen bij wie het het mooiste terecht zou komen. We zijn in gesprek met die coöperaties, de acht grote, maar, ook met de kleintjes gaan we in gesprek, om eens te kijken: wat hebben die allemaal bedacht?

Want zij willen ook heel graag. Maar, om te zeggen dat we ons hard gaan maken dat er geen huurstijging volgt ... Maar, we gaan in ieder geval kijken, wat we met die coöperaties kunnen bereiken. Ontscholing met de heer Van den Akker bespreken: dat ga ik doen. Ik weet nog niet precies, wat u zich daarbij voorstelt, maar ik ga eens kijken. Want, ‘bijscholing’ en ‘omscholing’ hebben we wel genoemd, maar ‘ontscholing’ niet.

De lange termijn, 2050. U vroeg: “Wanneer gaan we met wie welke gesprekken voeren?” Ik denk heel graag na over 2050. Eén fractie noemde zelfs 2130. Dat is wel héél ver vooruit. Ik hou wel van nadenken over een verre toekomst, ook voor de kleintjes van mevrouw Mertens en ook voor mijn kleinkinderen. Maar, ik kan geen koffiedik kijken. Dus, we hebben soms 2050 aangegeven, de langere termijn, maar tegelijkertijd moet je natuurlijk ook op de korte termijn dingen doen. Dus, ik zou heel graag 2100 willen meemaken, maar dat gaat me niet lukken, helaas.

De voorzitter: U hebt een opmerking?

Spreker: 02:25:10 Het is niet zozeer dat ik van de Gedeputeerde een ‘stip op de horizon’ verwacht voor 2130, maar, mijn oproep is meer om een paragraaf te wijden aan de vraag: met welke partijen gaan wij in gesprek om wel een visie te maken, gebaseerd op de beste inzichten op dit moment? Want, er zijn heel veel hoogleraren, technische universiteiten, diverse instanties die wel daarmee bezig zijn en daarin inzicht geven. Met name: welke technieken kunnen wij hier in Limburg gaan voorontwikkelen of faciliteren om op de lange termijn alvast de eerste stap te hebben gezet?

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, misschien is het een idee, dat we u bij de eerstvolgende sessie die we gaan houden, die halfjaarlijkse informatiesessie, meenemen in wat we dan al hebben gezien aan onderzoeken en dat soort dingen, dat we u daarover informeren zonder dat we hier echt harde dingen gaan opschrijven. Het is een proces, waarin we zitten.

Dus, dat zeg ik toe: in de eerstvolgende informatiesessie, die we na de PES gaan hebben, komen wij terug op een visierichting 2050.

U heeft ook wat opmerkingen gemaakt over het lokaal profijt. Daarop moet ik in de tweede termijn even terugkomen, over pagina’s 33-37 in KPI 17.

Het CDA was tevreden over het draagvlak. Fijn, wij hebben ons uiterste best gedaan om daarover iets goeds te zeggen, hoe ingewikkeld het ook is. Dat gaf ik u net ook al aan.

“Welke rol?” De rollen zijn verschillend. Op het ene moment heb je een faciliterende rol, maar op het andere moment is het vooral ook om partijen bij elkaar te brengen. Dat ziet het CDA zelf ook zo en ik ben het daarmee eens. Dat is vooral onze rol. Als het gaat om die infrastructuur, moeten we de partijen aan tafel kunnen krijgen, die daarover gaan en die het raakt. Dus, dat is voornamelijk onze rol

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

en dat ziet u ook wel terugkomen in het verhaal.

U zei iets over de inefficiënte keuzes met werkgelegenheid. Dat hoor ik graag van u nog even terug, want het gaat in ieder geval werkgelegenheid opleveren. Daarvoor hebben we een harde KPI opgesteld. Dus, wij steken daarvoor onze nek ook uit. Wat is dan een inefficiënte keuze?

Ik heb u de vorige keer aangegeven: "Natuurlijk zullen we een keer een moment hebben van: is dit het verstandige wat we aan het doen zijn met elkaar?" Maar, het fijne is, dat ik u elk halfjaar spreek hierover en dat we die transitie samen doorleven.

De voorzitter: De heer Bastiaans heeft een vraag.

De VVD (Bastiaans): Dank u, voorzitter. Gedeputeerde, u triggert mij erg, dat u zegt: "Die werkgelegenheid, daar heb ik een harde KPI voor gesteld." Kunt u zich voorstellen dat ik die niet hard vind, gezien het feit dat u wel 10.000 banen noemt, maar niet wanneer?

We horen u zojuist ook zeggen ... Dat hoor ik ook in de RES-werkgroepen en ik beleef het zelf: als ik iemand vraag mijn huis te isoleren, dan moet ik een aantal maanden wachten en dan is het zomer. Dan kan ik er ook weer voordeel van hebben. Maar, als het dan een beetje gecompliceerd is, zoals bij mij thuis, dan is men nog niet eens genegen om überhaupt een offerte te maken. Dat heeft met werkgelegenheid te maken. Dus, ik wil juist graag die versnelling aanbrengen, snapt u?

Ik denk dat omscholing belangrijk is, dat scholing belangrijk is. Wanneer gaat u er nu eens voor zorgen, dat er duizend banen bijkomen?

Dáár ben ik naar op zoek in die KPI's. Dat lees ik echt niet in uw KPI's, vandaar mijn teleurstelling.

Wat op de korte termijn?

De voorzitter: Beantwoord deze vraag eerst maar. De Gedeputeerde beantwoordt eerst de vraag van Bastiaans en dan is mevrouw Palmen aan het woord. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, de aanpak van de infrastructuur is een enorme opgave. Enexis staat voor een grote opgave. Die moet echt mensen hebben om die extra stations bijvoorbeeld te gaan aanleggen. Er worden nu gesprekken gevoerd met Enexis, om daarvoor mensen te scholen, die het kunnen gaan doen. Want, ze hebben gewoon handen tekort en anders halen we dat nooit. Dus: ja, op korte termijn moeten mensen aan het werk bij Enexis. De gesprekken daarover worden nu gevoerd. Er wordt achter mij geknikt.

Dan ga ik even naar de VVD toe. U bent heel erg zoekende naar: wat hebben wij morgen gedaan? Ik vind het fantastisch, dat de VVD zo ongeduldig is. Dat is alleen maar goed. Er staan wat jaartallen in, bijvoorbeeld 2026, dat de elektrische bussen van Arriva er dan zijn. Maar, u wilt ook heel graag zien: wat hebben we vòòr 2023 gerealiseerd. Kijk, dit is een transitie waarin je zit. Dat vraagt tijd. U kent mij goed genoeg, om te zorgen dat er in ieder geval heel wat stappen worden gezet in deze periode.

Ook een vraag van de heer Bastiaans was: "Hoe gaan we mensen daarop inzetten? We gaan een warmte-koude-team inzetten." Dat was een goede ervaring in Leudal en nu is dat er niet meer, met advies geven. Ik heb volgende week hier intern het gesprek: als het zover is, dat is vastgesteld wie voor welk bolletje aan de lat staat, wie welke KPI in dit huis gaat doen en of we moeten zorgen, dat er ook wat scholing in dit huis komt om nog meer kennis te vergaren ... Dus: ja, er wordt een heel team opgetuigd om dit allemaal te gaan uitvoeren, voorzitter.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Oké. Dan is nu het woord aan mevrouw Palmen.

Het CDA (Palmen): Zo komt het een beetje als mosterd na de maaltijd, maar ik wilde alleen even die 'inefficiënte keuze' verhelderen. Misschien is dat een verkeerde woordkeus. Ik bedoelde te zeggen wat de heer Bastiaans ook zegt: "Hoe kunnen we dat aanjagen dat we mensen ook op de juiste manier opleiden? Niet dat het te lang duurt en dat over vijf jaar mensen klaar zijn voor iets dat er dan niet meer is." Maar, u hebt daar net voldoende op geantwoord.

De voorzitter: Dat is voldoende beantwoord. Dan stel ik voor, dat de Gedeputeerde nu de rij afmaakt, want het is bijna 13:00 uur.

Gedeputeerde Brugman: Ik vervolg:

Monumenten verduurzamen: daar kom ik straks even op terug in de tweede termijn, voorzitter. Het goede voorbeeld, zonnepanelen op het Gouvernement: daar zijn we al ver mee. Ze komen niet overal op de schuine daken, want aan de Maaskant is het jammer voor het zicht. De architect is daar ook weer bij betrokken, maar het is wel de bedoeling om dat te gaan doen. Ja, het is een goed voorbeeld. Je kunt natuurlijk ook het geld zetten op andere dingen, maar als je de wereld wilt verbeteren, moet je toch ook een beetje bij jezelf beginnen. Dan zien mensen die erlangs komen ook: oké, de Provincie is ook goed bezig.

De voorzitter: Mevrouw Palmen, de laatste keer.

Het CDA (Palmen): Natuurlijk, wij juichen het alleen maar toe, het goede voorbeeld en daar de goede dingen doen. Alleen, ik heb begrepen uit eerder onderzoek, dat het gewoon duur is om het hier op het dak te realiseren. Dan is het weer zo, dat we de middelen natuurlijk zo efficiënt mogelijk moeten inzetten. Of is daarin iets veranderd?

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, we hebben ook gekeken naar de parkeerplaats. Daar moeten dan allerlei maatregelen worden genomen en die pakken duur uit. Maar, op het dak wil je natuurlijk het mooie doen. Dus, dat het past bij de leidaken. Dat is best wel even een ding, maar dat is een keuze die we maken om toch dat goede voorbeeld te zijn.

Voorzitter, er werd ook nog gevraagd over het optimaal betrekken van het bedrijfsleven. Er is uitgebreid aandacht in deel 2. We hebben het LEA, dus die 25 bedrijven ook erbij. Dus, niet alleen maar Chemelot, maar het bedrijfsleven wordt er ook echt stevig bij betrokken.

De VVD had het over de laadinfrastructuur. Dat gaat dan over 2024. Daarmee gaan we aan de slag, dat doen we samen met Brabant. Iemand vroeg: "Die 13.000 moeten er zijn, kan het niet sneller of meer?"

We moeten gewoon beginnen. Er rijden nog geen 130.000 elektrische auto's, maar je moet natuurlijk meegroeien met datgene dat er in de markt gebeurt. Dus, ik snap het, maar dit is wat we als doelstelling hebben gesteld. Ik hoop dat het voldoende is voor u.

De nulmeting: u heeft het over 1995. We kunnen zelfs uitgaan van 1990.

De nulmeting gaan we in de eerste rapportage in 2021 meenemen.

Dus, dan ziet u ook: wat zijn we aan het doen ten opzichte van 1990?

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Toen was mevrouw Jenneskens er nog niet eens. Kun je nagaan. Dat is een min-nul-meting voor mevrouw Jenneskens.

De voorzitter: Laten we het zakelijk houden, mensen.

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, ik denk dat ik een heel eind ben.

De voorzitter: De heer Vincken had geen antwoorden gekregen?

Forum voor Democratie (Vincken): Nee, ik ben gewoon overgeslagen.

De voorzitter: Ja, u hupte van het CDA naar de VVD. Nou kan ik hem dat toch niet aandoen, want zijn termijnen zijn op. Dus, wilt u de vragen van de heer Vincken nog even doornemen?

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, mijn oprechte excuses. Ik had hier ook opgeschreven:

“Slaapverwekkend?” Welnee, als u aan het woord bent, zit ik altijd op het puntje van mijn stoel. Want, u heeft altijd wel een leuk verhaal te vertellen, moet ik zeggen. Ook al herhaalt u de dingen, dan vind ik dat ook niet erg. De manier waarop u dat doet, waardeer ik enorm, voorzitter.

U geeft aan over KPI 16: “Bent u het eens met de omkoping?” Nee, we doen niet aan omkopen. Dus, daarmee ben ik het niet eens, voorzitter.

De heer Vincken gaf ook iets aan over de PES en de RES. Volgens mij, ben ik daarin heel duidelijk en helder geweest, dat het niet de omgekeerde wereld is. De PES staat echt los van de RES. Het is niet zo, dat we daarom moeten wachten op de RES'en. Dat geldt voor heel veel voorstellen, die niet op de RES'en hoeven te wachten. De PES is een autonoom, eigenstandig verhaal. Daarom hebben we dat nu hier ter bespreking, voorzitter.

Op de restopgave ben ik ingegaan, meneer Vincken. Dat was die route 35. Wij conformeren ons aan de KPI 2, dat de RES'en hebben gezegd: “Dit is onze opgave.” Dat is wat er staat en meer niet. Het is dus niet zo, dat u automatisch akkoord bent met de RES, als u akkoord gaat met dit. U kunt dat eigenstandig ook weer doen volgend jaar, als de RES'en komen.

Ik zie hier een antwoord, voorzitter, dat gaat over het Rijksmonument. Dat moet ik nog even lezen, maar dat doe ik in de tweede termijn.

De voorzitter: Oké. De heer Piepers voor de laatste keer.

De PvdA (Piepers): Voorzitter, niet om te interromperen, maar juist om te voorkomen dat ik dit had moeten doen. Eén van mijn vragen is niet meegenomen. Dat gaat namelijk over de vraag van het energiebedrijf. Verankering is wel meegenomen, maar het energiebedrijf zelf niet. Daarop wil ik wel graag een antwoord.

De voorzitter: Dan geeft de Gedeputeerde nu een antwoord daarop.

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, daarop ben ik de vorige keer ook al ingegaan. Dat is onze rol. Moeten we ons daartoe laten verleiden om een eigen energiebedrijf te hebben?

Ik weet dat er partijen zijn die dat best wel een aardig idee vinden. Maar, het is ook wel een

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

ingewikkelde. Dat heeft ook te maken met onze positie bij het LEF en met Duurzaam Thuis. Hoe zetten we onze gelden in?

Dat zijn echt wel ingewikkelde dingen. Ik heb het daarover ook gehad met Gedeputeerde Koopmans: is dat een goed idee?

Daarvoor krijg ik de handen nog niet op elkaar. Dus, het is een lastige. Ik vind het echt een ingewikkelde. Laten we met elkaar afspreken, dat we dat gewoon proberen zoals het nu gaat. We kijken of dit gaat werken en misschien moet u dan zelf maar eens een keer aan de bel trekken. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Goed, die vraag is ook beantwoord. Er werd terloops gemeld, dat Gedeputeerde Burlet beantwoordt. Maar, ik denk dat die te veel met de PES bezig is, als ik alles op mijn telefoontje in de gaten houd.

De voorzitter: Ik zou bij dezen de vergadering willen schorsen voor een half uur. Dat betekent, dat we om 13:25 beginnen met de tweede termijn. Ik wil vast even opmerken: interrupties zijn interrupties. Of u het nou zo bedoelt of anders bedoelt, als u aan die microfoon komt terwijl u niet de beurt hebt en u gaat praten, dan schrijven wij dat als een interruptie op. Ik zal dadelijk bij de tweede termijn iedereen opnoemen die zijn drie termijnen heeft gebruikt. Dan hoeft u straks niet meteen te beginnen en dat bespaart de moeite, dat ik dat moet uitleggen.

Dus, u kunt nu gaan lunchen en na de lunch gaan we verder met de tweede termijn. Dank u wel.

[SCHORSING]

De voorzitter: Ik heropen de vergadering. Ik had gezegd, dat ik degenen zal benoemen die hun drie interrupties erop hebben zitten. Dat zijn: de heer Bastiaans, mevrouw Palmén, mevrouw Jenneskens en de heer Van den Beucken. Zij hebben in de tweede termijn weinig spreektijd over, wat dat betreft. In de eerste termijn zijn we blijven steken bij de vragen die Gedeputeerde Burlet nog zou beantwoorden. Ik geef hem daarvoor nu de gelegenheid.

Gedeputeerde Burlet: Allereerst mijn excuses, dat ik mij even moest onttrekken aan de vergadering. Ik was heel druk met mensen die per se ...

De voorzitter: We hebben het op de telefoon allemaal kunnen volgen.

Gedeputeerde Burlet: Dan hoef ik dat niet te doen. Bedankt in ieder geval voor uw begrip. Er was een paar vragen dat heel specifiek binnen mijn portefeuille terechtkwam.

Er was onder andere de vraag over mest. Dat wordt overigens ook verwoord in de PES. We gaan er inderdaad vanuit, dat het gaat bijdragen aan de warmtevoorziening.

De vraag die u stelde, mevrouw Jenneskens, over de footprint: het is natuurlijk zo, dat er een footprint is. Als je in staat bent om met de mest toch nog iets te doen, dan wordt daardoor de footprint kleiner. Ik ben het met u eens, maar als er energie kan worden teruggewonnen of mineralen of gas, dan is het natuurlijk heel verstandig dat we daarvan wel gebruik maken, zeker zolang de situatie is zoals die nu is.

Dan was er de vraag over OPAC. Hij is nog niet dood, de OPAC. Iedere keer herrijst hij weer uit het

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

graf. Het ministerie van EZ is er op dit moment weer mee bezig, met Invest-NL. Die hebben zelf toch interesse om weer daarnaar te kijken. Dus, het komt misschien toch weer een keer terug bij ons op het bordje, terwijl we dachten dat het recentelijk was afgeserveerd. Dus, het komt iedere keer weer als een jojo terug.

Er was een vraagje over IPO: producties versus contraproductief. Mevrouw Brugman speelt bij de BAC Energie haar rol. Ikzelf zit bij het bestuur zelf. Wij letten daar heel nauwlettend op. Waar we kunnen bijsturen en waar het belang van Limburg erbij geholpen is, doen we dat ook.

Ik zou de biomassa even kort willen noemen. Bij de biomassa-verdiepingssessie is recentelijk nog een keer het CER-advies besproken, de drie blokken. Afbouwen wat klein gebruik, lage temperatuur en houtstook is. Dit is kleinschalig. Aanhouden mest en reststoffen energiecentrales. En, opbouwen daar waar het gaat over zwaar transport en gebruik van chemie. Dat is een beetje de richting. Ik noem altijd weer het voorbeeldje - dat zag je ook tijdens die verdiepingssessie - van de suikerbiet. De suikerbiet is in staat om vijf tot zes keer zoveel CO₂ te binden als een bos, bijvoorbeeld. Daarom is daarvoor zoveel interesse. We maken er ook nog 'n heel interessante stof ervan, die goed bruikbaar is in de chemie: suiker. Vandaar de suikerbiet.

De heer Vincken stelde een vraag over waterstofopslag. Natuurlijk, alleen als er écht niets met die energie kan worden gedaan, dan kan het interessant worden om iets aan waterstof te doen. Ik ben het er helemaal mee eens, maar dat weet ook iedereen. We kunnen ook kijken, of het nog efficiënter kan worden omgezet. Maar, een batterij is nu nog vaak een betere oplossing.

Dan was er nog een vraag over de Waterstof Coalitie, of die kan worden gesteund. Op dit moment geven we op meerdere manieren steun. We hebben ook € 20.000 echt gefourneerd. Ik weet niet van wie die vraag was, maar we hebben daarvoor wat geld gefourneerd. Maar, we geven ze ook faciliterende steun: locatievoorzieningen, dat ze wat te eten en te drinken krijgen, dat ze hun vergaderingen kunnen houden. En, ze krijgen ambtelijke ondersteuning in het proces waarmee ze bezig zijn. Dus, hoe zich dat verder gaat ontwikkelen, moeten we nog zien. Want, er zijn zoveel projecten die op ons afkomen, dat we nog niet in staat zijn om daarvoor hele grote bedragen vrij te maken.

En, u heeft het allemaal gehoord, maar we komen straks bij de Waterstofagenda nog op ROI terug, denk ik.

Dat waren de punten die ik nog zag uit de eerste termijn, volgens mij.

De voorzitter: Goed. Dan gaan we nu over tot de tweede termijn. Ik start weer bij mevrouw Jenneskens.

Tweede termijn

D66 (Jenneskens): Voorzitter, nu mag ik nog even praten. Ik neem het ervan. Nee, grapje. Even nog een paar vragen, die bij ons zijn gebleven of die ik in de eerste termijn misschien niet goed heb gesteld.

Een vraag die ik in ieder geval nog niet had gesteld, is: in hoeverre willen en kunnen we onderzoeken, of grootschalige warmte-energieopslag een optie is?

Ik heb het misschien niet heel goed gelezen, maar het was een lang document. Volgens mijn fractie is dat ook belangrijk.

Dan nog een opmerking over kernenergie: ik deelde het pleidooi van mevrouw Mertens daarin ook wel heel erg. Om het los te halen van ideologie, is voor D66 het belangrijkste, dat we kernenergie niet

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

gebruiken als afleiding van hetgeen we vandaag de dag kunnen en moeten doen. Wat ons betreft, zouden we dat ook in de PES zo moeten bezien.

Gedeputeerde Burlet had het net over OPAC. Hij noemde dat een jojo. Volgens D66 is het ook een kans voor Limburg, zeker als daarmee vanuit Invest-NL aan de slag wordt gegaan. Dus, ik vroeg me ook af: wat zouden we in het licht daarvan nog meer kunnen doen?

Als laatste: bij de begroting hadden we een motie over een klimaat- en energieverkenning. Die hangt eigenlijk nauw samen met het begin van mijn inbreng net. Hoe weten we nou of we het goed hebben gedaan?

Die nulmeting komt eraan en daar heeft Gedeputeerde Brugman in haar eerste termijn ook uitgebreid op gereflecteerd. Maar, de vraag is eigenlijk ook: hoe brengen we nou in beeld, wat de impact is van alles wat we doen in die grotere opgave, die we toch met z'n allen hebben, en die 'stip op de horizon' die er in 2030 en 2050 staat?

Een gelijkwaardige motie is in Utrecht wél aangenomen. In Brabant kregen ze hetzelfde antwoord als ik hier bij de begrotingsbehandeling kreeg. Die moties leken ook wel een beetje op elkaar, dus dat snap ik wel. Maar, ik vroeg me wel af - en daar zou ik nog graag een antwoord op willen van het College - in hoeverre we kunnen monitoren, ook in de breedte, als we het hebben over ruimte, als we het hebben over klimaat en hoe die nulmeting ons daarin gaat helpen.

Dat was het voor mij in mijn tweede en laatste termijn, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Keurig binnen de drie toegestane minuten. Het woord in aan meneer Van den Beucken.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Dank u wel, voorzitter. Nog even graag aandacht voor human capital. Dat hadden we vorige keer ook gezegd. Mevrouw Jenneskens heeft de systeemstudie genoemd, die niet helemaal is doorvertaald. De bestaande structuur voor waterstoftoepassingen in situ laten ... Hoe zal ik het samenvatten? Als ergens ooit de uitdrukking 'Nooit op één paard wedden' van toepassing is, zou dat wel hier zijn, bij de energietransitie. Ik denk ook niet, dat wij ons op dit moment iets anders kunnen veroorloven. Ik denk dat de discussie die mevrouw Mertens had met enkele andere commissieleden, daar ook een soort vertaling van is. Dat past er een beetje bij. Ik zou me in dat kader ook kunnen voorstellen: hoe moet ik mijn kinderen, mijn kleinkinderen, burens of ouders uitleggen dat er windturbines van 300 meter hoog op 200 meter van de woonkernen af komen te staan?

Dus, dat is de andere kant van de medaille. Wil ik daarmee zeggen, dat er geen windturbines moeten komen?

Nee, zeker niet. Ik wil er alleen mee zeggen, dat we in de algemene energietransitie moeten waken voor gezondheid en veiligheid. Ik voel een interruptie aankomen.

De voorzitter: Het woord is aan mevrouw Mertens.

GroenLinks (Mertens): Dank u wel, voorzitter. Ik wou de heer Van den Beucken het volgende vragen. Hoorde ik u zeggen: "Windmolens op 300 meter afstand van de dorpskern"? Want, dan zou ik graag willen weten, hoe u aan die afstand komt.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Nou, voor zover ik nu ben ingelicht, hebben wij geen vaste

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

afstanden, geen afstandstabellen, geen wettelijke regelingen die ons vrijwaren van windturbines heel dicht bij de bebouwde kom. Het probleem is ook: de ene windturbine is de andere niet. Als je kijkt naar het windpark in Neer, dan hebben we een prima windpark. Ik dacht dat de windturbines daar 138 meter hoog zijn. De dichtstbijzijnde bebouwde kom is van Egchel. Ik dacht dat het er 2.200 meter vanaf is. Dan denk ik: "Ja, dat is oké. Maar, het zou dus ook anders kunnen".

GroenLinks (Mertens): Voorzitter, ik heb daarbij een bepaald cijfer in mijn hoofd, namelijk: 500 meter. Maar, misschien weet de Gedeputeerde, welke afstand hier geldt en welke wij dan hanteren?

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Ik zal u op uw wenken bedienen, mevrouw Mertens, via de voorzitter.

Ik wil daar ook wat meer informatie over. Dus, dat gaat echt wel goed komen. Althans, die informatie.

Dus, zijn wij daarop tegen, dat het deel uitmaakt van de energiemix?

Nee, daar zijn wij niet op tegen, mevrouw Mertens. Daarom had ik het ook over paarden waarop je moet wedden, namelijk omdat je niet eenzijdig moet insteken. Daarover gaat deze visie ook. In de POVI wordt niet gesproken over die afstanden, vanwege het abstractieniveau. We hebben in de algemene beschouwing ook daarnaar gevraagd en wij hebben daarover geen informatie. Dus, wellicht kan het College ons een bepaalde 'geruststellende' notitie sturen, waarin wettelijke rijksbepalingen staan hierover en, ook hoe de gemeenten toch door de Provincie min of meer bewaakt worden om dat toe te passen. Ik denk dat ik daarmee ook de vraag van mevrouw Mertens heb beantwoord.

Dan sluit ik af met een heel groot speerpunt: het lokaal eigenaarschap. Dat steunen we van harte. Het is zelfs een randvoorwaarde, als het aan ons ligt. Waarom is dat?

Draagvlak! Draagvlak bevordert de energietransitie in brede zin - denk ik - en het belangrijkste is: eerlijke kansen voor alle inwoners, met name voor degenen die minder draagvlak hebben. Zij dienen ook mee te kunnen doen aan deze energietransitie. Als dat allemaal niet kan, dan gaat het niet goed komen, voorzitter. Tot zover

De voorzitter: Dank u wel. Meneer Richter, uw tweede termijn.

50PLUS (Richter): Dank u wel, voorzitter. Wat betreft lokaal eigenaarschap, sluit ik mij aan bij de woorden van de heer Van den Beucken. Dat heb ik ook al aangegeven in mijn eerste termijn. Mevrouw Brugman ging in haar eerste termijn in op de vraag of de titel eventueel kan worden veranderd, naar aanleiding van een verzoek van de SP, naar 'Energie krijgen van energie maken'. Dat verzoek ondersteunen wij graag.

Over het communicatieplan: ik zou graag een toezegging willen hebben, dat het te zijner tijd naar deze commissie komt.

Dan zijn er nog twee vragen uit mijn eerste termijn die onbeantwoord zijn gebleven. Een vraag betreft het isoleren van woningen met subsidie in plaats van een lening.

En, het tweede, wat ik ook al in de vorige commissievergadering heb gevraagd: komt er eventueel een financiële bijdrage vanuit de Provincie voor het realiseren van die 13.000 laadpalen vóór het jaar 2030?

Tot zover, voorzitter.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Mertens, aan u het woord.

GroenLinks (Mertens): Dank u wel, voorzitter. Ik wil nog even kort terugkomen op die energiearmoede. Want, in de studie van TNO stonden drie punten waarin de Provincie een rol zou kunnen nemen, namelijk: het opstellen van een meerjarenprogramma voor het tackelen van de energiearmoede, onderzoek laten doen en het ondersteunen van projecten. Nu wil ik eigenlijk aan de Gedeputeerde vragen of zij dat soort zaken ook zou willen oppakken binnen Limburg, om die energiearmoede te tackelen.

Dan heb ik ook nog een vraag over de leningen. U zei dat Gedeputeerde Koopmans over het financiële gedeelte gaat en dat u hem eventueel laat uitzoeken of 0%-leningen ook mogelijk zijn. Niet zozeer daarover, maar meer naar de hoeveelheid leningen die tot nu toe wordt verstrekt: dat zijn er 15.000, als ik mij niet vergis. Hoe staat dat in verhouding tot het aantal huishoudens dat wij hier hebben?

Zouden dat er niet veel meer moeten zijn op veel kortere termijn?

Want, als het op deze manier verder gaat, zijn we dan niet te traag aan het werken?

Kunnen we dat niet veel beter versnellen en hoe dan bijvoorbeeld?

Daarbij wil ik het laten. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Dank u. Dan is het woord aan de heer Piepers.

De PvdA (Piepers): Dank u wel, voorzitter. Dank aan de Gedeputeerden voor de beantwoording en toezeggingen. Ook dank aan het CDA voor de beantwoording. Dat was ook prettig. Laten we meteen beginnen met het CDA. Ik merk dat wij dicht bij elkaar zitten. We hebben het net even kort hierover gehad. Ik kan u niet aankijken ... Dat is dus vervelend ... Maar, het lijkt me goed om samen met iedereen hier te kijken wat kan, want ik voel ook brede steun voor een vorm van verankering en een vorm van het echt vastleggen van die participatie en het eigenaarschap. En, ik hoor ook, dat het College intern niet per se de handen op elkaar krijgt om bijvoorbeeld een Limburgs energiebedrijf op te zetten. Maar, laten we kijken wat wél kan. Ik wil ook oproepen aan iedereen, om mee te denken en gezamenlijk met ons tot een voorstel te komen. Dat is ook een open uitnodiging aan de Gedeputeerde, om misschien nog met een heel goed plan te komen.

Verder, een reactie op de heer Vincken. Hij zei dat de infrastructuur ook wel duur was en vroeg: "Wie gaat daarvoor betalen?"

Ik hoop dat zijn collega's die hierboven het PIP behandelen, net zo kritisch gaan zijn als hij op de energie-infrastructuur is, die wij vandaag behandelen. Want, dat kost namelijk ook ontzettend veel geld.

Verder, steun voor de heer Bastiaans over de oproep over de Green Deal. Fijn, dat er toch wel enige steun is, ook bij de VVD, om een vorm van participatie verder te verankeren. Ik wil ook wel gezamenlijk met de heer Bastiaans en de VVD kijken, hoe het nou mogelijk is om die KPI - bijvoorbeeld als het gaat om het opleiden van medewerkers - toch sterker vast te leggen. Misschien kunnen we daar gezamenlijk naar kijken. Dat is gewoon een uitnodiging.

Voorzitter, tot slot: fijn dat de Gedeputeerde ons vòòr 15 februari informeert, als het gaat om het windpark Greenport Venlo. Heierhoeve en Greenport Venlo blijven voor de PvdA toch een beetje een gebed zonder einde, als het gaat om de bewoners en als het gaat om de participatie of het eigenaarschap. Het is wel goed om nog aan te kondigen: ook daar nodigen we andere partijen uit om

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

met ons samen schriftelijke vragen daarover te stellen, om toch - dat lerend vermogen, ik waardeer de geste ook - het gesprek aan te gaan. Maar, het is ook goed voor ons, om dat verder uit te zoeken en met vragen te komen. Daarvoor was nu de tijd te kort. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar de SP. Het woord is aan de heer Wolters Gregório.

De SP (Wolters Gregório): Dank u wel, voorzitter. Vanuit de eerste termijn wacht ik nog op een aantal antwoorden. Die vragen kan ik kort nog even herhalen.

De vraag over pagina 33-37 in KPI 17 staat nog op de lijst. Die zou ik graag alsnog beantwoord hebben.

We hebben net de beantwoording gehoord. Waar wij nog steeds heel erg mee zitten - en ik proef dat de meerderheid in de zaal ook hetzelfde daarin staat - is met betrekking tot de energiearmoede: als we kijken naar de RES en de PES en wat dit huis in het algemeen doet, dan zijn we wel heel erg bezig met het verduurzamen/elektrificeren van onze industrie of met het realiseren van opgelegde doelstellingen, als het gaat om TWh of aantal windturbines. Maar, we zitten hier eigenlijk voor onze inwoners, voor onze gezinnen. Dus, de insteek die wij hebben, is dat we die maximaal moeten ondersteunen vanuit de PES. Wij verwachten, dat wij enkel initiatieven ondernemen of ondersteunen wanneer de woonlasten - dus: huur en energie - niet stijgen. We zijn van mening dat het ook aan ons, als provinciale overheid, is om daar de handjes en euro's voor te regelen. Mijn vraag aan de Gedeputeerde is, of zij dat onderschrijft en of zij daarvoor gezamenlijk een nader plan wil uitwerken, ook in combinatie met Gedeputeerde Dritty.

Voor zover mijn tweede termijn.

De voorzitter: Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Palmen van het CDA.

Het CDA (Palmen): Dank u wel, voorzitter. Ik wil graag de heer Piepers op zijn wenken bedienen, want ook wij vinden natuurlijk lokaal eigenaarschap, onderwijs en opleiding heel belangrijk. Dus, om alvast een voorzetje te geven, zou ik de Gedeputeerde willen vragen om de juridische onderbouwing in een brief aan ons te sturen, in het kader van dat 50% eigenaarschap. Niet omdat wij u daarin niet zouden geloven, maar dan hebben wij een handvat waarmee we verder kunnen. Op het gebied van onderwijs en opleiding, is bijvoorbeeld 'Bouwmeesters' in Horst daarmee heel enthousiast bezig, als ik goed ben geïnformeerd. Dus, ook hier de vraag of u verder een overzicht kunt maken van initiatieven die daarin al lopen. Want, u zegt: "We zijn in gesprek met Enexis." Maar, het zou ook fijn zijn, als wij op de hoogte zijn van initiatieven die daarin lopen en eventuele resultaten die daaruit voortkomen. Ook het zon op dak van het Gouvernement heeft u al even kort toegelicht. Maar, wij zouden daarvan graag tevoren een voorstel zien, wat het dan precies gaat inhouden en welke kosten daaraan zijn verbonden.

U heeft ook antwoord gegeven over de zonneladder. Dat was een helder antwoord, dank daarvoor. Maar, het CDA wil toch graag wat steviger daarop inzetten. Dus, wij zullen bij de Statenvergadering daarvoor een wijzigingsvoorstel indienen, om daar toch een duidelijke 'knip' te maken.

Op de monumenten kwam u nog terug zo meteen. Dus, dat hoeft ik nu niet te doen. Tot zover, dank u wel.

De voorzitter: Dank u. Mevrouw Mertens heeft 'n vraag.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

GroenLinks (Mertens): Mag ik nog één keer of zit ik al aan mijn interrupties?

Ik ben zo beleefd om het te vragen. Dat zullen mijn roots waarschijnlijk zijn. Ik vroeg mij af bij het CDA, mevrouw Palmen, waarom die bezorgdheid over die zonneladder?

Heeft u geen vertrouwen in de gemeenten en onze lokale bestuurders?

Het CDA (Palmen): Zeker wel. Dat heeft Gedeputeerde Brugman natuurlijk al aangegeven, dat er in gemeenten echt wel kritisch naar wordt gekeken. Maar, we moeten ook een langetermijnvisie hebben en kijken naar de toekomst. Die knelling op dat grondbeslag is er natuurlijk ook wel. Dus, om te voorkomen dat er nu misschien heel kritisch naar wordt gekeken, maar dat er in de toekomst wellicht andere besluiten worden genomen door een soort van druk op die grondruimte die steeds minder wordt, zien wij dat toch graag iets beter verankerd.

De voorzitter: Oké, dat is helder. Dan gaan we naar de heer Vincken. Hij begint aan zijn tweede termijn.

Forum voor Democratie (Vincken): Dank u. In het kader van de nieuwe naamgeving, die de heer Wolters Gregório voorstelt 'Energie krijgen door energie maken', wil ik u erop wijzen dat u een zeer belangrijke wet overtreedt: de Tweede Hoofdwet van de thermodynamica uit de fysica. Daar moet u maar eens goed over nadenken.

Misschien kunnen we er een traditie van maken: ik heb weer een sommetje om de onhaalbaarheid van de energietransitie met zon en wind aan te tonen. Het fundament van een windmolen, daar heb je dertig vrachtwagens beton voor nodig. Dit is een kort sommetje.

De VVD (Bastiaans): Van dertien ton.

Forum voor Democratie (Vincken): Dertig vrachtwagens van dertien ton. Dank u wel, meneer Bastiaans.

Dan heb ik nog twee vragen. Op bladzijde 48-49 wordt over de toekomstige infrastructuur gesproken. Die is afhankelijk van de gekozen energiebronnen. Een infrastructuur met een kerncentrale - daar komt 'ie weer - ziet er heel anders en eenvoudiger uit dan een infrastructuur met door heel Limburg verspreide windparken en zonnevelden. GR's willen de Clauscentrale, die op aardgas loopt, gebruiken als achterwacht. Mijn vraag: voor welke periode is dat? Is dat tot 2030?

En, wat wordt de 'achterwacht' dan?

Mijn laatste vraag: we moeten eigenlijk niet te veel debatteren over cijfertjes, maar een extreem verschil wil ik toch even aankaarten. Volgens het Statenvoorstel gebruikt Limburg ongeveer 165 petajoule aan energie. Dat haal ik uit een grafiek op bladzijde 20. Dat is dus per jaar. De systeemstudie gaat uit van meer dan het dubbele. Dat haal ik uit figuur 1 op bladzijde 6. Dat vraagt al om een verklaring. Ik kan mij voorstellen, dat Gedeputeerde Brugman dit nu niet meteen kan beantwoorden, maar dat krijg ik dan wel eventueel in een later stadium. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: De volgende spreker is de heer Megens. Het woord is aan u.

PVV (Megens): Ja dank u wel, voorzitter. Voor ons is het, zoals voor het CDA, van belang dat die

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

zonneladder in elk geval wel een meer dwingend karakter gaat krijgen. Ons plan was eigenlijk al om hier een amendement op te gaan schrijven om die zonneladder toch wat bindender te maken. Verder zouden wij ook graag zien dat we de daken voorrang gaan geven op andere locaties. Daarvoor zullen wij een motie in gaan dienen. Verder zijn we blij dat GS zich in elk geval nog steeds hard gaat maken dat wij niet verplicht van het gas af moeten. Ik moet eerlijk zeggen dat wij er nog een hard hoofd in hebben als dit balletje niet hier in de provincie ligt. Verder hebben wij op dit moment geen opmerkingen en zullen we er in de Staten op terugkomen. Dank u wel.

De voorzitter: Prima, dank u. Meneer Bastiaans, aan u het woord.

VVD (Bastiaans): Dank u wel, voorzitter. Nog een paar dingen die ik in de eerste termijn niet heb kunnen behandelen. In deze PES staat vrij negatief kernenergie verwoord, althans zo interpreteer ik dat. Nu is mijn vraag: Staat Gedeputeerde volledig open voor kernenergie in het belang voor de Provincie Limburg, los van de kosten? Daar had ik graag een antwoord op van Gedeputeerde. Ook lees ik dat u samen met Zeeland en Brabant op zoek gaat. De kern van onze motie is om zelf met het Rijk de lobby te voeren. Dat wil ik nog even bevestigd hebben. En kan warmte die vrijkomt van kernenergie als voordeel van onze warmtetransitie worden gezien in plaats van nadeel? Ik hoorde het net ook al een paar keer, je moet koelen. Ja, dat moet, maar warmte kunnen we ook gebruiken. Dan over die KPI's, daar ben ik nog niet blij mee. Dat is toch wel een fundamenteel iets voor ons. Gaan we nu wel of niet mee met deze PES. Ik wil daar toch nog wel even over nadenken. Misschien wilt u daar zelf nog even over nadenken en komt u nog met een voorstel. Het hoeft niet allemaal in beton gegoten te zijn, maar we willen wel vinger aan de pols kunnen houden. We willen ons ook doelen stellen waar we naartoe kunnen werken. Dat zijn de ambities die we ons hier nu zelf moeten opleggen. Hoe gaan we die bedrijven nu meenemen? Ik straks in de eerste ronde ook al gevraagd, daar heb ik niet direct een antwoord op. Hoe gaan we nu die 20% van die daken wel benutten van die bedrijven die in Limburg liggen? In de beantwoording heeft u gezegd dat u bezig bent met ondersteunende kennisteams samen te stellen, u voert daar gesprekken over. Ik zou graag van u willen weten welke taken ze krijgen, hoe ze vorm worden gegeven en hoe kunnen we dat zien. Kunnen we, liefst voor de behandeling natuurlijk van dit stuk in de Staten, de antwoorden krijgen? En hoe kunnen wij de Gedeputeerde helpen met het toekennen of het wegnemen van de gelden bij Koopmans, het toekennen van de Green Deal-gelden aan deze commissie? Want hier horen ze thuis, daar zal ik erg stellig in zijn. Ik wil toch even weten wat u dan van ons verwacht, zodat we dat hier aan deze commissie ook kunnen labelen. Succes.

De voorzitter: Dat zal nodig zijn als ik de reactie daar bekijk. Dat was het in tweede termijn van de commissie.

Dan is het woord aan de Gedeputeerden. En zij hebben daar aanzienlijk korter tijd voor dan in eerste termijn, dus gaat uw gang.

Gedeputeerde Brugman: Ja voorzitter, dank u wel. Ik moet dat laatste even laten bezinken. D66 vraagt of we grootschalige opslag willen/kunnen onderzoeken. – En dan kijk ik ook even naar de heer Burlet, want opslag zit ook bij de heer Burlet. – Ja en zien we dat ook als een kans. Ja, het is duurder, maar het zou kunnen. U gaf in de tweede termijn klimaat- en energieverkenning aan. Op die motie kwam dezelfde reactie. Maar het is wel goed om ook naar dit grote brede verhaal, het totaalplaatje, te

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

kijken. Ik hoop dat u dat ook op die manier doet. In plaats van allemaal kleine dingetjes te doen, is dit het grote overkoepelende verhaal. Hoe gaat de nulmeting helpen? Ik mag hopen dat het gaat helpen. Als u straks de cijfers ziet en u ziet dingen omlaaggaan, qua CO₂-uitstoot, dan gaat dat helpen in 'we zijn op de goede weg' of 'we zijn niet op de goede weg'.

Dan LOKAAL-LIMBURG, u heeft vaker gesproken over de zorg, over de afstand met windturbines. Ik ga u een document toesturen van het Ministerie van Economische Zaken waarin de berekening van woningen tot windturbine staan en hoe ze dat doen, hoe dat wettelijk geregeld is. Ik heb net even gekeken – u moet er maar eens op studeren – bijvoorbeeld de vuistregel is masthoogte plus de helft van de rotordiameter of de maximale werpafstand bij nominale toerental. Dat valt niet mee. Misschien dat meneer Vincken dat goed gaat begrijpen.

Ik stuur het u toe en dan kunt u kijken dat er berekeningen op losgelaten worden wat wel en niet toelaatbaar is, want veiligheid staat natuurlijk ook hoog in het vaandel bij het Rijk.

Tegelijkertijd zijn er ook in de eerste termijn vragen gesteld over isolatie. Op verzoek van de Tweede Kamer, in september van dit jaar, komt BZK met een nationaal isolatieprogramma. Dat is ook iets wat heel belangrijk is. Daar zijn we het met zijn allen over eens. Wij willen daar actief in participeren. Daar kom ik in de volgende sessie bij u op terug, hoe we dat precies aan het doen zijn en wat eruit voort gaat komen.

Lokaal eigenaarschap vindt iedereen toch wel heel belangrijk, merk ik. Ik hoorde de Partij van de Arbeid gissen: zo hoort dat ook. Zijn er meerderheden voor te halen? Dan is het vooral goed om met elkaar na te denken hoe we dat dan gaan optuigen, hoe gaan we dat doen, zonder dat we onze doelstelling te veel in de weg gaan lopen. Dat gaf ik u ook mee, want ik hoor het heel graag en wil heel graag meedenken. Maar het is niet zomaar een gegeven, dat gaan we eisen, en bij niet 50% eigenaarschap zetten we er een streep doorheen. Dat is best ingewikkeld.

De voorzitter: Meneer Piepers.

PvdA (Piepers): Ja voorzitter. Twee dingen, ik vroeg in mijn eerste termijn om een toezegging bij dat vereiste om een draagvlak om dat lokaal te maken, dus om er een paar woorden aan toe te voegen, zodat deze scherper is. Dat was één. Dan kom ik ook meteen bij mijn vraag: Het is toch zo dat juist coöperatieve projecten gewoon sneller gerealiseerd zijn. Het is toch zo, en daar vraag ik een bevestiging voor, dat in Neer en in Midden-Limburg de projecten veel sneller gerealiseerd zijn, die later begonnen zijn volgens mij, dan in Greenport Venlo, want die draait pas in 2023, en levert aan het net, volgens de Windunie. En dat was precorona. Dus volgens mij vertraag je het niet, maar maak je het alleen maar sterker. Wat ik vraag is ook een soort noodrem, wat als het niet gebeurt, om het wel nog te kunnen doen, dus dat we middelen hebben. Dat is het enige wat wij vragen, instrumenten en middelen om het wel te kunnen doen.

Gedeputeerde Brugman: Zeker, u geeft dat ook aan. Het versnelt ook en het CDA vroeg ook om hulp bij wat er juridisch mogelijk is. **Dat gaan we u in ieder geval toesturen, zodat u weet welke instrumenten we zouden kunnen gebruiken om daar wel iets mee te gaan doen. U krijgt in ieder geval de informatie als het gaat om de juridische aspecten.**

PvdA (Piepers): Mag ik dan vragen op welke termijn? Want de Statenvergadering is natuurlijk al vrij

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

snel en als je dat wilt voorbereiden en nog tot je wilt nemen, je moet daar nog iets mee doen en nog iets van vinden, dan duurt dat even.

Gedeputeerde Brugman: Ja voorzitter, dat moet natuurlijk **voor de Statenvergadering aangeleverd worden, dat is 11 december**. Dat is heel snel.

[onverstaanbaar 3.48.04] ... overleg. Kan dat? We gaan ons best doen, krijg ik te horen.

PvdA (Piepers): Misschien kan ik even helpen, want het is wel al een actielijn, dus volgens mij moet de informatie wel redelijk makkelijk beschikbaar zijn bij de Provincie.

Gedeputeerde Brugman: Wat we kunnen aanleveren, leveren we zo snel mogelijk bij u aan en we streven er natuurlijk naar een paar dagen voor de Statenvergadering, ergens aan het begin van de week na Sinterklaas. Voorzitter, ik maak er nog even een kanttekening bij, deze PES is eigenlijk ook heel dynamisch, dat heb ik al van het begin af aan aangegeven, we zitten in een transitie, we zijn in een proces met elkaar bezig. En wellicht hebben we 11 december niet alles met elkaar geregeld. Misschien moeten we daar ook wel wat meer tijd voor nemen. En wat ik al aangaf, in sessies met elkaar nadenken hoe we dat nou precies gaan doen. Misschien is dat bij u ook een overweging, het is geen dichtgetimmerd verhaal, dat zei straks ook iemand. Het is een transitie waar we in zitten.

PvdA (Piepers): Voorzitter, tot slot dan. Dank ook voor die toezegging. Ik snap dat we met die eerdere toezegging over infosessies ook bij kunnen sturen.

Gedeputeerde Brugman: Ja.

PvdA (Piepers): En in ieder geval graag, wat kan, zo snel mogelijk deze kant op voor de Statenvergadering.

Gedeputeerde Brugman: Dat gaan we doen voorzitter. Datzelfde geldt voor 50PLUS, zij vroegen naar een communicatieplan. Dat moeten we uitwerken, dat is nu nog niet kant-en-klaar. Daar zijn we mee bezig en dat heb ik u ook aangegeven.

U vroeg het isoleren van woningen met subsidie in plaats van een lening. Tegenwoordig geven we in de Staten zo min mogelijk subsidie. Het wordt nog wel gedaan, maar daar zijn die leningen uit voortgekomen. In principe maken we met een subsidie geen goede stappen. U wilde 13.000 laadpalen wat sneller, begreep ik? Ik ook, maar ik weet niet of dat gaat lukken. Het kan me niet snel genoeg, maar je moet met de markt meegaan, hoeveel elektrische auto's rijden er op zo'n moment? Het streven is 13.000 laadpalen voor die 130.000 elektrische auto's die er dan rijden. We gaan zo snel mogelijk en houd ons maar in de gaten. Tijdens de sessies kunnen we het er met elkaar over hebben waar een tandje bij moet.

GroenLinks vraagt naar een meerjarenprogramma, u vraagt een onderzoek om te kijken naar de projecten. Dat is nogal wat. Ik wil voorkomen dat we dadelijk te veel gaan schrijven en onderzoeken. Volgens mij moeten we nu vooral aan de gang gaan. Als het meerwaarde heeft, zeg ik ja. Maar ik moet echt even kijken of het de moeite waard is, waar we wat moeten inzetten. Om te kijken wat we zouden kunnen doen als er meerwaarde aan energiearmoede te verbinden is. Ik vind het trouwens een rotwoord moet ik eerlijk zeggen, daarom staat het er ook maar één keer in. Ik zou veel liever een

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

andere formulering willen bedenken.

Leningen op 0%, de vijftienduizendste lening is inmiddels achter de rug. Dat is een mooie prijs, dan krijgt de hele straat een prijs, zij doen allemaal mee en krijgen een cheque van € 100 waar ze spaar- of ledlampen mee kunnen kopen en ze krijgen ook een gratis advies voor hun huis. Op die manier proberen we ook iedereen enthousiast te krijgen. Maar of we dan een lening op 0% ... daar hebben we het over gehad, we moeten dan maar naar kijken en met mijn collega spreken over wat de gevolgen daarvan kunnen zijn.

Op de Partij van de Arbeid ben ik al ingegaan, we zitten in een transitie en willen met elkaar nadenken. Laten we vooral samen proberen daar de goede oplossingen voor te vinden.

Het lerend vermogen van Venlo, dat zou dom zijn als ik zou zeggen dat we daar niet van kunnen leren. Zeker, we gaan gauw het gesprek aan. **U krijgt voor 15 februari van mij het resultaat van de gesprekken en hoe we daarmee verder om moeten gaan.**

Dan verwijst de SP mij naar pagina 33 tot 37 en KPI 17, maar tussen al mijn schrijfwerk kan ik dit zo gauw niet meer terugvinden. Mag ik u dat schriftelijk doen? Het is nogal specifiek, geloof ik.

Het ging ook nog over de titel. De heer Vincken vindt dat u daar goed over na moet denken. Ik vond dat wel sympathiek klinken en volgens mij is dat in ieder geval ook wel sympathiek bedoeld. Dus als alle partijen vinden dat dat een goed idee is, dan gaan we de titel gewoon wijzigen.

Over lokaal eigenaarschap (CDA) hebben we het gehad.

U wilt heel graag inzetten op toch een wijziging of een versterking van de zonneladder. Neem vooral ook mee dat, op het moment dat je dat gaat doen, als je daar dwingender in gaat handelen, dat je ook andere dingen echt uitsluit. Dat betekent dat Wellsmeer, ook al is het droge grond, misschien toch een probleem krijgt. Dat betekent dat misschien op een aantal kavels bij de ruimte-voor-ruimte-regeling een probleem ontstaat. Ik wil u graag meegeven om goed na te denken als we dingen gaan doorstrepen. Forum voor Democratie, tot wanneer mag de Clauscentrale blijven draaien? Daar kan ik u geen direct antwoord op geven. Zolang het nodig is, blijft hij draaien en dat is nu nodig, zeker voor die achtervang, zoals die ook beschreven staat. U had het over de VAR 165 petajoule, een systeemstudie zegt dat er meer dan het dubbele nodig is. U verwacht geen antwoord van mij. Ik kan een poging doen. Het is in ieder geval zo, straks hebben we meer elektriciteit nodig. We gaan met zijn allen elektrisch rijden, ook de bedrijven hebben meer elektriciteit nodig, we gaan elektrisch koken en allen tegelijkertijd ook. Het liefst allemaal om vijf uur 's avonds. Nou, begin er maar aan, het wordt alleen maar steeds meer. De vraag wordt steeds groter. Maar als u daar dan niet tevreden mee bent, dan wil ik u nog tot in detail schriftelijk een reactie sturen, voorzitter.

Forum voor Democratie (Vincken) Ik ben voorlopig tevreden met mevrouw Brugman, maar volgens mij vergist u zich want het gaat over het totale energieverbruik, niet alleen het elektrische energieverbruik.

Gedeputeerde Brugman: Oké.

Forum voor Democratie (Vincken) Ik vind het prima als we daar later op terugkomen.

Gedeputeerde Brugman: Dan krijgt u daar nog een ander antwoord op, een aanvullend antwoord, voorzitter, ook voor de Statenvergadering. Dat willen we natuurlijk allemaal. De PVV heeft ook aangegeven de zonneladder dwingender te willen, de daken voorrang te geven.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Het mooiste is natuurlijk dat je in een bouwbesluit, als je dus nieuw gaat bouwen, dat kunt afdwingen. Alleen de bestaande bedrijven zijn natuurlijk niet allemaal geschikt om daar zonnepanelen op te leggen. Dan moet je er palen doorheen gaan slaan en gaten boren door het dak, zodat je er wel weer zonnepanelen op kunt leggen. Ja, 20% van de bedrijven. Wij hebben dat vaak met elkaar besproken, collega Burlet en ik, dat we het toch voor elkaar moeten zien te krijgen dat die enorme gebouwen die er staan volgelegd worden. We steken onze nek er echt voor uit. We gaan dus met die bedrijven in gesprek, wat mij betreft. Dat doen we natuurlijk ook al via Layer, dat zijn de wat kleinere bedrijven, maar we moeten echt proberen om daar wat harder aan te trekken. En in de volgende sessie, in die werksessie, agendapunt nummer 3, zon op daken bij bedrijven, voorzitter. Tot zover.

De voorzitter: Oké, dan weet ik niet wat er voor de heer Burlet nog over is?

Gedeputeerde Burlet: [3.56.10 onverstaanbaar, microfoon uit].

De voorzitter: Goed zo.

Gedeputeerde Burlet: Een paar kleine zaken. Dank u wel, voorzitter. Eén, natuurlijk de opmerking die de heer Bastiaans ook maakt, een industrieterrein in Venlo, om juist daar actie te ondernemen en de kruisbestuiving tussen bebouwde omgeving en de industrieterreinen. Ik vind het heel uitdagend en we moeten daar inderdaad naar kijken, want met die 20%-vraag moeten we meer doen.

Spreker ?: [3.56.29 onverstaanbaar, microfoon uit]

Gedeputeerde Burlet: Ja natuurlijk. Dat als voorbeeld, en dan alle bedrijventerreinen van Limburg. Wat dat betreft helemaal mee eens.

Ja, mevrouw Jenneskens, is jammergenoeg niet daar. Maar OPAC, ja, op dit moment kunnen we daar even niets aan doen. We moeten even wachten hoe het Rijk zich daarin opstelt en wat ze van ons verwachten als Provincie. Ik hoop daar binnenkort wat informatie over te krijgen en dan zal ik dat terugkoppelen. **Dus ik weet niet of dat een toezegging moet zijn, maar ik zal in ieder geval de Staten op de hoogte houden als daar ontwikkelingen zijn.**

Dan de wandopslag die was gevraagd, heel specifiek, ik vind het wel heel goed om te zeggen dat in Wellsmeer men de scope ook wat breder is gaan bekijken, dus niet alleen de zonnecellen neer te leggen, maar ook zonnecellen te gebruiken om waterstof te produceren en die terug te leveren aan het net. En aan de andere kant wordt er gekeken om, ook in plaats van de zonnecellen, echt zonnecollectoren neer te leggen en inderdaad om de warmte daarvan op te slaan ergens weer centraal. Hoe? Dat kan in steen, dat kan in water, maar in ieder geval wordt onderzocht of dat wat gaat worden. Het is wel zo dat daar breder naar gekeken gaat worden. En dan een kleine aanvulling over Duurzaam Thuis: Ik had gehoord dat het nog niet verteld was, maar we hebben daar een bijstelling gedaan, we hebben wat meer nadruk op de isolatie gelegd en hebben daar ook de resultaten nu van teruggezien. Het is wel mooi om te zien dat als we daar aan de knoppen proberen te draaien, dat het ook effect heeft. Dus er worden nu meer dan voorheen isolatieprojectjes gefinancierd. En dat is goed. We zien ook dat de lagere inkomensgroepen – energiearmoede mag ik niet zeggen – goed en zwaar vertegenwoordigd zijn in leningen. Dus wat dat betreft heb ik zelfs het idee dat mensen die het zichzelf kunnen veroorloven het gewoon doen. En de mensen die het zich financieel niet

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

kunnen permitteren, makkelijker en liever gebruikmaken van deze regeling. Dat was het.

De voorzitter: Dank u wel.

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, ik ben nog één ding vergeten.

De voorzitter: En meneer Bastiaans had nog een vraag, alhoewel ...

VVD (Bastiaans): Ik mis een aantal antwoorden op mijn vragen over kernenergie. Over hoe wij u kunnen helpen met het geld aan deze commissie. Ik heb daar geen antwoorden op ...

CDA (Palmen): Ik mis ook nog twee toezeggingen voorzitter.

De voorzitter: En dat zijn?

CDA (Palmen): Het voorstel voor het zonnedak van het Gouvernement, of we daar tijdig het voorstel met de bijbehorende financiën kunnen ontvangen en over initiatieven die lopen op het gebied van onderwijs en opleiding en hoe we daar een beetje mee in de pas lopen op dit moment.

De voorzitter: Dan mevrouw Brugman in de herhaling.

Gedeputeerde Brugman: In de herhaling, dank u wel, voorzitter. **Over het plan van zon op het Gouvernement krijgt u informatie, dat gaan we u toesturen. En ook over de opleiding, wat er nu al gebeurt, gaan we u ook toesturen. Allemaal voor de Statenvergadering, wat we kunnen aanleveren, leveren wij aan.** Naar aanleiding van de opmerking van de heer Burlet, dat je de kentering ziet gebeuren van die leningen bij Duurzaam Thuis, zie je echt wel dat de lagere inkomens daar steeds meer gebruik van gaan maken. **Die cijfers gaan we u ook toesturen.** Dan ziet u ook wat de ontwikkeling is. Ik kom zo bij de VVD.

Ik was nog iets vergeten. Ik weet niet wie die vraag gesteld heeft over de monumenten. Daar zijn we ook actief mee bezig, met collega Mackus. We hebben een beleidsprogramma monumenten 20/23 om met de eigenaren, van de kerken bijvoorbeeld, te gaan praten en te kijken welke mogelijkheden daar zijn. Dus we zijn er actief mee aan de gang.

De VVD stelt dat het nogal negatief is, over kernenergie. Dat is uw beleving, maar hoe deze Gedeputeerde, los van de kosten, openstaat voor kernenergie. Zo iets vroeg u. Ik sta open voor kernenergie en het is ook de vraag die u gesteld heeft om met het Rijk in gesprek te gaan – en waarom zouden we dat niet ook met verschillende provincies doen – om te kijken naar de mogelijkheden. Waar zou het kunnen? Is het überhaupt een optie om hier in Limburg een kerncentrale ... – behalve dan bij meneer Vincken in de achtertuin – maar waar zou het kunnen? Dus ja, die stappen zijn we aan het zetten, dus dat gaat zeker gebeuren. Ik hoop dat ik u daarmee enigszins gerust heb gesteld. Het stellen van doelen, daar worstelt u nogal mee.

VVD (Bastiaans): [4.00.43 onverstaanbaar, microfoon uit]

De voorzitter: Wilt u uw microfoon gebruiken, meneer Bastiaans.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

VVD (Bastiaans): Het gebruiken van warmte en dat ook als voordeel te zien in het kader van kernenergie, zodat we die warmte ook weer kunnen gebruiken in onze warmtenetten.

Gedeputeerde Brugman: We moeten dit gaan onderzoeken, dit verhaal is ook: In de transitie zijn we bezig, zijn we aan nadenken, zijn er steeds verdere ontwikkelingen, ook in de kleine centrales, Thorium dat is iets voor 2050, maar goed, al die ontwikkelingen houden we in de gaten, denken we over na en ook daarin zullen we afwegen wat de voor- en nadelen zijn. En wellicht dat warmte ook een voordeel kan zijn ten opzichte van andere.

Het stellen van doelen vindt u toch nog steeds een hele lastige. U zei, als ik in 2023 vertrokken ben, of zo verwoordde u dat lichtelijk, – mijn opvolgers – ...

VVD (Bastiaans): [4.01.39 onverstaanbaar, microfoon uit]

Gedeputeerde Brugman: Sorry voorzitter, via de voorzitter, ik vind het niet lastig. Het is wel zo dat we natuurlijk verschillende doelstellingen hebben. Het ene is natuurlijk makkelijker meetbaar dan het andere. Je kunt aan het ene een jaartal hangen en dat is waar de VVD heel erg naar zoekt. Die wil heel erg concreet weten wat doen we nu al, maar goed. Ik heb het al aangegeven: We zitten in een transitie, we zijn bezig, dit zijn de kaders, het is niet in beton gegoten. Het is echt een proces waar we met elkaar in zitten. U kunt in de volgende sessies ook echt de controle hebben en wellicht dat we ook dingen moeten gaan aanpassen. Dat kan ik me heel goed voorstellen. Het monitoren gaat helpen en ik hoop dat ik u hier enig comfort mee kan geven. Ik waardeer het ongeduld, maar ik hoop dat u daarmee een beetje tevreden kunt zijn, voorzitter.

De voorzitter: Oké.

Spreker ?: [4.02.33 onverstaanbaar, microfoon uit]

De voorzitter: Het geld van Koopmans? Ja, precies. Ja we ontsnappen er niet aan.

Gedeputeerde Brugman: Nou, laten we nu niet meteen zeggen dat het het geld van Koopmans is. Daar gaan we al de fout in wat mij betreft. Dus daar moet het College nog maar eens goed met elkaar over gaan spreken hoe we die gelden gaan uitzetten. Meer kan ik daar natuurlijk nu nog niet over zeggen. Het staat nog niet op de bankrekening.

De voorzitter: Dan was de uitzending van vanochtend wel erg voorbarig. Ik heb me er ook in de auto over verbaasd met welke snelheid juist de Gedeputeerde van Financiën over die centen zijn commentaar gaf. Maar goed, dat gezegd zijnde, zijn we nu écht aan het einde. Alles is volgens mij gezegd en gesproken. Niet? Wat niet?

SP (Wolters Gregório): Ik heb nog een vraag gesteld over het maximaal ondersteunen van onze gezinnen in huurwoningen. Of de Gedeputeerde daar in overleg met Gedeputeerde Drippy een plan voor opstelt?

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Met de bewonersstichtingen, ja.

Gedeputeerde Brugman: Ik ga met de Gedeputeerde Drippy om tafel om te kijken hoe we daar een plannetje voor kunnen gaan maken. Maar niet voor de Statenvergadering. Dit is een actiepoint en hier kan ik ook geen termijn aan verbinden, omdat ik met een collega te maken heb. Dus dat kan ik niet zomaar toezeggen, voorzitter.

De voorzitter: Goed, dan houden we er nu echt mee op. Ik denk niet dat ik hoeft te vragen dat dit een besprekstuk wordt als ik zo alle reacties gehoord heb en wat er nog allemaal ingediend moet worden. Dus met uw goedvinden zullen wij dit als besprekstuk doorgeleiden naar de Statenvergadering. Dan schors ik nu even de vergadering om eventueel woordvoerders te laten wisselen en dan gaan we dadelijk verder met het Statenvoorstel Limburgse Waterstofagenda. Ik schors de vergadering voor drie minuten. De vergadering is geschorst.

T8860 Gedeputeerde Brugman zegt toe om in het gewijzigde Statenvoorstel PES Deel 2 aan te geven dat het thema aquathermie (o.a. de potentie van rioolwater) nadere uitwerking krijgt met betrokken partners zoals het Waterschap Limburg en Waterleidingbedrijf Limburg.

T8861 Gedeputeerde Brugman zegt toe om de titel van de Provinciale Energie Strategie te wijzigen in “Energie krijgen van energie maken!”.

T8862 Gedeputeerde Brugman zegt toe om de Staten vóór de Statenbehandeling van 11 december 2020 te informeren over de juridische aspecten als het gaat om het borgen van 50% lokaal eigenaarschap en lokaal profijt.

T8863 Gedeputeerde Brugman zegt toe om in overleg met collega Van den Akker de Staten de Staten vóór de Statenbehandeling van 11 december 2020 te informeren over de mogelijkheden van onderwijs, scholing en omscholing in de energietransitie in Limburg.

T8864 Gedeputeerde Brugman zegt toe om de Staten vóór de Statenbehandeling van 11 december 2020 te informeren over de wijze waarop de veiligheidsaspecten van windturbines in Nederland formeel zijn geregeld en afgewogen moeten worden op specifieke locaties (o.a. ten aanzien van afstandsnormen).

T8865 Gedeputeerde Brugman zegt toe om de Staten vóór de Statenbehandeling van 11 december 2020 te informeren over de actualiteit van de gebruikte monitoringsgegevens evenals de recente cijfers inzake de SDE+ beschikkingen in relatie tot de RES-ambities.

T8866 Gedeputeerde Brugman zegt toe om uiterlijk in januari 2021 gesprekken te voeren met de betrokken partijen rondom Windpark Greenport Venlo om te bezien of de ingenomen standpunten inzake financiële participatie echt definitief zijn of dat er nog ruimte gevonden kan worden bij elkaar. Over het resultaat van deze gesprekken zullen de Staten vóór 15 februari 2021 geïnformeerd worden.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

T8867 Gedeputeerde Brugman zegt toe in de eerste voortgangsrapportage ook een onderdeel op te nemen waarin de nieuwe techniek-ontwikkelingen op weg naar 2050 worden beschreven.

T8868 Gedeputeerde Brugman zegt toe om halfjaarlijks een informatiesessie te organiseren voor de Staten om daarin de voortgang te bespreken aan de hand van de monitoringsrapportage over het uitvoeringsprogramma PES.

[SCHORSING]

8.2 Statenvoorstel Limburgse Waterstofagenda 2.0

De voorzitter: Ik heropen de vergadering en aan de orde is het Statenvoorstel Limburgse Waterstofagenda 2.0. De behandeling is in twee termijnen en ik wil deze keer starten – laten we maar eens beginnen – bij meneer Vincken, want hij zal er het meest verstand van hebben denk ik. Gaat uw gang meer Vincken. U hebt vijf minuten maximaal.

Forum voor Democratie (Vincken): Ik heb die vijf minuten niet nodig, dank u wel, voorzitter. Ik ben op 29 mei al ingegaan op enkele details van het sonderend stuk. Nu wil ik één detail naar voren halen, namelijk de waterstofladder. Ondanks het feit dat er op bladzijde 15 gesproken wordt over een waterladder, moet ik denken aan de dag - nu ga ik even over op het dialect -, “Dan mot ich dinke aon de dag det ich in de stromende regen op de ludder bie de kersenboom stond”. Ik wil toch zeggen dat ik die waterstofladder heel goed en bruikbaar vind. Daar is over nagedacht. De benadering van de rol van waterstof in het stuk is realistisch. Het feit dat op korte en middellange termijn de rol van waterstof niet groot zal zijn, wordt naar voren gebracht. De hoge kosten voor de productie en de beschikbaarheid van genoeg groene elektriciteit worden gezien als beperkende factoren. Het produceren en gebruiken van grijze en blauwe waterstof is niet duurzaam en innovatief. Maar er wordt al doende toch expertise ontwikkeld voor een toekomst met alleen groene waterstof. Uiteindelijk moeten we van de fossiele brandstoffen af, daar zijn we het wel over eens. U weet inmiddels dat wij dat graag in een iets gematigder tempo zouden willen doen. Daarbij is de rol van groene waterstof als energiedrager essentieel. De voorwaarde is dat er dan wel voldoende groene elektriciteit beschikbaar is om die groene waterstof te kunnen produceren. Voor GroenLinks wil ik er even op wijzen dat ik in één alinea het woord GROEN gebruikt hebt, vier keer zelfs. Dat betekent dat alle mooie plannen en initiatieven die in dit stuk beschreven zijn alleen maar uitgevoerd kunnen worden als we ruimschoots gebruik gaan maken van kernenergie. Daar is hij weer. In dit verband wil ik nogmaals wijzen op het belang – dat weet u misschien niet, er wordt regelmatig over kernfusie gesproken, maar de ontwikkeling van de Thoriumcentrales is eigenlijk nog veel belangrijker. Die kunnen we waarschijnlijk op iets kortere termijn dan de fusie bereiken – ik wilde in dit verband nogmaals wijzen op het belang van dit onderzoek naar de Thorium MSR (Molten Salt Reactor), zoals dat heet waarbij Nederlandse en Deense onderzoekers een voortrekkersrol vervullen op dit moment. Het is niet aan de Provincie, het is aan het Land om daar meer geld voor beschikbaar te stellen, maar het is misschien toch zinvol als wij in de Provincie weten dat, laten we zeggen, insiders toch wel hun hoop gevestigd hebben op Thorium op middellange termijn. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, dan gaan we door naar het CDA, mevrouw Palmen.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

CDA (Palmen): Ik denk, ik kom als laatste aan de beurt. Dank u wel, voorzitter. Ja, de 2.0-agenda en bij de behandeling van de 1.0-agenda heeft het CDA al aangegeven heel blij te zijn met deze waterstofagenda en deze positieve reactie kunnen we alleen maar doortrekken. Ook wij vinden de agenda mooi, volledig en ambitieus. De inzet op grote schaal, zoals meneer Vincken ook zegt, is wellicht nog niet meteen te realiseren, maar het is ook zeker geen langetermijndenken meer. Waterstof is daarmee natuurlijk niet alleen maar uit elektrolyse te halen, want dat wordt vaak gedacht, maar is ook te halen uit de afvalstromen, of als afvalproduct uit een productieproces. Het is een kwestie van verbindingen zoeken en we hopen dat de Gedeputeerde dat ook actief gaat doen. En daarmee maakt waterstof nadrukkelijk ook deel uit van de circulaire economie en het toekomstige energienetwerk. De efficiëntie, waar daar wordt ook vaak aan gerefereerd, dat de rendementsverliezen niet efficiënt zijn, maar dat zit ook in hergebruik van de zogenaamde conversieverliezen, zoals warmte, de zuurstof en ja zelfs de CO₂. Dat is allemaal te hergebruiken. Met name de warmtebron is daarmee vele malen meer betrouwbaar dan bijvoorbeeld een bedrijventerrein en het CDA ziet hier dan ook graag een aanjaagbeleid. Het allerbelangrijkste natuurlijk van waterstof is de opslagcapaciteit, want zonder die buffer wordt de energietransitie een stuk lastiger, zo niet onmogelijk. Even kijken, in de PES wordt ook al naar waterstof verwezen. Er is een uitdrukkelijke link naar deze agenda. En het CDA ziet ook hier graag vaart in het proces, waarbij duidelijk gekeken moet worden op welke wijze op dit moment waterstof, opgewekt uit piekstroom, bijgemengd kan worden in de gasinfrastructuur, zodat het stroomnet ontlast wordt en projecten van duurzame opwekking niet tot stilstand komen. We zien op veel projecten, zo ook hier, dat regels en wetgeving daar vaak knellen, dus de lobby die genoemd is in de projectselectie is meer dan welkom. En in het kader hiervan zou het CDA dan nog graag een extra ambitie willen toevoegen aan die lijn van ambities, namelijk: Er is een stevige lobby gemaakt richting Rijk om wet- en regelgeving aan te pakken en dan is er binnen VTH oog voor de waterstofontwikkelingen. Ook op het gebied van met name de zware mobiliteit is waterstof van betekenis, maar moet het kip-eiprobleem worden doorbroken. Het CDA ziet dan ook graag dat op het gebied van mobiliteit meer ondersteuning wordt geboden aan ondernemers die zich willen inzetten voor de realisatie van waterstoftankstations. Eén station in heel Limburg vindt het CDA wel wat mager. Zoals net al gezegd zijn we wel heel positief over deze agenda en hoopvol richting de volgende stap. Van het kunnen naar het doen.

Nog wel enkele vragen: Er is te lezen dat er meer duurzame alternatieven zijn voor de gebouwde omgeving, behalve waterstof, maar er is geen doorrekening gemaakt op warmtenetten en het blijkt ook lastig, dus waar komt dan de stelling vandaan dat bijvoorbeeld warmtenetten een beter alternatief zouden zijn dan waterstof in de gasleiding? En kunnen we op korte termijn daar een doorrekening van verwachten? Dan nog even over de indicatieve kostprijs, want er staat dat het wel een factor-60 duurder kan zijn en de vraag is op welke wijze die kostprijs tot stand is gekomen? Is dat puur op basis van elektrolyse of zijn daar ook de andere methodes, zoals ik die net schetste, meegenomen? En bijvoorbeeld ook de schade aan natuur, gezondheid en milieu bij fossiele brandstoffen en het delven, raffineren, want als we dit allemaal meenemen en niet alleen de CO₂-beprijzing, dan ontstaat er wellicht een heel ander prijskaartje. En ook de relatie van die kostprijs tot bijvoorbeeld verwarming van de gebouwde omgeving of tot mobiliteit bijvoorbeeld. Dat kan ook nog wat uitmaken. Dus hoe moeten we die relatie zien? Want op mobiliteit is waterstof al concurrerend ten opzichte van fossiele brandstoffen, zo is gebleken. Dus wat kunnen we op dit gebied verwachten nu die prijzen concurrerend blijven, met name op dat zware transport en maatschappelijk vervoer? Het moet toch

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

mogelijk zijn om meer dan één tankstation te realiseren binnen Limburg. En dan als laatste vraag graag meer duiding van het budget van € 750.000. Hoe gaat dit ingezet worden en is dit voldoende om de waterstofagenda nu en richting de toekomst goed vorm te geven en aan te jagen? We zouden het fijn vinden als dat iets meer inzichtelijk gemaakt zou kunnen worden. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we door naar meneer Wolters van de SP.

SP (Wolters Gregório): Dank u wel, voorzitter. Boeiende opzet van dit stuk. Ik heb wel een aantal vragen. De eerste daarvan is, innovatie is de laatste indicator in de rij. Mijn vraag is eigenlijk waarom? Het lijkt me vrij belangrijk om die hoog in die rij te hebben staan. Even spieken ... Er wordt gesproken over de lobby aanjagen. Wat ons betreft is het aansluiten bij de bestaande industriële lobby en overheidslobby prima. Maar hoe ziet de Euregionale samenwerking eruit, omdat de uitwisseling van energie vanuit de EU niet zomaar mag? De Gasunie lijkt de stroom naar Chemelot te voorzien. Hij duurt tot ongeveer 2028, zoals we lezen in de diverse stukken. Waarom wil dit stuk onderzoek voor industriële toepassingen nog meer subsidiëren? Dat is toch innovatie uit bedrijfsbelang. Waarom wordt het zo verwoord? Daarop wordt er met geen woord gerept over toepassingen voor huishoudens, wat ik eigenlijk een gemiste kans vind. Kan de Gedeputeerde daar nog iets over zeggen? Komt dat nog voorbij, omdat daar in onze ladder niets over wordt gezegd. Ja, mevrouw Palmen haalde de tankstations al aan en in tegenstelling tot haar vind ik dat een beetje voorbarig. Maar het Huis zou, wat ons betreft, een eerste proef wel kunnen ondersteunen. Maar een tweede lijn is niet nodig. Op dit moment rijden er ongeveer driehonderd voertuigen op waterstof door dit land. Als we daar in Limburg twee tankstations voor gaan regelen, dan hebben elke vijf voertuigen hun eigen tankstation in deze provincie.

De voorzitter: Meneer Wolters, een vraagje van de heer Bastiaans en daarna van uw buurvrouw. Meneer Bastiaans.

VVD (Bastiaans): Dank u wel, voorzitter, mijn lampje was groen. Hoe ziet de SP dat? Als je één tankstation neerzet in Limburg, kan dan heel Limburg gebruikmaken van dat ene tankstation?

SP (Wolters Gregório): Op dit moment is het denk ik niet zozeer de vraag of heel Limburg daarop kan tanken, omdat we maar zo weinig voertuigen op waterstof hebben op dit moment. En als we die centraal in deze provincie plaatsen, is dat ongeveer 60 km van het zuiden en van het noorden en is dat prima haalbaar.

VVD (Bastiaans): Ja, maar het is wel altijd zo, dat als je geen voorzieningen hebt, dan kun je ook niets aanjagen. Mij lijkt het natuurlijk dat je dan juist meer voorzieningen moet realiseren, zodat je ook dingen kunt aanjagen.

SP (Wolters Gregório): Ja, maar als we er nog geen hebben, laten we dan eerst met een eerste beginnen en kijken of iedereen daar netjes stopt met zijn waterstofvoertuig om juist bij ons te komen tanken en dat niet vanuit de eigen tank op de oprit gaat doen. Dan zien we daarna verder of uitbreiding op korte termijn nodig is, of niet. Het staat ook op plek 8 op de prioriteitenlijst. Ook dit stuk zegt eigenlijk dat het niet zo'n heel grote haast heeft.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Mevrouw Palmen, u had ook een vraag.

CDA (Palmen): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, ook een beetje in lijn met wat de heer Bastiaans zegt, dat was het kip-eiverhaal waar ik het over had. Als er geen tankstations zijn, dan kopen mensen ook geen auto. Als je zestig kilometer moet rijden om te tanken, maar goed, dat is nog personenvervoer. Dat is één ding. Maar ook met name op het zware transport natuurlijk, zijn er al heel goede resultaten mee hier in Nederland. Maar bijvoorbeeld Duitsland loopt er echt mee voorop. Zij hebben geloof ik, even uit het hoofd, pin me er niet op vast, al vierhonderd tankstations. En daar zie je echt een enorme doorontwikkeling. En met name dat zware transport kan ons heel veel CO₂ besparen. Bent u dan niet van mening dat als we meer stations realiseren, dat daar een goede aanjaging in zit, dus ook meer CO₂-besparing?

De voorzitter: Meneer Wolters.

SP (Wolters Gregório): Ja wat mij betreft mag er wel aanjaging komen, maar dit is een eerste waterstofagenda die we überhaupt hebben. En volgens het stuk zal het ook laag op de prioriteitenlijst staan. Het lijkt me verstandig om eerst met minimale inzet te beginnen. Kijken of die behoefte daar al is op dat punt en vandaaruit uit te breiden.

En dan als laatste, voorzitter, wordt er € 500.000 extra gevraagd in dit stuk. Wat ons betreft is dat eigenlijk niet nodig, omdat de Gedeputeerde dat bedrag ook uit de PES zou kunnen halen, aangezien de waterstoffladder daar een onderdeel van is. Bij 4.2 staat nog eens “de subsidiegever zijn voor nieuwe projecten” en dan wil ik hem eigenlijk vragen waarom deze projecten niet aansluiten bij de Rijkswaterstofagenda? Of waarom verwijzen we deze projecten dan niet gewoon naar het LIOF? Tot zover in eerste termijn.

De voorzitter: Dank u wel. Meneer Vincken, wilt u de microfoon uitzetten? Die staat nog aan. En dan gaan we door met de heer Piepers. Aan u het woord.

PvdA (Piepers): Ja, dank u wel, voorzitter. Ook de Partij van de Arbeid onderkent de potentie en noodzaak van het ontwikkelen van groene waterstof, om met de woorden van de heer Vincken even te spreken. Als energiedrager, € 500.000 bovenop de € 250.000 die we nu vrijmaken, die passen eigenlijk wel bij de ambitie die men nu tentoonstelt. Of je gooit er nu tien, twintig mille tegenaan en gaat echt forse projecten doen, of je kiest positie, gaat een paar dingen verder helpen. Daar lijkt dit bedrag passend bij de ambitie, laat ik het zo zeggen. Verder nog een vraag aan de Gedeputeerde, misschien ook wel in het verlengde van die Green Deal. De Green Deal wordt allereerst niet genoemd in dit stuk, maar als er dan nu geld naar Chemelot wordt gehaald, hoe zit het met de benodigde infrastructuur en eigenlijk ook de lobby die wij daarop voeren? Dan noem ik even de buizen richting Noordrijn-Westfalen en het waterstofknooppunt van Chemelot. Verder gaan we eigenlijk Limburgse bedrijven aansluiten op waterstof met Chemelot voorop. Gezien de potentie en het belang van Chemelot kan ik me dat ook nog goed voorstellen, maar de vraag is hoeveel bedrijven we aan het eind van deze periode hebben aangesloten. Wat is de ambitie daarop? Het kan zijn dat ik daar overheen heb gelezen, maar daar zou ik graag nog wel wat scherpte op willen. Ik ben erg benieuwd naar het antwoord over de tankstations, wat het CDA zegt, ook gezien de discussie achter mij, hoe de

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Gedeputeerde daarin staat. Verder zien wij nog in de waterstofladder dat personenvervoer laag daarop staat en dan gaat het vooral over de trein. Ik herinner mij dat er een paar burgers zijn geweest die betrokken zijn bij de burgertopic. Zij wilden toen de waterstofrein laten rijden op de Maaslijn. Supercoole idee, maar – voordat de Gedeputeerde Openbaar Vervoer schrikt – dit staat vrij laag, dus ik ben eigenlijk op zoek naar hoe de mensen hierin worden meegenomen. Zij hebben wel de tijd genomen om bijvoorbeeld een idee aan te dragen en misschien is het toch goed om daar ook nog een terugkoppeling aan te geven als wij die ambitie niet zien daarin en de potentie ook nog niet. Nemen wij hen wel netjes mee, terwijl ze ook heel veel tijd in zo'n project hebben gestoken? Dat vind ik op zijn minst netjes. En verder mis ik inderdaad, zoals ik net al zei, de aansluiting met de Green Deal. Die zou ik graag wat scherper zien. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan mevrouw Mertens, GroenLinks.

GroenLinks (Mertens): Ja, dank u wel, voorzitter. Wij zijn positief ten aanzien van de waterstofagenda. Wij zijn blij dat we ook hier in Limburg stappen willen zetten. Wat GroenLinks betreft zetten we ook echt in op groene waterstof. En specifiek voor Limburg, andere fracties hebben dit ook al benoemd, willen we ook aandacht vragen voor die waterstoftankstations en dan met name voor het zware transport. Want daarin zit wel potentie. Er is er nu eentje van in Limburg en wat GroenLinks betreft worden dat er gewoon veel meer, omdat we op die manier dan toch het transport in Limburg, of de transportsector naar CO₂-neutraal kunnen helpen.

De voorzitter: Moment, mevrouw Mertens. Er is een vraag voor u van meneer Megens.

PVV (Megens): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik ben benieuwd waar GroenLinks al die groene waterstof vandaan wil halen, want met de zonne-energie en windenergie alleen komen we er niet. Ze zijn ook fel tegen de kerncentrales, dus waar gaan ze dan al die energie vandaan halen?

De voorzitter: Mevrouw Mertens.

GroenLinks (Mertens): Dank u wel, voorzitter. De ontwikkeling van waterstof, of het gebruik van groene waterstof, daar moeten we natuurlijk hard aan gaan werken. En als we daar koploper in willen zijn, is er nog heel veel werk aan de winkel en zullen we inderdaad ook gewoon nog heel veel groene energie moeten gaan produceren.

De voorzitter: Oké, u vervolgt uw verhaal.

GroenLinks (Mertens): Dank u wel. Wat ons opgevallen was, is dat in het waterstofplan er vooral wordt ingezet op blauwe waterstof. Hebben wij dat goed gelezen? En waarom niet op groene waterstof? Inzetten op blauwe waterstof dat stimuleert ook processen die ook op de achtergrond plaatsvinden en die gerelateerd zijn aan deze waterstofagenda zoals we in de waterstofladder zien, zoals bijvoorbeeld die buisleidingen van aan de zee tot aan Chemelot. En wat betreft de waterstofladder, voorzitter, daar zien we als GroenLinks ... Misschien eerst een vraag: Waarom heeft u ervoor gekozen om aansluiting van de Limburgse bedrijven met Chemelot, et cetera, et cetera, op nummer 1 te plaatsen en waarom bijvoorbeeld niet te kiezen, om hetgeen wat op nummertje 4 staat

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

niet op nummer 1 te plaatsen, omdat daar op korte termijn zeer veel winst te behalen valt voor het gebruik van waterstof? Alsook bijvoorbeeld punt 3 op de waterstofladder, het verduurzamen van het gebruik als grondstof voor bouwblok van waterstof voor de chemische industrie? Graag zou ik daar een reactie van de Gedeputeerde op willen hebben. En dat was het, dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u. Meneer Richter, 50PLUS.

Forum voor Democratie (Vincken): Voorzitter, mag ik even reageren op mevrouw Mertens? Mevrouw Mertens, de vraag van meneer Megens had ik eigenlijk ook al min of meer op mijn tong liggen, maar u geeft geen antwoord. De vraag van meneer Megens was duidelijk: Hoe kunt u al die energie produceren met alleen zon en wind en u zegt als antwoord: Ja, we zullen nog hard moeten gaan werken om al die energie te gaan produceren. Maar ik kan u door simpele sommetjes aantonen dat het totaal onmogelijk is om het alleen met zon en wind te doen. Heel veel verstandige mensen in Nederland en verstandige partijen zijn echt aan het opschuiven, zodat het IPCC erkent dat kernenergie een belangrijke rol moet gaan spelen.

De voorzitter: Maar wat is nu uw vraag?

Forum voor Democratie (Vincken): Hebt u er eventueel behoefte aan om door mij bijgeschoold te worden of zo? Ik kan u best een heleboel sommetjes voorschotelen of artikelen sturen of hele boeken sturen. Hebt u daar behoefte aan?

De voorzitter: De vraag is helder en er komen verder nog een paar vragen.

De SP (Wolters Gregório): Ik wil eigenlijk alleen even een punt van orde maken. Want we blijven de hele tijd terugvallen op wie wel of niet voor ouderwetse kernenergie is en daar komen we toch niet uit. Ik stel voor dat we over kernenergie pas weer praten als we die informatiesessie hebben, dan hoeven we het niet elke vergadering opnieuw te doen.

De voorzitter: Oké. Mevrouw Palmen.

Het CDA (Palmen): Nog een kleine aanvulling op de opwek van groene stroom. Het is een utopie om te denken dat het er morgen allemaal ligt. Maar als ik goed ben geïnformeerd, iemand mag mij corrigeren als dat niet zo is, heeft TenneT afgelopen jaar € 100 miljoen schadevergoeding moeten betalen voor duurzaam opgewekte stroom die ze niet konden ontvangen vanwege netproblemen. Er liggen nog heel veel initiatieven, ook grootschalige initiatieven, op de plank. Als we die overtollige stroom, dus ik heb het niet over stroom die we nu dagelijks afnemen, al eens gaan omzetten in waterstof? Want waterstof heeft toch de capaciteit dat het opgeslagen kan worden. Dan zijn we in ieder geval al een stukje op de goede weg.

De voorzitter: Daar hoor ik geen vraag in. Maar goed, wel een opmerking. Dan is de laatste vraag aan mevrouw Mertens over de behoefte van de bijscholing.

GroenLinks (Mertens): Voorzitter, moet ik daar serieus een antwoord op geven?

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Nou misschien dat u dat kunt doen.

GroenLinks (Mertens): Als het een vriendelijk aanbod is, dan ben ik altijd geïnteresseerd in wat de heer Vincken mij te vertellen heeft.

De voorzitter: Goed, dan zal het tussen jullie twee blijven rusten op de een of andere manier en willen we er in de commissie niet meer mee geconfronteerd worden. Mijnheer Richter, aan u het woord.

50PLUS (Richter): Dank u wel, voorzitter. In de PES Deel 2 wordt waterstof genoemd als een energiedrager voor de toekomst. Als 50PLUS vinden wij het belangrijk dat de mogelijkheden van waterstof als energiedrager worden onderzocht. We zijn dan ook voorstander van innovatie en onderzoek naar nieuwe vormen van het maken van waterstof. In de toekomst biedt waterstof een mogelijkheid als opslagcapaciteit, daar is al eerder aan gerefereerd. Op momenten dat er een overschot is aan zonne- of windenergie kan deze energie worden opgeslagen in waterstof en op een later moment worden ingezet als elektriciteit. Wij ondersteunen dan ook de vier doelen, zoals die in de agenda zijn genoemd. Hierin speelt de Limburgse waterstofladder samen met andere indicatoren een grote rol. 50PLUS, dat is bekend, onderschrijft dan ook de Waterstofagenda. In de stukken staat nog een verzoek van de Stichting Waterstofenergie voor € 400.000 en graag hoor ik van de Gedeputeerde hoe het College over dit verzoek denkt. Of, en zo ja hoeveel er aan deze stichting beschikbaar kan worden gesteld. Kan deze stichting überhaupt een bijdrage leveren aan de Waterstofagenda? Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Loomans Partij voor de Dieren.

Partij voor de Dieren (Loomans): Dank u wel voorzitter. Ik kom net uit de FEB-vergadering en ik wil ook hier toch nog dezelfde opmerking maken als die ik daar gemaakt heb. Dat ik het vandaag eigenlijk wel een bizarre dag vind hier in het Gouvernement. In de zaal hierboven zit de Commissie FEB te vergaderen over tientallen miljoenen die we willen gaan besteden aan een bedrijf dat auto's maakt met verbrandingsmotoren, die daardoor bijdragen aan allerlei milieu- en klimaatproblemen. Terwijl wij hier in deze zaal in een andere commissie met hetzelfde College zitten te praten of we enkele miljoenen kunnen gebruiken om iets te gaan doen aan diezelfde klimaat- en milieuproblemen. Ik blijf het toch wel moeilijk vinden om uit te leggen aan mensen die geïnteresseerd zijn in wat wij hier nu doen. Want eenduidigheid van beleid kan ik er niet echt in herkennen. Na deze opmerking zal ik me maar verder houden bij de Waterstofagenda, voordat ik word weggedrukt door de voorzitter. In ieder geval hebben we met veel interesse het stuk gelezen en we denken ook dat deze hele inschatting van het stuk een goede is. Wij zien het ook zo dat waterstof één van de energiedragers van de toekomst is, zeker met potentie. Maar het is een energiedrager, het is geen energiebron. Dus we moeten er ons ook niet op blindstaren. Wij denken ook dat de verhalen dat we op een gegeven moment naar een waterstofeconomie gaan, niet realistisch zijn. Want het kost ook gewoon een hele hoop energie om waterstof te maken. Dat betekent dus dat we ergens de balans moeten zoeken tussen wat we wel gaan doen en wat nu eigenlijk niet de moeite waard is. Ik denk dat we in deze nota best wel behoorlijk een weg vinden tussen volgen wat er gebeurt en kijken wat technologisch mogelijk is en tegelijkertijd niet halsoverkop miljoenen erin storten. Tenzij ze boven geld over hebben, maar tot die tijd heb ik

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

zoiets van laten we het inderdaad doen zoals het hier staat. Dan kan ik inderdaad wel vragen gaan stellen over bepaalde nootjes die ergens in deze nota staan, maar om even bij de grote lijnen te blijven, we hebben drie verschillende soorten waterstof. We hebben grijze waterstof en om daar heel veel aandacht aan te besteden, dan zitten we in de verkeerde commissie, want dat heeft niets met duurzaamheid te maken. Dan hebben we nog de groene waterstof aan de andere kant van het spectrum waar de heer Vincken heel veel over weet en om die te kunnen maken, hebben we inderdaad heel veel groene energie nodig. Daar tussenin zit nog de blauwe waterstof, waarbij we dus inderdaad uit aardgas en dat soort dingen blauwe waterstof maken, maar waarbij we dus de CO₂ gaan opvangen. Ik ben eigenlijk benieuwd, en ik weet even niet meer of er nu iets over gezegd werd in de nota, hebben we nu de ambitie om in Limburg op een gegeven moment ook blauwe waterstof te gaan maken? En zo ja, wat gaan we dan met de CO₂ doen. Met andere woorden, bestaat er een plan of is er een indicatie van waar we eventueel in Limburg CO₂ zouden willen opslaan als we dat überhaupt al willen. Want tegelijkertijd weten we eigenlijk ook wel dat initiatieven in de rest van de wereld om CCS toe te passen niet uit blijken te gaan. Er zitten heel veel haken en ogen aan. Het is heel duur, het kost heel veel energie en draagvlak bij omwonenden, als die er zijn, is er ook niet. Er kleeft niet echt een verdienmodel aan. Met andere woorden, moeten we eigenlijk niet gewoon blauwe waterstof uit dit hele verhaal halen? Omdat het hier eigenlijk gewoon toch niet uitvoerbaar is? Dan blijft de vraag over wat we dan aan waterstof in Limburg willen maken of dat we ervoor kiezen om alle waterstof die we hier in de toekomst willen toepassen gewoon aan te voeren vanaf een andere plek? Dat kan natuurlijk interessant zijn, maar dan hebben we ook tegen die tijd wel weer een andere discussie. Dan nog een opmerking over de inzet van waterstof voor kunstmestproductie. Daar hebben we natuurlijk heel erg veel waterstof voor nodig en dat kost ook heel erg veel aardgas. Aangezien we in Nederland al een dramatisch stikstofprobleem hebben, kun je je afvragen hoelang je door moet gaan met overvloedige hoeveelheden kunstmest maken met heel veel energie en met het produceren van nog veel meer stikstofverbindingen. Dus zouden we op een gegeven moment nu niet via ook een aantal andere beleidsterreinen, dus de landbouw en meer van dat soort dingen, geleidelijk aan moeten gaan proberen om zowel de energie als de waterstoftoepassingen daarin terug te dringen, waardoor er ook weer meer waterstofruimte overblijft voor andere terreinen. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan is het woord aan LOKAAL-LIMBURG, de heer Van den Beucken.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Dank u wel voorzitter. Waterstof is ook voor de fractie van LOKAAL-LIMBURG een gewichtig thema. We weten natuurlijk nu nog niet exact in hoeverre en met welke snelheid die doelstellingen kunnen worden ingevuld met zonne- en windenergie. Dat maakt de inzet van waterstof natuurlijk ook zo broodnodig. Maar ook omdat waterstof mogelijkheden biedt tot opslag vanwege de schommelingen tussen energievraag en -aanbod, daar verwees het CDA ook al naar. We spreken vandaag over een van de bouwstenen van de PES. De Waterstofagenda 2.0 is geboren en vandaag worden voorzichtig de eerste beschuiten met muisjes uitgedeeld. Waterstof wordt de energiedrager van de toekomst genoemd, want het duurt wel even voordat H₂ commercieel interessant wordt. Maar ook zit er een ambitie in opgesloten om binnen twee jaar alvast iets bereikt te hebben voor de toekomst, voorzitter. En daar is onze fractie opgetogen over. De vier genoemde doelen zijn weliswaar abstract maar duidelijk. Om niet te komen tot een strategie van duizend bloeiende bloemen, zoals in mei al eens benoemd, zien we in dit stuk nu inderdaad een relatief beperkt aantal projecten. Ze zijn al wat concreter, maar nog zeker niet helemaal. De waterstofladder is

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

helder omschreven. Het ondersteunen van ondernemers, consumenten en overheden in hun langetermijnplannen krijgt een vrij hoge plek op die ladder. Dat klinkt logisch en LOKAAL-LIMBURG vindt dat goed en verstandig, ook met het oog op draagvlak. Nu zien we in het stuk dat de waterstofladder op zijn beurt weer deel uitmaakt van zeven indicatoren voor de selectie en het aanjagen van projecten. De vraag die ik voor het College heb, is of er aan deze indicatoren verschillende gewichten of belangrijkheidsgraden vastzitten. Nog een vraag, hoe moeten we nu die waterstofladder zien in de relatie tot de filters uit de transitie financierbaar. Gaat een project na de waterstofladder nog eens door de filters of omgekeerd. Een van de zaken waarop gefocust wordt, is het stimuleren van onderzoek en innovatie, gebruikmakend van aanwezige kennis in Limburg, Zuid-Nederland en de grensgebieden, en gericht op toepasbaarheid binnen Limburg. Laten we ook andere gebieden die van invloed kunnen zijn niet vergeten. Grijs waterstof is het heden, de blauwe binnenkort, maar de grootschalige inzet van de echte groene waterstof is een verhaal van de langere termijn. Nu zou daar heel veel elektriciteit voor nodig zijn, dat zou extra zonnepanelen en windturbines betekenen, dus innovatie is dringend nodig. Daarom is het goed om die innovatie ook van alle kanten aan te jagen, dus zeker ook vanuit Maastricht, voor de langere tijdshorizon. In hoofdstuk 3.1, Ambities, is er sprake van zes tot tien concrete projecten of onderzoeken, opgezet en uitgevoerd. Als je hoofdstuk 3.3, Projectselectie, leest dan voorziet de Provincie Limburg in een tien- tot vijftiental projecten om te kunnen steunen in de looptijd van de Limburgse Waterstofagenda. Hoe verhouden zich nu die twee getallen tot elkaar, geacht College? Want het zijn toch twee verschillende getalreeksen. In de behandeling van PES Deel 1 gaven we aan ons zorgen te maken aangaande de positie van waterstof ten behoeve van het zwaar transport in deze provincie binnen de uitgangspunten. Er zouden zeven waterstoftankstations komen, maar geen in Limburg. We lezen nu over de ondersteuning van een aanvraag voor een waterstofpompstation. De vraag is: Kunnen we daarvoor nog aanspraak maken op de genoemde gelden voor groene innovaties van minister Van Veldhoven? En kunnen we ook krachtiger gaan inzetten op meerdere tankstations en mobiliteit? We vernamen dat RWE afval wil gebruiken om zodoende waterstof te produceren. Dat zou gaan gebeuren op Zevenellen en Buggenum, gemeente Leudal. Daar zou het Limburgse restafval worden verzameld en tot pellets worden verwerkt. Wat is de status hiervan? Is er een dialoog met de omgeving geweest? Welke afvalstoffen betreft het en wat betekent dit voor de omgeving? Graag een toelichting op deze zaken. Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan is het woord aan D66, mevrouw Vennik.

D66 (Vennik): Dank u wel voorzitter. Onze energie is in transitie, daarbij gaan we van fossiele bronnen naar bronnen van duurzame energie, zoals zonne- en windenergie aangevuld met bijvoorbeeld aardwarmte en groen gas. Pieken en dalen vangen we op met innovatieve oplossingen voor opslag, zoals batterijen en groene waterstof. Waterstof is voor D66 dan ook een onderdeel van deze energietransitie. Wat ons betreft is het dan ook goed dat er hier nu een Waterstofagenda voor ons ligt. Op dit moment is waterstof echter nog erg duur en vooral hoop voor de lange termijn. Investerings in waterstof zullen voorlopig nog geen bijdrage gaan leveren aan duurzame energievoorziening en zullen ook nog niet financieel renderen. Daarom is het voor D66 belangrijk te blijven inzetten op meer haalbare en betaalbare onderdelen van de energietransitie, zoals bijvoorbeeld zon- en windenergie. Maar omdat waterstof in de toekomst wel een belangrijk onderdeel van een duurzame energievoorziening kan worden, is het volgens ons wel goed om nu al te experimenteren en te

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

innoveren. Zeker daar waar waterstof echt een verschil kan maken, bijvoorbeeld in de industrie, transport en voor opslag van energie. Het is hier al vaker genoemd, om groene waterstof te maken is groene elektriciteit nodig, zonne- en windenergie. Hoe gaat de Provincie zorgen voor voldoende zonne- en windenergie om ook groene waterstof mee te kunnen maken? Tijdens de sonderende behandeling is opgeroepen om meer ambitie te tonen en meer concreet te worden. Er staat inmiddels een aardige opsomming van concrete projecten die de Provincie wil ondersteunen of subsidiëren. Met een waterstofladder om deze projecten aan te toetsen. De eerdergenoemde, volgens D66 kansrijke, gebieden zoals transport, opslag en industrie zien we terug in deze ladder en ook in concretere projecten. Daarbij zijn we vooral ook blij te zien dat er over de grenzen zal worden samengewerkt. Tot zover in eerste termijn voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we over naar de VVD, de heer Bastiaans.

De VVD (Bastiaans): Dank u wel voorzitter. Wij zijn ook blij met deze tweede waterstofladder. Als je ziet waar we vandaan komen, van nul waterstof middels een motie die breed gesteund werd, zijn we toch alweer tot aan de tweede versie gekomen. Echter, ik ben toch ook wel van de kritiekpunten, ik had sowieso al schriftelijk via de Griffie gevraagd om een lijst met bedrijven waar deze agenda tot stand is gekomen. Daarbij ook een duidelijk plaatje van, dat is gewoon niet leesbaar, de waterstofladder op pagina 16, die kan ik echt niet ontcijferen. Dat vind ik dan jammer, ik vraag het twee, drie weken geleden op en ik heb afgelopen maandag nog een herhaling gestuurd. Ik heb het nog steeds niet ontvangen, dus ik weet eigenlijk niet in hoeverre hier goed gekeken is naar het brede Limburg, waar ik toch altijd voor wil pleiten, in deze agenda. Want als ik gewoon even op zoeken duw, zie ik 26 keer Chemelot staan en dan krijg ik toch langzamerhand een beetje dat mijn haren rechtop gaan staan. En zeker vanochtend onderweg hierheen toen Gedeputeerde Koopmans nog eens een keer het woord Chemelot noemde. Dan vind ik dat gewoon niet in verhouding staan. Als ik leerbedrijven intoets, kom ik dat drie of vier keer tegen. Als ik over het algemeen een bedrijf intoets, dan kom ik dat één keer tegen. Dan denk ik, hoe breed hebben we nu Limburg te pakken met het vaststellen van deze agenda. Dat had ik gewoon graag geweten. Nu kan ik daar eigenlijk weinig van vinden, ik weet niet of dat de bedoeling is. Ik wil eigenlijk dadelijk toch kijken, waar overal Chemelot staat, daar moet eigenlijk staan niet-zijnde Chemelot. Want Chemelot krijgt al heel veel, dus laat nu ook het bredere Limburg profiteren van datgene wat u van plan bent. Een ander ding is ook de brandstofvoorziening. De heer Van de Beucken heeft een vraag.

De voorzitter: Ja. Mijnheer Van de Beucken.

LOKAAL-LIMBURG (Van de Beucken): Ja, voorzitter. Ik hoor u spreken over Chemelot, Chemelot. We hebben een notitie gekregen van de Stichting Waterstofenergie Limburg en dat is nou juist een andere insteek, die gaan namelijk een ander veld aanboren dan de grote bedrijven, de grote clusters. Hoe kijkt u in dat kader dan tegen zoiets aan, dat zou u dan in mijn optiek misschien wel als muziek in de oren moeten klinken. Heb ik dat dan bij het rechte eind?

De voorzitter: Mijnheer Bastiaans.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De VVD (Bastiaans): Die vraag klinkt mij bekend in de oren, mijnheer Van de Beucken. Daar zouden wij nu inderdaad op ingaan. Dan moet ik dit heel even naar voren halen. De Stichting Waterstofenergie Limburg, zal waarschijnlijk wel bedoeld worden met de in het stuk genoemde Stichting Waterstof Limburg, dus dat wil ik ook wel even verduidelijkt hebben. Ik denk dat u de verkeerde benaming gebruikt in dit stuk. Niet u mijnheer Van de Beucken, maar zoals het hier benoemd is in dit stuk. Er staat ergens de Stichting Waterstof in Limburg op pagina 7. De Stichting Waterstof Energie Limburg, daar hebben we laatst inderdaad een sessie gehad en die vroegen: Eigenlijk willen wij een kennissessie opstellen en daar hebben wij een begroting voor van 4 ton. Die hebben wij gisteren toegevoegd gekregen aan de agenda, ik moet zeggen dat ik daar nog niet heel erg warm van word. Maar ik wil wel graag van de Gedeputeerde weten, in de beantwoording eerste termijn, hoe hij dat ziet. Moeten we weer een aparte groep oprichten of kunnen we dit centraal laten verlopen op de Brightsite Campus en ze daaraan toevoegen en zo die kennis ook centraal vanuit één punt aan zien te sturen. Is daar rekening mee gehouden in deze agenda? Die vraag zou ik dan ook graag beantwoord hebben. Er wordt gesteld dat kernenergie niet duurzaam zou zijn, omdat er afval vrijkomt. In hoeverre is waterstof dan wel duurzaam, aangezien waterstof gemaakt en getransporteerd moet worden. Ik zou met name de groene partijen of de linkse partijen willen vragen hoe zij daartegenaan kijken in verhouding tot kernenergie.

De voorzitter: Mijnheer Piepers.

De PvdA (Piepers): Voorzitter, het is bijna grappig, maar kernenergie moet toch ook getransporteerd worden, er moet toch ook infra aangelegd worden, dat is toch ook niet 100%, daar moet toch ook CO₂ voor uitgestoten worden om op te wekken. Het is bijna een karikatuur van kernenergie op deze manier, dat vind ik toch een beetje jammer.

De voorzitter: Mijnheer Bastiaans.

De VVD (Bastiaans): Dan neem ik dat terug als u dat niet prettig vindt. Maar ik denk wel dat kernenergie niet getransporteerd hoeft te worden. Er komt energie vrij en dat wordt aan een net afgegeven. Waterstof moeten we importeren vanuit andere landen. De groene waterstof kunnen wij hier in Nederland nooit opwekken naar onze mening. Die moeten we dus per schip transporteren vanuit andere landen, we worden afhankelijk. Dus ik denk dat daar veel meer bewegingen mee vrijkomen dan met kernenergie die je hier lokaal kunt produceren en afgeven aan het net.

De voorzitter: De heer Piepers nog.

De PvdA (Piepers): Voorzitter, ik bedoel het vooral, het is niet dat we niets meer hoeven doen als we kernenergie hebben. Dan moeten er ook gewoon middelen vrijgemaakt worden om het net te versterken. U heeft zelf de systeemstudie kunnen lezen. Een kernenergiecentrale zou ook echt een enorme aanslag zijn op het energienetwerk, nog meer dan een zonnepark. Dat je op dat punt ook heel zwaar moet verzwaren. Ik vind het vrij makkelijk om nu te doen alsof het niets kost om kernenergie weg te krijgen. Ik vind namelijk wel dat u dat punt echt aan het maken bent en daar ben ik het gewoon niet mee eens.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De VVD (Bastiaans): Ja mijnheer Piepers dat kan zeker zijn, maar we kunnen ook denken aan zeven keer een centrale hier in Limburg, gewoon kleinschalig. Dan hoeven we het net niet te verzwaren, dan hebben we daar voldoende verzamelpunten, centrale energiepunten voor in Nederland om die te voorzien van voldoende energie.

De voorzitter: Mijnheer Loomans wil ook nog wat zeggen en verder wil ik de kernenergie discussie beëindigen want die hebben we het vorige agendapunt gevoerd. Dus die gaan we niet ieder agendapunt voeren. Voor u de laatste keer om daarop te anticiperen

Partij voor de Dieren (Loomans): Ik mag nog wel iets zeggen over kernenergie? Oké, ik sluit even aan op de heer Piepers. Een kerncentrale heeft geen schoorsteen waar CO₂ uitkomt, maar waar denkt de heer Bastiaans dat de voeding van een kerncentrale vandaan komt? Want die komt in hele lage concentraties voor in gesteente. Dat moet gewonnen worden, dat moet verrijkt worden. U kent misschien de verhalen van de centrifuges waarmee het uranium verrijkt moet worden. Een zeer langdurend, kostbaar project waar heel veel energie voor nodig is om brandstof van een kwaliteit te krijgen die je kan gebruiken in een kerncentrale. Maar ik zal mijn verhaal bekorten. De heer Vincken geeft graag bijles, die weet heel veel over kernenergie, die kan u daar waarschijnlijk ook heel veel over vertellen. Hij heeft er zelfs boeken over, denk ik.

De VVD (Bastiaans): We hebben het over zoutcentrales gehad, we hebben het over allerhande centrales gehad. In mijn bewoordingen is dat kernenergie en daar hebben we vele malen minder krachten en transporten voor nodig dan met waterstofproductie. Ik weet zeker dat de heer Vincken dat uit kan rekenen. Ja, één vraag had ik hier dan toch nog staan. We gaan Chemelot verduurzamen en waterstof wordt daarin meegenomen. Is er binnen Chemelot ook al eens nagedacht over kernenergie? Dat wilde ik toch nog even vragen.

De voorzitter: Goed, dat was uw bijdrage?

De VVD (Bastiaans): Ik moet heel even kijken, want ik ben even van mijn ...

De voorzitter: Uw tijd is royaal om.

De VVD (Bastiaans): Royaal om? Dat is inclusief interrupties.

De voorzitter: Dat is zo.

De VVD (Bastiaans): Ja, dat was het eigenlijk.

De voorzitter: Dan gaan we naar mijnheer Megens als laatste in de eerste termijn.

De PVV (Megens): Ja dank u wel voorzitter. Allereerst is de PVV verheugd dat er aandacht is voor de waterstof. De PVV heeft innovatie al vaak genoemd. In het sonderende stuk hebben we al veel besproken en dat hoeven we eigenlijk niet te herhalen. De innovatie van waterstof kan op de korte termijn helaas niet meetellen en is vooral op de lange termijn een oplossing voor veel aangegeven

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

problemen. Denk bijvoorbeeld aan de mobiliteit. Ook de lange termijn komt toch sneller dichterbij dan we denken. De PVV heeft al vaker aangegeven dat innovaties als waterstof een goede weg moeten vinden in Limburg. We stellen dan ook eindelijk de Waterstofagenda vast. De PVV vraagt zich af waar straks alle energie eigenlijk vandaan komt om deze groene waterstof te maken. Want met zonne-energie en windenergie komen we er niet. Met de huidige gas- en kolencentrales redden we het niet. Voorzitter, ik noem het toch, kernenergie speelt dus een belangrijke rol in de toekomst zolang we geen andere innovaties hebben. Kan het College dit onderschrijven? Er komt een heuse waterstofladder en die is ook duidelijk ingericht. Wordt deze waterstofladder ook weer adviserend of stellen we hier wel een duidelijk bindend kader? We zien namelijk dat het bij de PES 2.0 toch anders ligt. Wellicht kan het College hier ook een antwoord op geven. Voorzitter, tot slot, we gaan opschalen in diverse innovatieve projecten, bijvoorbeeld waterstofpompstations. Maar wanneer kunnen we eigenlijk resultaten verwachten of zijn er op dit moment al zichtbare resultaten geboekt? En zo ja, wanneer worden deze met PS gedeeld. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dat was het in eerste termijn en alvorens ik het woord aan het College geef, even de vermelding dat buiten deze zaal, ik weet niet exact waar buiten, de boekjes liggen over de PES en de systeemstudie en u mag er allemaal één meenemen. Die kant op wordt gewezen. Oké. Dan is nu het woord aan het College, ik weet niet wie van de twee Gedeputeerden de aftrap doet? De heer Burlet, dus aan hem het woord en u heeft gezamenlijk een half uur geloof ik.

Gedeputeerde Burlet: Bedankt voorzitter. Mag ik toch eerst een compliment maken. Als ik kijk naar de discussies toen we de eerste keer met de Staten over waterstof gesproken hebben, met als resultaat een verstrekkende motie die tot gevolg heeft gehad en leidde tot 1.0 en 2.0 Waterstofagenda, is de discussie toch wel echt inhoudelijk geworden. Ik ben er heel blij mee, dat iedereen ook echt heel goed ziet wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn van waterstof. Wat dat betreft nogmaals complimenten aan u, dat u zich daar zo in verdiept heeft en ook die discussie aan wilt gaan. Ik begin even in de volgorde, ik kom van alles tegen onderweg en ik zal waar nodig even uitweiden. De heer Vincken met het Forum. Waterstofladder, ja er stond ergens waterladder, excuses dat wordt natuurlijk gecorrigeerd. Dat is zeer slordig als dat zo is. Ik wil het thema kernenergie toch echt even bij de PES laten, als we die discussie constant blijven herhalen. Maar het is wel een punt natuurlijk, bij alle vragen die ik heb blijft dat de ondertoon, dat als er niet voldoende groene energie is, je geen groene waterstof kunt maken, punt. Dat is gewoon zo. Dat betekent ook dat je keuzes moet maken. Als je zegt ik ga overal nieuwe zonnepanelen en windmolens neerzetten, waar gebruik ik die energie voor? Waarschijnlijk voor het dagdagelijkse gebruik in eerste instantie. Zelfs als er overblijft, zijn er waarschijnlijk nog vragen of het afgescheiden kan worden naar een ander net toe, naar een ander land toe. Wat dat betreft komt het opslaan in waterstof voor piekniveaus pas echt als allerlaatste, en dat wil ik even genoemd hebben, en zelfs dan is het nog de vraag of het misschien ook beter in een batterij zou kunnen. Maar goed dat is iets wat heel moeilijk nu al voor de toekomst vast te leggen is. Want beide technieken zullen waarschijnlijk verbeteren, zullen efficiënter worden, zullen slimmer worden en mogelijk dat we iedere zoveel jaar moeten kijken of we de koers niet een beetje moeten verleggen en ons meer richten op een andere ontwikkeling omdat dat beter gaat. Er zijn diverse keren vragen gesteld over het RWE-project, het FUREC, daarover is een brief portefeuillehouder uitgegaan. Is dat ook bij u bekend of niet? Want daar staat namelijk vrij uitgebreid precies in wat het project voorstelt. Het is eigenlijk een kleur waterstof die ik misschien een aparte

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

kleur zou moeten geven, want het is niet groen, het is niet blauw, het is niet grijs. Het is van grijs afval, vandaar misschien dan toch grijs van grijs afval uit Limburg, wat zo'n 200.000 ton zou moeten zijn. Na voorbewerking, waarbij we dus de bruikbare materialen, metalen en wat er nog aan andere vaste stoffen inzit en het vocht eruit halen, gaan we de restmaterialen die dan overblijven gepelletiseerd aanleveren naar een nieuw te bouwen fabriek op het Chemelot-terrein. Vandaar die naam, daar is de nood het hoogst, de behoefte het grootst. Daar zou dan waterstof uit gemaakt gaan worden, wat enorme besparingen op gebruik aan gas of hoe je het ook wilt zien of CO₂-emissies tot gevolg heeft. Wat voor OCI Nitrogen, wat de klant zou zijn, uiteindelijk een enorme opsteker zou zijn, want dat zou hen een stap op weg richting CO₂-taksreductie geven die ze echt heel erg hard nodig hebben. Plus, en dat is het mooie ervan, je komt wel dichtbij een start van het hele waterstofgebeuren, de hele waterstofeconomie. Het mooie van zo iets is dat zij ook van plan zijn een deel van de waterstof die daar geproduceerd wordt aan te bieden aan de markt. En daar ook al andere experimenten mee kunnen gaan doen. Dus het is eigenlijk een uniek moment als dat gaat lukken, dan hebben we echt een enorme stap gemaakt die eigenlijk de hele agenda overhoophaalt. Want dan hebben we al zo'n stap gemaakt dat we al leveranties hebben, een stuk chemie voorzien hebben van waterstof op een manier die, ja noem het groen, beige, oranje, het maakt niet uit, maar in ieder geval wel op een goede manier bijdraagt aan de klimaattransitie, de energietransitie. Hoe je het ook wilt noemen. Dus die FUREC-activiteiten zijn wel heel belangrijk. Een vraag is ook geweest in welke fase, in welk stadium ze zitten in een vergunningsaanvraag. Ze hebben een subsidiegoedkeuring gekregen vanuit Brussel. Ik weet even niet hoe die heet, nieuwe technologie of iets in die geest, maar in ieder geval is er een groot bedrag beschikbaar gesteld. Dus als de vergunningen inderdaad doorgaan, dan gaat dat zo snel mogelijk gerealiseerd worden. Dan zou dat in 2024 misschien 2025 al kunnen draaien. Dus wat dat betreft een enorme ontwikkeling voor heel Limburg, ook direct voor de circulaire economie, maar ook voor waterstof. De vraag is of er ook overleg is geweest met partijen. Ja, natuurlijk met de gemeente Leudal is er intensief communicatie geweest, maar het blijft natuurlijk voor de omwonenden altijd een issue of het geurvrij gaat en vrij van emissies die storend zijn. Maar je moet ook kijken naar de stikstofbalans die gaat ontstaan. Dus het wordt allemaal nu nog afgewogen maar weet u verzekerd dat die eisen ook door de gemeente gesteld worden aan de projecten die daar plaats gaan vinden. Dus dat de geuroverlast niet, nauwelijks, nul, overkapt, dicht zal zijn. Dat is in ieder geval voor die vragen. Er was een vraag over vaart maken. Ik zou zeggen, maak er een hamerstuk van dan maken wij vaart. Er is ook een paar keer gevraagd naar de ambitie in combinatie met het beschikbare geld. Ja, dat klopt precies. Ik zou op er dit moment ook niet grootschalig veel meer geld in willen pompen. Je kunt wel zeggen dat we allerlei projecten gaan doen, ik zou hand op het hart nog steeds niet weten waar we over tien, vijftien, twintig jaar staan en dan kijken we terug hebben of we het geld op het juiste paard gezet hebben. Wat dat betreft zou ik ook voorzichtig blijven met het investeringsgeld. Plus, er is nog niet voldoende groene waterstof. Mocht zo'n project als RWE gaan lukken, dan gaan ze ook verder over de grens in België en Duitsland nog eens een keer diezelfde projecten starten, zodat die fabriek 600.000 ton grijs afval gaat krijgen. Dan gaat een substantiële waterstofstroom misschien ook Limburg in voor alle andere projecten. En dan wordt het ook interessant om een waterstof-tankstation te gaan bouwen. Zolang de vraag er niet is, zolang de meerderheid van de automobielproducenten zegt dat ze voor dat element voor de toekomst voor duurzaamheid meer op de accu gokt, zeg maar de elektrische auto. Nou een enkeling wil het met waterstof proberen: Toyota. Dus het wordt best nog wel een dingetje wat je wil gaan doen. Zwaar transport, zo ziet u het ook terug in de waterstofladder, dat zal inderdaad meer en meer gebruikmaken van waterstof. Dat zie ik zeker wel aankomen. Wij

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

gaan er ook mee in zee, met grotere industrieterreinen ook in Venlo en Roermond. We kijken ook waar de havens liggen om daar knooppunten te krijgen voor waterstof. In aanlevering en in afvoer, dus in gebruik moet ik zeggen. Maar dat zal altijd stapsgewijs gaan en ook afhangen van de lokale partijen die er behoefte aan hebben. We kunnen niet zelf zeggen dat we ergens een tankstation neerzetten en ga maar. Nee, het zal altijd een vraag zijn die naar ons toekomt. Wij kunnen kijken, past het een beetje en kunnen we iets met wat we hier hebben opgeschreven, kunnen we dat helpen ondersteunen. Die vraag is ook een paar keer gesteld. Bijvoorbeeld voor de Waterstof Coalitie, dat was inderdaad een foutje. Die krijgt van ons € 20.000 steun, die krijgt van ons faciliterende steun en die krijgt van ons ook ambtelijke steun om te helpen. We zullen ze ook zeker in contact brengen, die vraag was heel concreet, met bijvoorbeeld de Circular Hub. Want daar zou waarschijnlijk de aansluiting veel makkelijker en eenvoudiger en ook intelligenter zijn. Om dan weer een aparte groep te maken met 4 ton subsidie, zien wij inderdaad ook niet zo zitten. Wat dat betreft sluit ik me helemaal aan bij de heer Bastiaans. Dus de vraag of één station niet een beetje weinig is, nee om te beginnen is het meer dan voldoende. Dan kunnen we leren of daar inderdaad vraag door ontstaat. Dan zou je misschien stappen kunnen nemen. Als er lokaal een vraag is, omdat er een Toyota-leverancier zit, omdat er een verdeler zit van brandstof die dus ook al diesel voor grote vrachtwagens doet en zelf stroom wil gaan opwekken en omzetten in waterstof, dan denk ik dat zo'n project kans van slagen heeft om daar een start mee te maken. Vandaar dat we er ook eentje gevolgd hebben voor de luxe auto's. Innovatie op 7, ja goed we kunnen niet alles op 1 zetten dus wat dat betreft, een lijstje is een lijstje. Het is niet zo dat dingen minder of meer zijn ik ben daar heel flexibel in. Maar het is enorm belangrijk natuurlijk. Als er innovatie moet plaatsvinden op het gebied van elektrolyse, in het gebruik, in het opslaan. Dus wat dat betreft, ja, gehandicapt dat ik niet meer kan. De vraag die een paar keer gesteld is, is waarom wij keuzes hebben gemaakt. We maken keuzes omdat de waterstofladder heel expliciet zegt, die is trouwens samengesteld in overleg met industrie, overheden en wetenschap, waarop te focussen, waar is het meeste rendement. Daar is het meeste te behalen met de beperkte hoeveelheid waterstof die er is. Waar die het eerste nodig is, is als bouwsteen voor de chemie. Als tweede is het nodig bij hoogtemperatuurprocessen. Het volgende waar het nodig is, is zwaar transport. En zo gaat het verder en verder. Ook al is het misschien nou niet eens renderend voor zwaar transport, omdat de prijs zo hoog is als je het met elektrolyse maakt. Deelt u het goede antwoord, elektrolyse levert die prijs op dat is door de Gasunie zo uitgerekend. Het zal ook voordeel hebben met geluid en met emissie. Als je bijvoorbeeld in een haven zit in een bebouwde omgeving, in Stein bijvoorbeeld. Dan zou waterstof wel een oplossing kunnen zijn om te zorgen dat je wat meer boten zonder geluid en zonder emissies kunt laten varen. Dus zo, twee walletjes, je hebt minder overlast en aan de andere kant meer capaciteit. Dus wat dat betreft is dat ook een combinatie. Ik zie een vraag bij mijnheer Wolters Gregório.

De voorzitter: Ja, ga uw gang.

De SP (Wolters Gregório): Dank u wel voorzitter. Ik hoor zeggen dat diverse adviezen aanwijzen dat we juist de industrie eigenlijk een voorgetrokken rol moeten geven in het hele project. Als we bijvoorbeeld kijken naar de hele energiestrategie, dan is industrie juist een ding van de overheid, van de landelijke overheid en niet van de provincies of van de gemeenten. Waarom is dat met waterstof wel het geval? Daar zijn we toch eigenlijk ook maar een heel klein radetje in het geheel?

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Mijnheer Burlet.

Gedeputeerde Burlet: Ik snap uw vraag. Het is niet zo dat wij heel erg bezig zijn met de financiering van de projecten, want er komt ook heel veel van henzelf. Maar we zijn bezig om te kijken voor een level playing field. Dat als er iets gaat gebeuren met de waterstof met industrieën in Duitsland en in Nederland dat ze allemaal hetzelfde speelveld krijgen. Want als wij dat niet hebben en daar wel, dan ga je hier onderuit. Maar dat is meer lobbyen, dat is meer het bij elkaar brengen van partijen. Maar niet financieren in ieder geval, als dat de vraag is.

Eens even kijken, dan hebben we dat gehad, het zwaartepunt. Goed, we willen richting CO₂-besparing. Ik heb dat zelf ook. Er stond ergens een keer, puntje 1, puntje 2, dat als je op basis van groene stroom waterstof maakt de CO₂-besparing zelfs negatief is. Het werkt zelfs de verkeerde kant op, omdat je gewoon zo'n laag rendement hebt. En daardoor is de prijs ook zo hoog. Je moet er eigenlijk mee oppassen. Pas als de voorradigheid van groene stroom daar is, wordt het interessant om waterstof echt grootschalig te gaan inzetten. Van tevoren zijn de voordelen beperkter. Of soms in ieder geval zelfs negatief. De Europese commissie heeft daar trouwens ook over gezegd dat ze met waterstof heel terughoudend zijn in de financiering, omdat ze gewoon precies hetzelfde probleem zien dat we hier ook in dit stuk terugvinden. Green deal. Ja natuurlijk, maar daar hebben we ook overal geprobeerd iets over te zeggen. Maar het is een stapsgewijs proces. Wij jagen het proces aan, dan komt de mogelijkheid met LIOF, dan komt de mogelijkheid met LEF, waar ook gewoon geld voor beschikbaar is, dan zou je naar Nederlandse fondsen kunnen kijken en dan zou je naar Europese fondsen zoals de Green Deal kunnen kijken. Wij kunnen die niet zelf aanboren. Er moeten projecten zijn die daarvoor in aanmerking komen. Die kun je wel proberen aan te jagen door partijen bij elkaar te brengen en te zorgen dat zo'n project ontstaat. De vraag is een paar keer gesteld over de infralobby, ik wil de lijst laten zien, we zitten echt met tig partijen om tafel om te kijken of we die infra goed kunnen krijgen. Het Havenbedrijf, Shell, bedrijven die leidingen beheren, het is echt heel uitgebreid. We zitten daar vol in, misschien zelfs al vooruitlopend op deze agenda. Omdat je er gewoon nu bij moet zijn, nu worden die discussies gevoerd. Ik kom zelf uit de vrije markt, maar ik merk dat die vrije markt niet altijd zo goed werkt, want de mensen kennen elkaar nog niet. Dan kun je als Provincie echt een rol spelen door je kenbaar te maken en ook partijen bij elkaar te brengen, dat is wat wij van plan zijn. Wat dat betreft is dat een les die ik hier ook geleerd heb de laatste anderhalf jaar. Zwaar transport hebben we al besproken. Voordelen hebben we genoemd. Geluid, uitstoot. De vraag waarom we het überhaupt blauw noemen, ik weet niet van wie die vraag was, de vraag is gesteld. Waarom het blauw is, kijk op dit moment is er grijs, je zou naar blauw kunnen bij een OCI. Ze maken nu waterstof van aardgas, waarbij alleen maar CO₂ en waterstof vrijkomt en de CO₂ wordt deels gebruikt maar gaat verder puur naar buiten toe. Dan heb je de mogelijkheid om dat onder de grond, als het kan, met CCS-systemen te doen. Niet in Limburg trouwens maar dan zou het een leeg gasveld ergens op de Noordzee moeten zijn. Maar dan heb je weer een leiding nodig. Hetzelfde probleem speelt trouwens aan de andere kant van de grens in Duitsland, precies dezelfde problematiek. Die hebben ook vreselijk veel CO₂, denken op dezelfde manier over oplossingen. Maar het zijn, vind ik, tijdelijke en suboptimale oplossingen. Maar het zou wel zo'n bedrijf helpen om in ieder geval aan de CO₂-taks en aan de belasting van het klimaat, de hele keten, om daar een bijdrage aan te leveren. Niet de optimale, niet de beste, groen zou beter zijn, maar ja. Als het er niet is dan moet je misschien zo'n RWE-verhaal pakken. We moeten daar gewoon een kleur voor verzinnen trouwens, ik ga dat nog een keer in overleg met RWE doen. Dat we daar een vierde kleur voor ...

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Spreeker [5:08:54]: Is die er al trouwens, een kleur voor RWE?

Gedeputeerde Burlet: Wel suggesties al. Bruin. Dan zou het het groenafval moeten zijn geweest, dan zou het bruin zijn. Maar dit is grijs afval, maar goed. De vraag van € 400.000 heb ik al een keer beantwoord over de Coalitie. Dan toch even de discussie hierboven, de PIP-discussie. Realiseert u zich wel dat er ook opties zijn dat er misschien elektrische auto's gemonteerd gaan worden, juist nu de ruimte ontstaat bij VDL. En dat ze ook kijken naar accuproductie, zeg maar, of batterijproductie. Dus wat dat betreft is uw opmerking niet helemaal terecht.

De voorzitter: De heer Loomans.

Partij voor de Dieren (Loomans): Zonder de discussie van hierboven over te willen doen, maar je kan je wel afvragen, dat als er inderdaad gekeken gaat worden of andere mobiliteitsmiddelen geproduceerd gaan worden of het dan reëel is om aan te nemen dat het dan in een keer met 400.000 stuks 5:10:00 tegelijkertijd gaat komen.

Partij voor de Dieren (Loomans): Zonder de discussie hierboven over te willen doen, maar je kan je wel afvragen als er gekeken gaat worden of andere mobiliteitssystemen, middelen worden geproduceerd, of het dan reëel is om aan te nemen dat dit in een keer met 400.000 stuks tegelijkertijd gaat komen. En dan kan je je daarna weer afvragen: is het dan inderdaad wel nodig dat die fabriek per se moet worden uitgebreid. En dan kan je je daarna weer afvragen: is het dan wel nodig om al die wegen aan te passen? Op allerlei manieren willen we graag meedenken naar een doorontwikkeling van VDL maar het staat voor ons absoluut niet vast dat dit alleen maar op deze manier kan.

Gedeputeerde Burlet: Dat begrijp ik, voorzitter en bedankt en ik snap uw commentaar, het was alleen ter relativering, maar ik begrijp uw standpunt.

De kunstmeststof, dat is een vraag die direct thuishoort bij de afdeling landbouw. Maar dat is een heel apart punt. De waterstof behandelen is heel ingewikkeld. Maar ik snap uw vraag ook hier.

Dat is de vraag die wel belangrijk was, taxonomie: die werkt niet, daar hebben we een overleg voor, circulaire economie en ook voor materialenstromen werkt hij niet. Hij is expliciet gemaakt voor energiesystemen en de transitie die daar is. We kunnen wel proberen om hem ernaast te leggen maar dat werkt niet echt goed. Wat dat betreft is het niet iets wat we in eerste instantie zullen gebruiken voor bij de waterstofladder omdat het gewoon nog niet echt werkt. Dit komt wel in de toekomst, er wordt wel aan gewerkt om op Europees niveau de taxonomie om te bouwen dat die ook voor circulair en voor bijvoorbeeld waterstof bruikbaar is.

De vraag over de projectaantallen: 6/7 zijn die nu echt concreet zijn, 10/15 is die met een iets langere tijdshorizon op ons afkomt. Dat is een antwoord op die vraag dat er twee getallen genoemd zijn.

De vraag over subsidie: of dit al mogelijk was via DKTI, de subsidie, dat project wordt ook in Landgraaf gebruikt. Ik weet niet van wie die vraag was trouwens. Die is dus inderdaad daar gebruikt. Verder geen vragen, bedankt voor uw steun.

De voorzitter: De heer Van den Beucken, u had een vraag?

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Ik had nog twee jokers? De waterstofcoalitie Limburg, u zegt: ik zie dat niet zitten, dat zou kunnen, ik weet niet, dan heb ik iets verkeerd uitgedrukt. Nee, ik moet mij corrigeren. Ik zie nu een inzet voor het bedrag wat zij vragen in de notitie niet zitten. Laat ik het zo stellen. Ik vind dat eigenlijk wat mager. Ik zou dat een beetje onderbouwd willen zien. Wij spreken vaak over hefboomeffecten en multipliers, ziet u daar ook niets in? Wat zou er gebeuren als we dat bedrag in zouden zetten? Wat schort eraan, loopt het initiatief in de weg, wordt het anders te complex, is het speelveld dat zij beogen niet goed genoeg? Ik krijg er niet de vinger achter wat het probleem is.

Gedeputeerde Burlet: Echt een probleem is er niet. We sturen hun op dit moment centraal juist met de Provincie aan. Om hun te ondersteunen vanuit de Provincie. We doen dit facilitair, ze mogen hier vergaderen, we verzorgen ze ook met de fourage, er wordt ambtelijke ondersteuning verleend en we hebben ze financieel ondersteund. Maar om daar weer een projectontwikkelaar boven te zetten, terwijl we zelf bij de Provincie daar vol mee bezig zijn, met het project, dan zijn we eigenlijk dingen dubbelop aan het doen. Maar die klankbordgroep komt bij elkaar en is van heel verschillend allooi en pluimage, en daar kunnen misschien projecten uit voortkomen die interessant zijn. Maar om dat helemaal te gaan faciliteren met een aparte projectmanager, want dat is eigenlijk de vraag, daar zeggen we nee tegen. Maar we zeggen wel ja tegen het feit dat ze bij elkaar komen, ideeën vormen en we brengen ze ook in contact met andere partijen waar misschien al projecten zijn. Nogmaals, als er projecten uitkomen, dan gaan we daarnaar kijken. Dus daar is niks tegen.

Er waren diverse vragen onder andere **LIA? #05:14:17-3#** versus Chemelot. Zo is het natuurlijk niet bedoeld, de wedstrijd. Het is niet zo dat wij hier op dit moment geld aan het stoppen zijn in Chemelot. We zijn juist projecten eromheen aan het faciliteren. Wat wel belangrijk is, die lijst van bedrijven die u gevraagd had, daar stuiten we bij de bedrijven op een probleem. Zij willen graag die projecten nog tegen hun borst aanhouden en helemaal niet daarover communiceren. Daar was ik ook een beetje verrast door. Daarom kunnen we de lijst niet bij u brengen omdat ze zelf niet de toestemming daarvoor gegeven hebben.

VVD (Bastiaans): Dat had ook een antwoord kunnen zijn naar mij toe. Ik krijg helemaal niks terug. De tweede vraag was over dat figuurtje van die waterstofladder.

Gedeputeerde Burlet: Excuus daarvoor als dat onleesbaar is geweest, dat kan ik nu niet meer corrigeren maar we gaan dit zeker verbeteren. Ik kan nog een keer kort in woorden beschrijven wat er staat. Waar gezegd wordt waar is de grootste nood: bouwstenen, zware transporten, hoge temperaturen. Daar ga je lager, dan kom je bij bijvoorbeeld opslagsystemen, maar dat is iedere keer die ladder af en uiteindelijk kom je onderaan bij het huishoudelijk gebruik. Vandaar dat het ook niet bovenaan de lijst staat want het is heel laag en het komt pas heel laat aan de orde. Ertussenin heb je dan commercieel transport en dan krijg je wat hoger temperatuurgebruik. Dus zo zit het systeem in elkaar gezet.

De voorzitter: Ja, dat is denk ik de laatste keer.

VVD (Bastiaans): Ik wil u nu niet beoordelen met een punt dat u die waterstofladder uit uw hoofd kent,

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

maar het gaat me om het principe. Als je een stuk aanlevert, zorg dat het stuk volledig is en leesbaar is, daar gaat het om. Ik heb het over diverse stukken hier al geroepen in dit huis. Maar het schijnt toch op een of andere manier ergens fout te gaan en dat betreurt ik.

Gedeputeerde Burlet. Ik neem het mee en ik betreurt het zelf ook. Mijn excuses voor de lay-out en leesbaarheid van het stuk. **Dit is de laatste keer dat u van mij een stuk krijgt dat zo'n vraag bij u opwekt. Dat wil ik u toezeggen dan.**

De voorzitter: Mogen we dat als toezegging opschrijven?

Gedeputeerde Burlet: Maar ik wil er geen datum aan geven. De opmerking is in ieder geval genoteerd. Het is een mooie toezegging.

Ik vind de projecten die gevraagd zijn juist heel breed **scatterend? #05:16:42-5#** door Limburg zijn. Dus wat dat betreft ben ik daar juist blij mee want het is ook logisch. Ik denk dat met name de Maas en de havens een heel belangrijke rol gaan spelen op termijn. In aanvoer, in afvoer en in de tussenfase zeker als we ooit op een echte waterstofeconomie gaan landen. **Dus de benaming heb ik al toegezegd hier, dat is een nadere correctie.** Ik kan u niet beloven dat we nooit fouten zullen maken.

Dan krijg ik Van der Linden, de aansluiting met de circular hub, die vraag voor de waterschapcoalitie. Misschien dan toch een puntje, ik heb daar lijstjes van gezien, voordat we de discussie hier gaan uitbotten. Bomen verbranden is de slechtste optie qua CO₂, dan komt bruinkool, en daar kun je echt gewoon getalletjes achter hangen, integraal winning, verbranding en opleveren energie. Dan komt gas, wat een stuk beter is dan kolen want heb je ook waterstof wat er in het gas zit en water, dat is minder kwalijk dan CO₂. Dan komen de windmolens en bijna gelijk staat kerncentrales op dat lijstje met heel integraal voor de CO₂-uitstoot. **Ik zou dit moeten reproduceren, terugzoeken, dat zal ik toesturen.** Zullen we dat zo afspreken? Dat is een toezegging, meneer Van der Linden.

De voorzitter: Goed zo, de griffier heeft hem al vastgelegd.

Gedeputeerde Burlet: Voor de volgende Statenvergadering komt hij. Dat stuur ik iedereen trouwen toe dat lijstje.

De voorzitter: Dank u.

Gedeputeerde Burlet: Dank u, u bent er heel streng op.

De voorzitter: Maar dat komt omdat u al haar tijd opsnoept. Ik wil wel vragen om...

Gedeputeerde Burlet: Ik ben bijna klaar. Dan is de vraag: Chemelot kijkt naar alle opties, ook naar kleine kerncentrales en of het ervan komt en mag, dat kan, dan krijgen ze een stapeling van risico's, ik weet niet of dat mogelijk is. Dat weet ik gewoon niet.

Dan zichtbaar resultaat, de heer Megens, dat was eigenlijk uw hoofdvraag. We zitten vol in de discussie, we zijn nog niet daar **maar zullen u zeker op de hoogte houden van ieder resultaat wat we hebben** en dat mag u als toezegging meenemen. Dat waren mijn antwoorden.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Heel fijn, dan is nu de beurt aan mevrouw Brugman en die heeft nog een kleine tien minuten.

Gedeputeerde Brugman: Daar heb ik genoeg aan. Fijn om te horen, daarboven horen heel veel miljoenen en hier beneden is er minder geld. Er wordt ons wel wat gegund, meneer Burlet, dat is fijn, het gaat goed. Voorzitter, wat mij betreft twee dingen. De PvdA had het over de infrastructuur, de buizen, zoals de heer Burlet al zei, daar zijn we stevig aan het lobbyen, verschillende gedeputeerden zijn hiermee bezig. Dat is handig voor het CO₂-transport en op termijn ook voor waterstof. Die kans moeten we niet voorbij laten gaan. Dus daar zijn we flink aan het lobbyen.

Dan was er ook nog een vraag over de waterstoffrein. Uiteindelijk is de waterstoffrein minder efficiënt dan een elektrische trein want op het moment dat je een waterstoffrein hebt, heb je al zo veel elektriciteit verbruikt om tien elektrische treinen te laten rijden. Het enige dingetje is dat je nog een leiding nodig hebt en dat hebben we nog niet op de Maaslijn. Uw vraag was meer: kunt u die initiatiefnemers die daarmee zijn gekomen, informeren. Ik kan niet zo heel snel inschatten hoe we die kunnen bereiken maar wellicht weet u dat. Kunt u mij daarbij helpen en **we zullen hun informeren want het heeft in januari al een keer op L1 gestaan dat een waterstoffrein qua concessie gewoon niet haalbaar is in Limburg.** Dus die discussie is eigenlijk achterhaald inmiddels.

Partij van de Arbeid (Piepers): Het gaat ook niet zozeer om de discussie om een waterstoffrein. Ik weet zelf ondertussen hoe duur infraprojecten zijn. Dus laten we niet op de zaken vooruitlopen. De mensen hebben ook gezegd: als het niet de Maaslijn is, dan willen we wel graag kijken, misschien is dan de lijn Weert-Hatterem bijvoorbeeld mogelijk. Ik vind dat er op zijn minst een terugkoppeling moet komen naar mensen die zich hebben ingezet voor de provincie. We zijn er nu ook mee bezig en we zien dit, gewoon om het begrip van die mensen om ze betrokken te houden met hun ideeën en om ze enthousiast te houden voor onze provincie. Daar gaat het mij om.

De voorzitter: Mag ik daar misschien iets van zeggen? Ze zijn ook in de commissievergadering geweest naar aanleiding van een burgerinitiatief en daar hebben ze het zelf eigenlijk al aangegeven. Misschien is het handig om hun mede te delen **dat wij dit nu bespreken en dat het Statenvoorstel over waterstof er is en als dat dan geadresseerd kan worden**, dan denk ik dat er ruimschoots aan die vraag wordt voldaan.

Gedeputeerde Brugman: Dank u wel, voorzitter. **Dat gaan we zo doen.** Dat was het wat mij betreft.

De voorzitter: Hartelijk dank, dan gaan wij nu naar de tweede termijn en ik verzoek u om duidelijk kenbaar te maken of het een bespreekstuk of een hamerstuk wordt. En ik was begonnen bij meneer Vinken en die mag nu weer beginnen en krijgt max drie minuten.

Tweede termijn

Forum voor Democratie (Vincken): Zoals in de eerste termijn heb ik mijn tijd niet nodig. Ik heb geen toevoegingen en ik beschouw dit als een hamerstuk.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Het CDA (Palmen): Bedankt meneer Burlet voor de beantwoording van de vragen. Ik ben toch een beetje teleurgesteld. U begon met mijn inbreng dat het een ambitieuze agenda was, maar nu proef ik in de beantwoording toch een beetje een terughangen: Er hoeft niet meer geld naartoe en er is een waterstofstation om te tanken, mensen moeten naar mij toe komen en dan kijken we wel wat we doen. Daar zit niet echt een aanjaagfunctie, of ik proef niet echt iets van aanjagen, enthousiasme. En nu ook met de trein, dat is een gepasseerd station. Ja, we moeten toch ook die transitie gaan doormaken en wat ik begreep dat er ook een Europees gasnetwerk kan komen waardoor ook die import vanuit het buitenland kan komen. Want de heer Bastiaans zegt: het moet met schepen hiernaartoe. Dat doen we met gas en olie ook allemaal. De vraag daar is: hoe zijn die ontwikkelingen, is daar al een tijdspad aan te geven is en vindt u niet dat we op het gebied van met name het zwaar transport zelf meer de rol moeten pakken om dat zelf meer te initiëren. Wat ik net al zei, in Duitsland kan het, daar zijn al 400 stations en de vrachtwagens zijn er klaar voor, dus waarom wordt het niet wat meer aangejaagd, daar zou een enorme CO₂-besparing uit voortkomen. Het project van waterstofenergie Limburg, daarvoor had ik gewacht tot deze termijn, € 400.000 is misschien wat ambitieus maar € 20.000 vind ik wat aan de magere kant. U faciliteert ook op een andere manier. Ik hoor u zeggen als er een project komt, gaan we daar zeker in mee maar ik ben bang dat als de financiering er niet komt, want ze doen dat nu allemaal zonder enige vorm van, allemaal vrijwilligerswerk, dat het dan ophoudt te bestaan en er ook geen projecten komen. Ze werken inmiddels samen met de provincie Zeeland en provincie Brabant. U zegt: dan moeten we daar een projectmanager op zetten, maar we zijn er zelf al zo intensief mee bezig, maar dan zit er toch ook een win-winsituatie want als u zegt: we laten dat stuk met een projectmanager aan hen, dan nemen ze ons veel werk uit handen en dan kunnen wij ons bezig houden met andere zaken. Dus ik zou toch willen pleiten om daar misschien in de financiering iets meer te willen doen want ik zie daar toch wel heel veel potentie in.

De vraag van het kostenplaatje, u nam het wel heel even mee, dat zit hem in de elektrolyse want dat berekent Gasunie zo. Maar we moeten daar heel veel meer bij nemen. Want als we het alleen met waterstof gaan doen, dan is er ook winst te behalen op natuur en milieu want dat raffineren van olie, dat hoeft dan allemaal niet, dus daar zit een stukje winst. Die relatie moeten we dan toch ook meenemen. En het zit hem niet alleen in de elektrolyse, de industrie, daarom vroeg ik dat ook, kunt u daar wat meer die verbindingen zoeken waarbij het afvalproduct bij het een, waterstof als afvalproduct, kan worden verbonden met het ander want dan hoeven we daar niet waterstof naartoe te sturen door middel van elektrolyse. Eigenlijk zou ik willen pleiten voor iets meer aanjagen, iets meer initiëren van hieruit. Tot zover.

De voorzitter: Uw oproep is duidelijk. Meneer Wolters, aan u het woord.

De SP (Wolters Gregório): Dank u wel, voorzitter. In de eerste termijn zijn een paar vragen niet beantwoord. De eerste was dat ik aangaf dat die € 500.000 die extra wordt gevraagd, nu in de 2.0 niet vanuit het BES, vanuit duurzaamheid en energie wordt gehaald. De rest van de vragen ging over industrie die wordt gefaciliteerd en we lezen niks over wat gaan we kleinschalig aan innovaties proberen te doen, op wijk- of huishoudenniveau. Als we de kaart van de Europese backbone bekijken, dan lijkt Nederland qua leidingwerk in 2030 klaar te zijn en dan zou ik haast zeggen: Chemelot is dan ook aangesloten en die wordt dan op die manier bevoorrad, dus dat loopt wel van zichzelf, ligt daardoor de kans niet juist bij het aanjagen van innovaties om ook ruim voor 2030 winning en verbruik bij huishoudens te faciliteren? Panelen die 250 kilo waterstof per jaar produceren zijn uitgevonden

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

door de Universiteit van Leuven, daar hebben we begin van dit jaar uitgebreid over in de media kunnen vernemen. En elektrolyzers op huisniveau die bestaan ook al een aantal jaren door diverse Japanse fabrikanten, dus juist een kans om die twee te combineren om daar toepassingen voor te vinden. Het zou perfect passen in versneld opschalen, dit stuk. Dus hoe kijkt de gedeputeerde daartegenaan? Dank u wel.

De voorzitter: Even nog, ik had gevraagd uw advies te geven over of bespreekstuk of hamerstuk. Dat hebt u niet gedaan, maar mevrouw Palmen ook niet.

De SP (Wolters Gregório): Bespreekstuk.

Het CDA (Palmen): Ja, voor ons ook een bespreekstuk.

De voorzitter: Goed zo, dan gaan we door naar meneer Piepers.

Partij van de Arbeid (Piepers): Dank u wel, voorzitter en ook dank aan beide gedeputeerden voor een redelijk ontspannen beantwoording terwijl het af en toe toch wel een hooggespannen discussie is. Nog even kijken of ik het wel goed heb gehoord bij de heer Burlet, zei hij nou dat Chemelot aan het kijken is naar kleinschalige kernenergie en dat is niet om een discussie uit te lokken maar om te bevestigen of ik dit goed heb gehoord. Graag worden wij op de hoogte gehouden van de resultaten van de lobby voor de buizen en zien wij daar ook wel het potentieel in. Tot zover, voorzitter en ik acht het een bespreekstuk.

De voorzitter: Dank u, mevrouw Mertens, GroenLinks.

GroenLinks (Mertens): Dank u wel, voorzitter, ook dank aan de gedeputeerden voor de beantwoording van onze vragen. Ik wil me graag aansluiten bij de oproep van het CDA. Gedeputeerde Burlet zei al: we willen voorzichtig zijn met investeren, we willen vooral helpen en ondersteunen maar waarom niet meer initiëren en aanjagen. We begrijpen dat het een klein budget is, in totaal € 750.000, dus het is inderdaad keuzes maken en waar ligt dan de ambitie? Dus we willen die oproep ondersteunen. Dan had ik nog twee vragen. Enerzijds aan gedeputeerde Brugman, zij had het over de buisleiding en het transport van waterstof en CO₂, zijn dat de enige stoffen die door de buisleiding kunnen worden getransporteerd? Of zijn er nog andere stoffen die getransporteerd zouden kunnen worden door die buisleidingen? Om te weten wat er nog op de achtergrond zou kunnen spelen. En een vraag voor de heer Burlet over het FUREC RWE project, dat is een project met huishoudelijk afval als ik goed heb begrepen. U zegt dat sluit aan bij de circulaire economie agenda en welk huishoudelijk afval is het afval dat niet meer gerecycled kan worden? Of is het plastic dat aan einde levensfase komt en dan is de cirkel niet rond maar dan is die lineair.

De voorzitter: Oké, dat waren uw vragen. Dan de heer Richter. Uw advies is, mevrouw Mertens?

GroenLinks (Mertens): Excuus, een bespreekstuk.

50PLUS (Richter): Ik had verder geen vragen en het zou een hamerstuk kunnen zijn.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Dan meneer Loomans.

Partij voor de Dieren (Loomans): In principe heb ik geen aanvullende vragen. Het had wat ons betreft ook een hamerstuk kunnen zijn. Misschien nog heel even een toelichting op het vervoer van waterstof. Als je dat over lange afstand wil doen, ik heb het net even opgezocht, dan moet je dat koelen naar 253 graden onder nul als je het vloeibaar wil maken. En dat zal wel moeten voor veiligheidsredenen. Daar heb je zoveel energie voor nodig, dat je net zo goed kan stoppen, want dan heeft het geen zin meer om de elektriciteit te gebruiken om waterstof te maken dan de waterstof vloeibaar te maken, dan het te moeten vervoeren. Dan kan je beter ophouden. Dus dan is het klaar.

De voorzitter: Mevrouw Palmen had een vraag daarover.

Het CDA (Palmen): Ik heb meegekregen uit technische berekeningen dat er op dit moment in Nederland ongeveer € 62,50 te tanken is voor 600 kilometer te rijden, en in Duitsland kan dat voor € 47,50. Dat staat dan haaks op uw verhaal. Ik ga proberen of het kostenplaatje te achterhalen is en te kijken of ik het fout heb. Volgens mij is mobiliteit op waterstof op dit moment een reëel plaatje anders zouden ze het in andere landen ook niet doen.

Partij voor de Dieren (Loomans): Maar dan denk ik dat de waterstof onder druk staat en niet vloeibaar is gemaakt.

Het CDA (Palmen): Dat wordt mij te technisch. Daarvoor moet ik expertise in huis halen.

Partij voor de Dieren (Loomans): Ik heb verder geen opmerkingen. De suggestie van de trein van de heer Piepers die ik vandaag nog niet gehoord heb na de bespreking vanmorgen, is de verlengsnoertrein.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Geacht college, bedankt voor het beantwoorden van de vragen. U was goed op dreef. Een beetje extra pit met aanjagen kan nooit geen kwaad. Verder kan de fractie van LOKAAL-LIMBURG zeker niet nijdig worden van dit voorstel, dus het is voor ons een bespreekstuk.

De voorzitter: D66, mevrouw Vennik.

D66 (Vennik): Dank u wel. Nog even als toevoeging op mijn eerste termijn. De gebouwde omgeving is een paar keer genoemd, ook door andere fracties. Wat D66 betreft, het verwarmen van woningen daar zijn duurzaam haalbare alternatieven voor en ik ben ook benieuwd naar de reactie van de Gedeputeerde hierop want die had ik gemist in de eerste termijn.

Daarnaast heb ik iets gevraagd over groene waterstof omdat je voor groene waterstof groene zonne- en windenergie nodig hebt, daar heb ik niets meer over gehoord, dus ik vroeg me af of we ook meer energie gaan opwekken of zetten we niet in op groene waterstof. Dank u.

VVD (Bastiaans): Dank u wel, voorzitter, ook dank aan de Gedeputeerden voor de beantwoording van

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

de vragen. Als het nu over die € 58,5 miljoen zou gaan, dan mag daar wat meer ambitie in zitten, wat meer pit, maar ik denk dat de uitwerking voldoende aanleiding geeft om dit als behandelstuk door te voeren, het wordt een bespreekstuk.

De voorzitter: Sorry? U bedoelde een hamerstuk, maar het wordt een bespreekstuk.

VVD (Bastiaans): Sorry, ja.

D66 (Vennik): Mijn collega's geven aan, een bespreekstuk.

PVV (Megens): Het had een hamerstuk mogen zijn, maar het zal besproken worden.

De voorzitter: Dan zijn er nog een paar vragen blijven liggen voor het college. Dan geef ik het woord als eerste aan de heer Burlet.

Gedeputeerde Burlet: Dank u wel. De opmerking over Europese waterstofopwekking, we hebben bij **#05:35:07-8#** gezeten in Brussel en hij heeft me compleet van mijn stoel af kunnen krijgen met de opmerking: wij gaan vol voor waterstof in Europa. En toen vroeg ik: hoe dan? We gaan massaal aardgas omzetten in CO₂ en waterstof en dat gaan we onder de grond doen, dat CO₂. Ik was helemaal, boem. Dus wees daar voorzichtig mee met deze aannames dat Europa de oplossing is voor het waterstofprobleem want dit is niet in een-twee-drie op te lossen. Dit zal stap voor stap, geleidelijk aan tot een oplossing kunnen komen maar dat kan best ver weg in de tijd zitten. Dan de opmerking over de waterstofcoalitie, dat vrijwilligerswerk, het zijn partijen die graag met elkaar samenwerken. Het is niet de bedoeling dat die mensen vergoed worden, zij wilden een projectentrekker. **Ik wil toezeggen dat ik contact opneem met Zeeland en Brabant als ze daar ook die activiteit hebben, en eens kijken hoe zij erin staan, die race, en dan misschien kijken of er iets te doen is. Ik kan de termijn niet zo zeggen, maar dat zal begin volgend jaar zijn dat ik daar wat van weet.**

Dan het CDA, mevrouw Palmen. Ik dacht dat ik het zo pittig mogelijk had gebracht. Maar ik ben het met u eens, het zijn beperkte middelen, en we zouden vol op dat huishoudelijke kunnen gaan zitten maar dat is helemaal onderaan de ladder zoals de wetenschap, de industrie en zoals de politiek het in het algemeen zien. En om dat naar boven toe te halen, dan sla je twee fases over terwijl die andere dingen nog niet gerealiseerd zijn. Vandaar dat we zo terughoudend zijn met huishoudelijk, want we zitten al met een beperkt budget, dan moeten wij keuzes maken. Ik snap uw vraag, ook die van mevrouw Mertens, en als iemand langskomt en het is een interessant verhaal dan zul je misschien toch nog zeggen: laten we eens kijken als het een klein bedrag is waar we het mee kunnen steunen, maar grootschalig, daar hebben we de funding niet voor en is het te laag op de ladder om daar nu iets mee te gaan doen. Ik hoop dat u daarvoor begrip hebt.

De vraag over de milieucentrale: Ze krijgen dat als optie. Ja, daar wordt wel naar gekeken, maar op korte termijn gaat daar niets gebeuren.

Mevrouw Mertens, u maakte een opmerking, dat ik moet corrigeren. Natuurlijk wel, als materiaalstromen afgebroken worden in hun basisbestanddelen en dan weer gebruikt worden in het proces, dan bent u weliswaar geen hergebruik of reparatie aan het doen, maar in een lange loop via de materiaalstroom houdt je toch energie in het systeem. Het zijn natuurlijk niet de meest te verkiezen

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

voorkeursposities, de laagste vorm is energie eruithalen. Dat ben ik met u eens. Maar dan toch even terug. Het is de grijze afvalcontainer waar van alles ingaat, daar gaat de eerste stap overheen dat er zoveel mogelijk bruikbaar, herbruikbaar, recyclebaar materiaal uitgaat, dan pas worden daar de pellets van gemaakt. Tot voor kort werd dit materiaal en masse richting noorden van Nederland gebracht met oude vrachtwagens, enorm veel CO₂ werd daar al door bespaard, om te verbranden. We gaan hier misschien niet naar de ideale toestand toe maar wel een stap beter. Wel circulaider dan het was. Dat zou ik als aanvulling willen geven. Het geldt ook voor plastics: als ze verbrand worden is het energie. Gaan ze chemisch uit elkaar, dan heb je nog iets over en dan kun je er nog meer mee terugwinnen. Dan heb je minder verlies in de cirkel. Zo zou ik het willen benoemen.

Dan de vraag waar ga je het nog kunnen gebruiken, de groene waterstof, zolang we die niet hebben, kunnen we die niet leveren. Zo lang we geen groene elektriciteit hebben, kunnen we geen groene waterstof maken. Daarom is juist FUREC met zijn RWE-verhaal een enorme stap voorwaarts, dan heb je waterstof en circulair, en CO₂-besparingen, een grote combideal met win-win-win. Als dit er komt, krijgen we de wereldpers over ons heen want dit is uniek. Dit zou de eerste keer zijn dat dit gebeurt. En dan de vertaling naar België en naar Duitsland, het zou voor de industrie, Chemelot, ik noem het nog een keer, meneer Bastiaans, zou het heel goed zijn. Maar het zou ook goed zijn voor de circulariteit, CO₂, alles in een keer. Daar wordt heel veel steun aan verleend. Dat waren mijn punten.

Gedeputeerde Brugman: Dan de € 5 ton. We hebben de geldende € 40 miljoen met elkaar verdeeld. Daar doen we ook niet moeilijk over maar dit hoeft niet per se uit de pers te komen. Nee, dat is gewoon zoals we dat met elkaar hebben afgesproken. Voor je het weet is er weer € 5 ton uit mijn rechterzak gehaald. Nee, maar dat is helder, dat is geen punt.

Dan nog even over de buisleiding, daar vroeg mevrouw Mertens naar. Dan heb je het over een robuust verhaal met verschillende leidingen naast elkaar. Als die grond opengaat, moet je ook verschillende leidingen plaatsen. Ik had u willen verrassen dit jaar nog met een rapportage maar dat zeg ik dan nu alvast, dan weet u dat dat eraan gaat komen, **een rapportage waarop onderzocht is samen met het Rijk en de regio's naar wat er allemaal door de leidingen heen kan gaan, dus verschillende stoffen. Dat komt dit jaar nog naar u toe.** Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Wolters dacht ik, moet toch nog iets vragen.

De SP (Wolters Gregório): Een beantwoording van meneer Burlet dat de backbone in 2030 klaar gaat zijn. Moeten we toch de focus leggen op kleinschalig.

Gedeputeerde Burlet: Ik zou daar een heel voorzichtig antwoord op willen geven. Er zijn veel dingen in beweging en veel partijen die daaraan trekken en duwen en proberen te realiseren maar ik durf daar geen geld op te zetten dat alles in 2030 gereed is. Daar moeten nog heel veel schupjes voor in de aarde. Fysiek en overdrachtelijk gesproken.

De SP (Wolters Gregório): Mijn punt is dat we nu samen met de Europese en de Rijksoverheid en masse blijven focussen op de industrie en de wijken en de huishoudens komen helemaal niet aan bod tot 2030 lijkt nu. Waar is onze rol daarin? Specifiek voor waterstof.

Gedeputeerde Burlet: Ook daar geldt als u de keus heeft en dan moet u toch een keer de som

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

ergens maken, of je het nou doet energetisch of je doet het nou met geld, je gaat de keuze hebben als huis: kan ik beter stroom pakken of kan ik beter aansluiten op het groene net, dan zijn dat betere voorwaarden, goedkopere, en voor het huishouden ook betere opties dan voor waterstof te kiezen. Als je massaal zegt: ik heb 50 zonnecellen op het dak liggen, ik heb het er voor over en ik ga het doen en ik vind het leuk, dat is niet de meest efficiënte manier om te rekenen. Dan is het voor zo'n huis verstandiger om een batterij neer te zetten. Want dan halen ze 80-85% terug en niet 30-35%. Dat is de reden waarom.

De voorzitter: Goed, u bent er bijna uit.

Het CDA (Palmen): Ik miste ook nog een vraag, was ik in de tweede termijn vergeten, had ik moeten zeggen, excuses, over de lobby op gebied van regelgeving en vergunning. Ik hoor wat verhalen, bijvoorbeeld de bijmenging van een gasinfrastructuur mag niet 3% zijn, maar dat zou technisch gezien bijvoorbeeld ook 20% kunnen zijn, dat mag nu qua regelgeving. Een voorbeeld. Maar is er al een lobby of bent u bereid die lobby op te starten op gebied daarvan, en ook te kijken naar de vergunning en regelgeving, wetgeving richting het Rijk want het Rijk staat daar meestal voor aan de lat. Maar ook hier, als wij dat zelf zouden kunnen.

Gedeputeerde Burlet: Bij VTH is juist de insteek: hoe kunnen we de circulaire economie en deze mensen daarmee steunen. In het plan voor de komende jaren ligt het bij IPO zo, bij het BAC-VTH in ieder geval, gedefinieerd dat ze daarnaar kijken, juist naar regelgeving en vergunningverlening om dat te faciliteren waar nodig en mogelijk. Dus ja, geen echte lobby, maar het wordt wel constant bekeken.

De voorzitter: Dan sluit ik het onderwerp af en wij zien het als bespreekstuk doorgaan naar de Statenvergadering. Dat betekent dat dit agendapunt afgerond is. We hebben even tien minuten pauze en de wisseling van woordvoerders. Dan zie ik u graag om elf over vier weer hier. De vergadering is geschorst.

T8858 Gedeputeerde Burlet zegt toe z.s.m. in overleg te treden met de provincies Zeeland en Noord-Brabant om gezamenlijk de ondersteuning van de Stichting WEL te bespreken.

T8859 Gedeputeerde Burlet zegt toe om de initiatiefnemers die hebben gepleit voor de inzet van een waterstoffrein in Limburg z.s.m. te informeren over de uitkomsten en stand van zaken.

[SCHORSING]

8.3 Transitie Financierbaar uitwerking van de Limburgse taxonomie

De voorzitter: Dan gaan we starten. Ik heropen de vergadering en we gaan verder met het agendapunt Transitie Financierbaar, uitwerking van de Limburgse taxonomie. We doen dat in één termijn. Ik hoop dat u daar niet de verlokking in ziet om allemaal drie interrupties te doen. Eerst krijgen we een presentatie door de heer Voncken, financieel adviseur van het cluster Financiën en ik zou aan hem de gelegenheid willen bieden om te starten met zijn presentatie.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De heer Voncken: Dank u voorzitter. Dank voor de tijd die jullie genomen hebben om de stukken te bestuderen en de vragen die jullie eventueel in het vervolg zullen stellen. Ik wil u meenemen in waar u de taxonomie moet positioneren, ik denk dat dat een eerste vraag is, die belangrijk is voor jullie om te beantwoorden en vervolgens proberen mee te nemen in wat het doel ervan is en hoe het in de praktijk toegepast gaat worden.

Om te beginnen heeft u de afgelopen tijd een aantal stukken tot u kunnen nemen. Vandaag is het belangrijkste stuk de PES deel 2. Zoiets ook nog de waterstofvisie. Eerder ook het circulair beleidskader en zo is er een hele set documenten jullie kant opgekomen. En langs deze lijn ziet u het proces dat daarmee doorlopen is. In juni zijn we gestart met de uitgangspunten PES en toen lag er ook het strategisch document Transitie Financierbaar ter besluitvorming voor aan uw Staten. Parallel daaraan heeft de doorontwikkeling van de beleidskaders plaatsgevonden waaronder bijvoorbeeld circulair kader, de systeemstudie is verder uitgewerkt, de RES'en vinden hun uitwerking, en de PES is van het uitgangspunten - naar een integraal en volledig document gegaan zoals u dat vandaag in behandeling heeft gehad. In die periode is ook een belangrijk onderdeel van Transitie Financierbaar, namelijk de Limburgse taxonomie, nader uitgewerkt en we nemen jullie graag even mee in wat de uitkomsten van dat traject zijn.

Het begon in juni bij Transitie Financierbaar. Daarna komt platweg gezegd heel veel op ons af, en we kunnen dat niet allemaal tegelijk en we kunnen het ook zeker niet allemaal alleen. In deze strategie is uiteengezet welke elementen belangrijk zijn om focus aan te brengen in alles wat er op ons afkomt maar ook om zoveel mogelijk aansluiting te vinden bij co-financiers. Hoe kunnen we nu optimaal gebruikmaken van al die instrumenten die op landelijk en Europees niveau opgericht worden en hoe kunnen we Limburgse projecten langs die lijnen op een goeie manier tot een succes brengen? Daar heeft u over besloten en u heeft het kader vastgesteld. Als we binnen Transitie Financierbaar kijken, dan bestond dat uit een viertal filters. Ten eerste hoog over missie en visie. Is het structuurversterkend, draagt het op de lange termijn bij aan de versterking van de positie van Limburg en de versterking van de Limburgse duurzame economie? Vervolgens een tweede filter. Die lijkt een beetje op sturing en samenwerking 2.0, echt meer criteria en principes waaraan voldaan moet worden. Een hele simpele, een beetje open deur is altijd: risico en rendement moeten in verhouding zijn. Dan hebben we het zowel over financieel als maatschappelijk rendement, maar ook dat de juiste kennis er is om projecten te beoordelen en dat projectorganisatie kwalitatief genoeg op orde is om toch vaak complexe transitieprojecten tot een goed einde te brengen. Dat soort elementen zitten in het tweede filter. Dat heeft u allemaal kunnen lezen in het document Transitie Financierbaar.

En dan zitten we bij het derde filter, dat is onderwerp van discussie vandaag. Taxonomie is een vaag begrip, wellicht. Maar het is eigenlijk niet veel meer dan een indeling. Hoe kunnen we projecten die van allerlei soorten en maten zijn, nu typeren? In hoeverre zijn die projecten groen of niet? Gelukkig hebben we dat niet allemaal zelf hoeven verzinnen, maar ligt er een belangrijk fundament in hetgeen op Europees niveau is gedaan.

De eerste drie filters zijn relevant voor wat wij intern doen. Wanneer gaan we aan een volgende project staan en wanneer gaan we daar vol energie in steken? Die energie kan zich ook in belangrijke mate richten op onze cofinanciers. Een project is goed, een project sluit aan bij de missie en de duurzaamheidsambities die wij vanuit deze provincie hebben. En hoe kunnen we dan vanuit zo'n goed project optimaal aansluiten bij die Europese instrumenten?

De taxonomie, waar komt het begrip vandaan? Ik denk dat het voor velen van jullie uit de lucht komt vallen. Ik denk dat de titel van het een tijdje geleden gepubliceerde NOS-artikel Supersaai wet, de

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

financiële wereld op zijn kop zetten, typeert waarom het niet zozeer leeft. Want het is in de kern best wel saai. Dat geef ik ook graag toe. Maar waar het vandaan komt is dat de wereld van investeerders, van financierders en beleggers heel veel moeite heeft om te typeren van: deze investeringen zijn werkelijk groen en deze investering niet. Terwijl alle bancaire partijen en alle grote jongens heel graag publiceren over hoe groen ze wel niet zijn. En eigenlijk wordt hiermee een soort standaard gezet wat is nu wel echt groen en wat is niet echt groen. En wat draagt op de lange termijn bij aan de meerjarige doelstellingen en wat niet. Een aantal koppen die daarin relevant zijn: Beleggers worstelen met 50 tinten groen en Brussel pushes to create the first green gold standard. En dan zouden jullie kunnen denken: So what. Of in het Nederlands: Boeien. Maar uiteindelijk gaat deze wet een verplichting worden voor financiële instellingen en die zullen, als ze een financiering willen verstrekken, altijd aan deze taxonomie moeten voldoen en dus altijd moeten kunnen onderbouwen dat een project werkelijk groen is voordat ze het zo publiceren. Dus als wij met onze groene projecten een succes willen hebben op de investeringsmarkt, dan is het goed dat we hier kennis van nemen en dit laten aansluiten bij Limburgs beleid. Dat doen we uiteraard niet klakkeloos, daarom hebben we het ook over de Limburgse taxonomie en niet meer over de Europese taxonomie.

Dan krijgen we het proces. Wat eigenlijk gedaan is, heel technisch gezien, hebben we in het begin gekeken naar alle economische activiteiten die er zijn in Europa, dat kun je in Nederland doen aan de hand van SBI-codes, alle activiteiten die ontplooid worden door bedrijven die worden ingedeeld door statistische bureaus. Vervolgens hebben ze gekeken welke van deze activiteiten hebben een wezenlijke impact op de duurzaamheidsdoelstellingen. Bijvoorbeeld heb je het dan over de productie van de chemie, dat is een proces waar heel veel CO₂-uitstoot mee gemoeid is en dat is een sector die heel relevant is voor de duurzaamheidsambitie. Een stuk in de zakelijke dienstverlening is wellicht wat minder relevant. Zo is een eerste subselectie gemaakt van wat relevant is voor duurzaamheidsontwikkelingen en die zijn gecodificeerd in de Europese taxonomie en dat zijn alle activiteiten en dan is per activiteit bepaald wanneer de activiteit zicht ontwikkelt op een duurzame manier en kan een bedrijf dat dat financiert ook zeggen: Dit is wel een echt duurzame activiteit. Wij hebben gezegd: Er ligt heel mooi voorwerk, er zit heel veel energie en consultancy-uren in, heel veel experts hebben ernaar gekeken, hoe kunnen wij daar nu optimaal gebruik van maken? Dat hebben we gedaan door te kijken naar die activiteiten die al uit die eerste analyse zijn gekomen, de criteria die daarin gesteld zijn. Vervolgens hebben we gezegd: Wat is dan relevant voor Limburg? Zo zijn we van 74 activiteiten naar 26 activiteiten gegaan die jullie ook in het Statenvoorstel hebben kunnen terugzien en op die lijst staan allemaal diepe projecten en diepe activiteiten die bijdragen aan de verduurzaming van Limburg. Daarbij is relevant om te zeggen dat het niet per definitie betekent dat ieder project dat in die lijst staat, bijvoorbeeld de productie van zonne-energie, dat ieder zonneproject per definitie goed is. Want je moet dan toch het kaf van het koren scheiden in die projecten en daar zitten een aantal specifieke criteria in de onderlegger van de Limburgse taxonomie en dan wordt het getoetst aan een aantal technische criteria aan de 'do no significant harm' dat eigenlijk geen materieel kwaad doet aan een van de andere doelstellingen. Een belangrijk voorbeeld daarin is circulariteit. Als we nu heel veel windmolens in het landschap plaatsen en die zijn aan het einde van hun levensduur, kunnen die dan op een goeie manier gerecycled worden. Het moet ook nog voldoen aan de sociale standaarden. Dus er moet geen sprake zijn van kinderarbeid, goede werkomstandigheden. Dus zo wordt vanuit die lijst van activiteiten nog eens heel kritisch gekeken, oké, dit is een zonneproject maar voldoet het wel aan alle specifieke standaarden. Op die manier kunnen we projecten toetsen en classificeren, en ook met name richting onze buitenwereld zeggen: Dit zijn duurzame projecten en hier kunnen wij goede

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

financiering in ophalen. Wat dat in de praktijk gaat betekenen is, denk ik vooral transparantie. Zoals jullie in de PES hebben kunnen terugzien, zijn daar een aantal criteria gedefinieerd rondom haalbaarheid en draagvlak. En vervolgens voegt Transitie Financierbaar en de taxonomie daaraan toe de mate van betaalbaarheid. En zo wordt ieder wezenlijk duurzaamheidsvoorstel langs deze criteria in kaart gebracht en biedt zo optimale transparantie in de GS-besluitvorming en maakt voor iedereen inzichtelijk of een duurzaamheidsproject efficiënt is en daarom gedaan wordt. Of dat het bijdraagt aan maatschappelijk draagvlak of dat het op alle drie criteria uit het collegeprogramma scoort. Die mate van transparantie is naast het feit dat het ons in staat stelt om financiering op te halen, ook cruciaal voor jullie Staten en ook voor de besluitvorming in een zeer complexe wereld van transitie waar iedereen nog een beetje zoekende is.

Dan kom ik tot de conclusie want ik wil graag tijd overhouden voor de behandeling. Ik denk dat we heel hoog over kunnen stellen dat we niet alles tegelijkertijd kunnen en we kunnen ook niet alles alleen. Dat had u al onderschreven bij de vaststelling van Transitie Financierbaar. De taxonomie leidt ook tot aansluiting bij de financieringsmarkt dus het helpt ons straks om veel beter aan te sluiten op de verschillende Europese instrumenten. En dan hoop ik dat wij over enkele jaren een net zo positief bericht als voor de noordelijke provincies ooit een keer op onze website kunnen zetten dat we recentelijk miljoenen uit het Just Transition Fund hebben gehaald. De taxonomie helpt in de scherpte van de duurzaamheidsdefinitie, de discussie komt telkens terug, ook in uw Staten. Wat is nu echt duurzaam en wat niet. Het helpt om focus te zetten bij inzet van schaarse middelen en tot slot het helpt bij het creëren van transparantie in de afwegingen die op dit vlak gemaakt worden. Heeft u vragen?

De voorzitter: Heeft u het liefste dat er vragen worden gesteld per persoon of maken we eerst het rondje en dat u daarna antwoordt?

De heer Voncken: Ik heb het liefst direct antwoord.

De voorzitter: Dan begin ik bij de heer Piepers. Zijn er verhelderende vragen, de politieke komen dadelijk. Mevrouw Mertens, meneer Loomans, meneer Van den Beucken.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Dit voorstel gaat over filter nummer 3. Dat is dan de taxonomie. In hoeverre heeft de doorontwikkeling invloed op de doorontwikkeling van de andere filters. Zijn die daardoor beïnvloed? Hoe moet ik dat zien?

De heer Voncken: Het zijn in feite losstaande filters. De missie en visie en de principes zijn eigenlijk los van de technisch-inhoudelijke criteria en de taxonomie bepaald. Ik denk dat de interactie tussen filter 3 en filter 4, de cofinancieringsfilter, wel cruciaal is. Als op het vlak van de cofinanciers er ontwikkelingen zijn die ertoe leiden dat bepaalde ontwikkelingen niet meer gefinancierd worden, dan zou dat eigenlijk ook in filter 3 zijn weerslag moeten hebben omdat je uiteindelijk heel goed aansluiting wil kunnen behouden bij die instituten.

De voorzitter: Mevrouw Vennik? Nee. Meneer Vincken ook niet. Mevrouw Palmén ook niet en de heer Wolters, die heeft er nog een.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De SP (Wolters Gregório): Op pagina 4 zien we de selectie met de vier filters en onze vraag is: komt filter 4 pas aan het eind van het proces? Onze redenatie is om die liever tegelijkertijd met filter 1 te doen om aan het einde van het traject teleurstelling te voorkomen als iets niet doorgaat. Hoe zit dat precies?

De heer Voncken: Dit is een hele goede vraag. In alle transparantie ook onderwerp van interne discussie. Wat is nu [Het geluid valt weg] Opwerken tot die 100% perfect is en dan ... overstelpt met honderden en misschien wel duizenden ... en eigenlijk wil je eraan toe dat als ze een propositie vanuit Limburg zien, dat ze denken: Ik hoef er bijna niet naar te kijken die zijn per definitie altijd heel erg goed. De andere kant is dat je vroeg in het [geluid valt weg] en daar helpt wel die taxonomie in omdat die is afgeleid van wat straks [geluid valt weg] en als je weet dat het daarin past, dan heb je al aan je eigen kant die toetsing gedaan. Dat laat onverlet dat je vooral in nauw contact moet blijven met deze partijen en daar steken we de laatste tijd ook wel veel energie in om die contacten goed op te bouwen en ook warm te houden.

De SP (Wolters Gregório): Omdat onzeker is of die filter 4 aan het eind te doen of aan het begin te doen meer succes gaat hebben in het proces, is het een optie om bijvoorbeeld over een jaar te kijken, zijn we door hem aan het eind te brengen juist dingen misgelopen die we als we hem naar het begin hadden gebracht, wel binnen hadden binnengehaald. Is dat een optie om te doen?

De heer Voncken: Dit is uiteraard niet aan mij om toe te zeggen, maar ik denk dat een stukje evaluatie een belangrijk onderdeel is en we kunnen dit zeker toezeggen.

Het begin van de zin klopt niet met het einde, maar het werkt voor jullie, volgens mij.

De voorzitter: Zo zorgt de gedeputeerde ervoor dat hij niet al te veel hoeft te zeggen. Ik denk dat we daarmee de informatie gehad hebben en de verkennende vragen. Dus meneer Voncken, dank daarvoor. En dan ga ik over naar de commissie. Het gaat in een termijn, daar wil ik u nogmaals op attenderen. En ik zou deze keer willen beginnen bij meneer Piepers. Vijf minuten max. Aan u het woord.

Partij van de Arbeid (Piepers): Die heb ik niet nodig, maar wel een paar korte vragen. Het stuk zelf ziet er goed uit en ook technisch een goed stuk van PwC. Wel nog even de vraag: in hoeverre zit er de politieke wenk in of is dit een een-op-eendoorvertaling van het onderzoek wat PwC heeft gemaakt? Daar ben ik nog even zoekende naar. En ook bijvoorbeeld in de uitvoerbaarheid. Zonder nou te willen roepen dat een veestapel gehalveerd moet worden, maar volgens mij is de veeteelt een van de onderdelen in de taxonomie en een leek kan lezen: De enige manier om dat echt te verduurzamen is of om minder dieren te doen bijvoorbeeld, anderzijds zou je kunnen zeggen we gaan het technisch oplossen, wat ook mensen zeggen, met een luchtwasser of we gaan het opvangen. Het moet wel een echte verduurzaming zijn, dus niet dat groene middelen, misbruikt wil ik niet zeggen, maar te 'creatief' ingezet worden. Hoe is dat ingeregeld? Dat waren de vragen, voorzitter.

De voorzitter: Oké, dan ga ik naar mevrouw Mertens.

GroenLinks (Mertens): Dank u, voorzitter. Ook voor GroenLinks was dit stuk helder, goed opgebouwd

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

en in principe hadden wij ongeveer dezelfde vragen als de PvdA, dus graag daar een antwoord op.

De voorzitter: De heer Loomans.

Partij voor de Dieren (Loomans): Dank u wel, voorzitter. Limburgse taxonomie, intrigerende naam. Taxonomie en duurzaamheid zijn er wel meer maar waarom moet er per se een Limburgse komen? We hebben ons een tijd geleden al af zitten vragen waarom moet er dan precies een Limburgse komen en een beetje de vrees die wij aan dit hele verhaal overhouden, die staat in de tweede alinea. Daar staat namelijk: Het gaat om activiteiten die in Limburg economische relevant zijn of kunnen worden. Als het in het kader van duurzaamheid gaat, dan begin ik mij altijd meteen af te vragen of dat dan betekent dat er geld aan te verdienen moet zijn of dat het zinvol is om dit in het kader van de energietransitie aan te pakken. Met andere woorden: waar gaan we nu op optimaliseren, gaan we optimaliseren op een verdienmodel of gaan we optimaliseren op effectieve maatregelen? Daar schuurt het voor ons een klein beetje.

Als we verder gaan kijken waar de nota over gaat, dan maak ik voor mezelf een indeling in twee delen. Ten eerste hebben we de beoordelingscriteria voor een projectselectie en ten tweede hebben we dat hele financieringsverhaal, wat voor een leek best wel ingewikkeld is en ik ga er dan maar van uit dat daar iets staat wat die mensen begrijpen. We hebben er al eerder een keer in het kader van Transitie Financierbaar over gesproken, is dat nou niet in gewone-mensentaal uit te leggen wat daar nou eigenlijk staat. Maar ik laat dat punt verder maar zitten. Ik wil me eigenlijk nog richten op de beoordelingscriteria want dat is ook wel intrigerend. Als we naar die lijst van voorbeelden kijken, dan staat er een wonderlijk geheel van allerlei activiteiten die we blijkbaar zouden kunnen financieren. En dat zijn enerzijds activiteiten die deel zijn van de oplossing maar er zitten ook allerlei activiteiten bij die deel zijn van het probleem. Dus dat daar iets over opwekken van duurzame energie in staat, dat lijkt mij logisch. Maar bij het door de lijst heenscrollen, kwamen we inderdaad ook nog tegen: fokken en houden van dieren, toen moest ik toch wel even slikken. En een klein stukje daaronder: Hernieuwbaar gas, we gaan toch niet weer mestverwerking erin trekken, en ja, inderdaad, we gaan mestverwerking er weer in halen. En zoals de heer Piepers ook al aangaf, kunnen we dat mestprobleem nou niet ergens anders oplossen in plaats van dat we het onderdeel gaan maken van klimaatbeleid. Zo zijn er nog wel meer voorbeelden die we allemaal naar voren kunnen halen. We kunnen allerlei van dit soort onderwerpen in deze lijst zetten, maar door het subsidiëren of helpen met financiën om het ietsjes beter te maken, of iets minder slecht, zijn we toch ook eigenlijk bezig om een probleem, iets wat bijdraagt aan het probleem in stand te houden dus het zou toch eigenlijk niet zo moeten zijn dat dit soort acties onderdeel zijn van serieus klimaatbeleid. Dus we zouden willen verzoeken om nog een keer met een goede kam door deze lijst van activiteiten te gaan en graag zo zuiver mogelijke acties die echt passen in klimaatbeleid op te nemen. Graag hierover nog een reactie van de Gedeputeerde.

De voorzitter: Dank u wel. Dan de heer Van den Beucken.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Dank u, voorzitter. Voordat ik begon aan het lezen van het stuk, heb ik nogmaals de brief gelezen Transitie Financierbaar toezeggingen en vragen van 1 mei jl. Dat was voor mij destijds een steunpunt binnen dit ingewikkelde universum van verschillende beleidsstukken, soms met veel vakterminologie en de onderlinge verhoudingen, de achterliggende doelen en de volgorde waarin we de zaken moeten oppakken. Een ondersteuning en selectie van de

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

juiste projecten is welkom, en hoe meer externe financiering hoe beter. Dat is wat de Transitie Financierbaar en het onderdeel taxonomie behelst en daar kun je en moet je ook niks op tegen hebben. Juist de risicoparagraaf maakt het beste duidelijk waarom die Transitie Financierbaar en een taxonomie zo belangrijk zijn in het hele proces. Een proces, norm en ook veranderend speelveld met actoren en factoren. Integraliteit en transparantie vinden we belangrijk maar ook een blijvende focus op externe financiering die moeten we dan gaan inzetten voor de juiste zaken. Zoveel mogelijk geld bij mekaar harken en daarbij met iedere euro een veelvoudige impact realiseren is een soort sport in dit kader. We bespraken destijds hoe de sociale component hierin verweven zit. Die vraag is eigenlijk wel een klein beetje blijven hangen. Want hoe moeten we binnen deze sociale component zaken als 50% eigenaarschap bezien in relatie tot deze taxonomie? Kunt u daar misschien wat over toelichten? Voor voorgestelde projecten, of initiatieven die niet volledig voldoen aan de filters van de Transitie Financierbaar, maar wel binnen de restregio's toegejuicht worden, wil LOKAAL-LIMBURG graag een open houding vanuit de afwegingscriteria in PES deel twee. Want we vertrouwen erop dat dit is geborgd in de genoemde integraliteit van dit afwegingskader, samen met de afwegingscriteria genoemd in PES deel twee. En juist binnen die integraliteit, moeten we ook goed kijken naar initiatieven die misschien niet helemaal direct met de energietransitie te maken hebben. Een beetje stoute gedachtegang: Maar stel nou eens voor dat er een ongebruikte buisleiding is die gebruikt zou kunnen worden voor de afvoer van ammoniak. Dan zijn we meteen van die gevaarlijke treinen af. Dat is out-of-the-boxdenken, maar dat hoort denk ik ook bij dit stuk. We lezen in het stuk dat voor Limburgse activiteiten, voor de Limburgse taxonomie als basis zijn genomen het concept RES Zuid-Limburg is daarbij inbegrepen. Kan het College aangeven waarom Noord- en Midden-Limburg daar niet bij is?

De heldere omschrijving van de ABCD-aanpak verdient voor wat LOKAAL-LIMBURG betreft een pluim. Bij onderdeel A, hoofdstuk 5.6, toetsingscriteria per activiteit, valt op dat 'mens en gezondheid' afwezig is. We zien wel drempelwaarden en technische kenmerken, en ook het criterium 'brengt geen wezenlijke schade toe'. Het gaat daarbij dan om biodiversiteit en natuur. Natuurlijk is dat ook heel belangrijk, maar de mens ontbreekt en dat schuurt een beetje.

U gaf eerder aan dat binnen het kader Transitie Financierbaar op een aantal manieren wordt beoogd bepaalde noodzakelijke beleidsruimte te creëren. Zijn daar al concrete voorbeelden van die zich hebben voorgedaan tussen het voorjaar en nu? Met name als het gaat om het 'pas toe of leg uit'-principe. Nogmaals voorzitter, een helder stuk, en u heeft gemerkt dat we niet ál te veel opmerkingen hebben. Tot zo ver, voorzitter.

De voorzitter: Maar wel bijna vijf minuten volgepraat. Dan gaan we nu verder met D66, mevrouw Vennik.

D66 (Vennik): Ja, voorzitter, wij gaan de vijf minuten niet halen denk ik. Voorzitter, op pagina 35 lezen wij: 'Wij pretenderen hiermee echter niet een eenvoudige roadmap te hebben gemaakt die simpelweg gevolgd kan worden en zonder tussentijdse bijsturing resulteert in het halen van de langetermijnverduurzamingsdoelstellingen'. Dat is voor D66 een adequate samenvatting van een goed stuk. D66 heeft dan ook eigenlijk maar één vraag: de energietransitie wordt makkelijker als we lokaal en coöperatief eigenaarschap stimuleren. Dat kunnen we op verschillende manieren mogelijk maken, door voorwaarden te stellen in onze vergunning of andere taken, of door het aantrekkelijk of makkelijk te maken met ons financiële instrumentarium. Welke mogelijkheden ziet het College om coöperaties

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

een preferentie positie te geven om via leningen lokaal eigenaarschap te bewerkstelligen óf om op een andere manier actief te stimuleren? D66 kan instemmen met het stuk, we wensen u veel succes met deze taxonomie bij het binnenhalen van Europese middelen en houdt ons vooral op de hoogte van de resultaten van deze verduurzaming van onze energiehuishouding. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u, u ook. We gaan door naar de VVD, de heer Heldens.

VVD (Heldens): Dank u wel voorzitter. Ja, voorzitter, ik ga die vijf minuten ook niet vol maken. Het stuk gelezende hebben, een heel technisch stuk, opvolging van het statenbesluit Transitie Financierbaar, het is vandaag een bespreekstuk dus daar neem ik kennis van en we kijken of die notitie een beetje in lijn is met hetgeen wat we eerst aan uitgangspunten besloten hebben. Ik vind het een keurige uitwerking, een keurig stuk ook, als je het leest heb je echt wel het idee dat er heel lang en zorgvuldig aan gewerkt is door heel slimme mensen. U weet, wij hebben toch wel onze bedenkingen over de energietransitie, over de PES, over Kernenergie. Die discussie voeren wij bij voorkeur in de Staten, op onderwerpen die daar aan de orde zijn. Dat gaan we hier niet doen. In dit stuk lezen we niet direct iets waar we van tegen het plafond vliegen, dus in die zin geen opmerkingen en daar laat ik het verder bij, dank u wel.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Meneer Grippeling, PVV.

PVV (Grippeling): Dank u wel voorzitter. Ja, wij hebben het stuk ook gelezen. We hebben nog wel een aantal vragen daarover. De investeringen leiden vaak tot toename van inkomen en consumptie en dat leidt weer tot meer werkgelegenheid en dat leidt weer tot meer inkomen. De PVV is daar een groot liefhebber van, van zo'n sneeuwbaaleffect. We hebben er wel een vraag over: kunnen we dan als negatief neveneffect meer activiteit van buitenlandse goedkope arbeidskrachten verwachten in Limburg?

Hoe gaan we waarborgen dat investeringen in werkgelegenheid en toename van welvaart ten goede komt aan de Limburgse inwoners en bedrijven?

De PVV vindt dat de criteria voor de systematische **onrunning? #06:25:52-2#** gebaseerd moeten zijn op het karakter van de streek of de regio. Daar wordt ook al naar verwezen in het stuk, dus waar ook daadwerkelijk duurzaam behoefte aan is. Daarnaast is het natuurlijk ideaal om bepaalde projecten, ook juist voor een referendum voor te stellen. Zoals bijvoorbeeld plaatsing van de onrendabele windturbines in het meest windluwe deel van Nederland - dat stond ook in het stuk - met de bijkomende horizon/landschapsvervuiling. Dat is een ideaal onderwerp om eens aan de bevolking te vragen 'Wat vindt u ervan'. Of de mogelijke aanleg van gasvervangende warmtetransport- en distributienetten. Op die manier prevaleer je een redelijk regionaal beleid met maatschappelijk draagvlak als je dat doet. We hebben daar ook nog een vraag over: hoe veel ruimte is er daadwerkelijk voor het monitoren van de KPI's en welke ruimte is er voor de aanpassingen op dat gebied? Of vertrouwen we op de zelfreinigende werking of het zelfherstellend vermogen (wat wel eens wordt genoemd); laten we het daar aan over?

Nog een vraag: goede timing is een cruciaal onderdeel, maar uit onderzoek blijkt dat het multiply effect groter is in gesloten economieën dan in een open economie. Wat doen wij met die kennis binnen het integrale afwegingskader?

De PVV vindt het goed dat er ingespeeld wordt op de dynamische en technologische ontwikkelingen

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

die er nu aan de gang zijn. Er wordt gesproken over kansen, met de Europese marktfinancieringen. Nu blijkt dat externe kapitaalinjecties met vaak hun eigen agenda vaak resulteren in grote financiële weglekeffecten. Wat gaat het College daartegen ondernemen?

Hoe gaan ze waarborgen dat dit wordt getackeld?

De PVV is blij dat de technologische kansen op het gebied van kernenergie nu ook op het netvlies staan. Volgens de PVV zal er ook meer in die richting gezocht moeten worden naar duurzame investeringen. Dat was het voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, dan is het woord aan de heer Vincken.

Forum voor Democratie (Vincken): Dank u. Dit classificatiesysteem is zo omvangrijk en gedetailleerd dat het voor mij niet mogelijk was om alles in detail te bekijken. Ik vertrouw op de deskundigheid van PwC en heb er vertrouwen in dat het systeem zijn nut zal bewijzen. Ik heb echter nog twee opmerkingen, geen vragen eigenlijk. Het streven naar een maximaal rendement voor de Limburgse Euro bij de projecten voor de energietransitie spreekt ons natuurlijk wel aan. Het binnenhalen van landelijke en Europese cofinanciers die met hun middelen de Limburgse euro van een vermenigvuldigingsfactor voorzien lijkt pure winst. Maar we moeten ons toch realiseren dat die externe middelen uiteindelijk betaald worden door de Nederlandse en Limburgse belastingbetaler. Het schoorvoetend vermelden van kernenergie - ja, daar is ie weer - als mogelijkheid, en het toejuichen van onderzoek naar de mogelijkheden daarvan stemt ons optimistisch. Het is onze overtuiging dat objectieve bestudering van de veiligheids- en afvalaspecten die nu nog tot terughoudendheid leiden, uiteindelijk groen licht zal geven. We hopen dat deze vorm van energieopwekking als een volwaardige en duurzame vorm wordt opgenomen in de volgende versie. Ik roep mijn collega-statenleden op om met name de video's over veiligheid en het verwerken van radioactief afval die ik u onlangs stuurde toch nog eens goed te bekijken. Dank u voorzitter.

De voorzitter: Dank u, ik heb bij de vorige twee sprekers niet ingegrepen over het gewraakte onderwerp, maar u moest weten dat we dat vandaag niet meer zouden bespreken. Mevrouw Palmen.

Forum voor Democratie (Vincken): Ik zal het niet meer doen vandaag.

CDA (Palmen): Dank u wel voorzitter, ook ik ga het niet al te lang maken, een aantal dingen zijn door de vorige sprekers ook al gezegd. Het is omvangrijk maar ook zorgvuldig. Het zit goed in elkaar. PwC heeft daar ongetwijfeld het werk goed gedaan. Het CDA is net zoals bij het statenvoorstel Transitie Financierbaar al vermeld is positief erover dat de provincie hier haar verantwoordelijkheid en rol neemt in de betaalbaarheid van de energietransitie. Net als in de PES zal dit ook een dynamisch document moeten zijn, het zal moeten meebewegen. Maar dat is allemaal ook benoemd. Het ziet toe op de maximalisering van iedere euro door de hefboomwerking vanuit Europese en nationale gelden, en net als de filters die daartoe worden ingezet is dat alleen maar positief. De escape die erin zit vinden wij ook positief. Het is dus door provinciale staten altijd nog mogelijk om een soort escape in te bouwen om bij een ander afwegingscriterium anders te besluiten. Dat is een prettig gegeven, want projecten met de haven in zicht met nog maar één missend onderdeel krijgen zo toch nog de kans om een kansrijk project gefinancierd te krijgen. En dat is positief. Dus ik wil het hierbij laten. Wij zijn positief over dit stuk.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Dank u wel. En tot slot meneer Wolters-Gregório.

SP (Wolters Gregório): Dank u wel voorzitter. Het is inderdaad een omvangrijk en boeiend stuk om te lezen, om het zo te zeggen. Eigenlijk zijn al onze vragen al gesteld, maar we zijn het meest benieuwd naar de beantwoording op de vraag over de optimalisatie van de gelden. Of de taxonomie dient om te toetsen of een project een verdienmodel heeft of dat het een effectieve bijdrage aan de klimaatoplossing is. En het vraagstuk over het mestprobleem. Wij zien het mestprobleem liever niet een extra klimaatprobleem worden. Voor zover.

De voorzitter: Dank u wel.

Spreker: Dank u wel voorzitter. Ik heb daar een vraagje over: is de SP eigenlijk tegen de vooruitgang van de welvaart in Limburg?

De voorzitter: Meneer Wolters.

SP (Wolters Gregório): Nee.

De voorzitter: Goed, dan is die vraag beantwoord. En is dus de beurt aan het College. Ik weet niet wie de aftrap wil doen. Meneer Koopmans, aan u het woord. U hebt gezamenlijk een half uur.

Gedeputeerde Koopmans: Dank u voor de bijdrage in deze enige termijn voor een belangrijk onderwerp. Misschien kan ik beginnen met een citaat wat ik een keer meemaakte toen ik in een onderzoekscommissie zat die onderzoek deed in de Kamer naar overschrijdingen bij de Betuwelijn en de HSL. Toen zei de toenmalige voorzitter, de heer Adrie Duijvestein: de politiek heeft het recht om domme besluiten te nemen. De politiek heeft ook het recht om foute besluiten te nemen, maar nooit - daar moet ze voor zorgen - op grond van domme of foute adviezen.

En daarom zijn dit soort systemen als zo'n taxonomie en die filtersystemen die we hebben aangekondigd in de Transitie Financierbaar zo van belang. Daarom is het mooi dat mevrouw Palmen opmerkt dat er op het einde nog een escape is. De heer Grippeling had het er geloof ik ook nog over. De politiek kan uiteindelijk in haar besluitvorming in de staten en het College nog zeggen: we willen het tóch, of we willen het tóch niet. Dat kan. Maar dit soort systemen zijn zó belangrijk. Omdat de energietransitie, hoe je daar ook instaat - we hebben daar in het Collegeprogramma een door alle partijen gevonden formule in gevonden - of je het nu belangrijk vindt vanuit CO₂, vanuit innovatie, onafhankelijk zijn van allerlei landen, er kunnen allerlei redenen zijn waarom je voor die transitie bent: Dan is het wel van belang, als je dat met elkaar vindt, dat je goede systemen ontwikkeld waardoor je weet dat je daarmee een systeem hebt wat ertoe leidt dat voor die euro die we hier hebben, die Limburgse euro, die hier in de kassa zit of door belastingbetalers wordt binnengebracht of via belastingbetalers via Europa hier binnen wordt gebracht, dat je die nuttig besteed. En zo nuttig als mogelijk. Wij van het College, met name mevrouw Brugman en ik, hebben in het begin zitten kijken en luisteren naar wat de deskundigen van PwC, maar ook onze ambtelijke ondersteuning ons daarin bracht. Daardoor dachten wij 'Maar kunnen we ook nog doen wat we willen?'. En hoe gaat dat dan met dat 1 miljoen bomenplan. Kan dat dan nog doorgaan? We hebben geleerd bij de analyse bij de

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Transitie Financierbaar, dat we in de afgelopen jaren van alles gedaan hebben, maar dat het effect ervan niet altijd even duidelijk was. Een aantal van u hebben vragen gesteld over de specifieke duurzaamheid van sommige activiteiten. Als je bij die energietransitie kijkt naar wat er in de afgelopen jaren in Nederland gebeurd is - dan is het vóór biomassa zijn, tégen biomassa zijn, vóór mestvergisting, tégen mestvergisting, tegen kernenergie zijn, nu weer voor kernenergie zijn - dan is de ontwikkeling van het politieke denken, het meerderheidsdenken op dat punt, geweldig geëvolueerd. Geweldig! In een tempo dat bijna niet te volgen is. Daarom zijn dit soort hoog technische en ingewikkelde systemen van groot belang om ons te helpen. Om ons te laten zien wat zo'n mogelijk project of traject nou precies betekent. Wat betekent dat nou in CO₂ vermindering, wat betekent dat nou in vermindering van energiegebruik. Hoe toets je daar op de sociale standaard. Dat soort hulpmiddelen zijn zo van groot belang dat wij in de komende jaren minder zullen zeggen 'Dat is toen wel besloten, maar het effect ervan schiet niet zo erg op'. Dat het daarnaast aansluit op anderen datgene wat anderen die op centen zitten (banken, andere financiers, grote pensioenfondsen) die ook via dit soort lijnen gaan werken omdat dit in Europa heel verstandig met elkaar bedacht is, dat helpt ons ook om onze euro's met een hele grote hefboom een flinke multiplier te geven en in die samenleving een rol te kunnen laten spelen. Dat is het mechaniek wat we met elkaar beogen en ik ben ontzettend blij dat ondanks dat u allemaal terecht zegt (wij hadden hetzelfde, door die ingewikkelde brei heen lezend) dat u het gevoel had dat dit een systematiek is die ons kan helpen. Omdat geld, menskracht echt enorm beperkt is in die enorme energietransitie waar u vandaag met collega's Brugman en Wallet uitgebreid over gesproken heeft om die vorm en inhoud te geven. Voorzitter, een paar specifieke vragen nog even. Voor de heer Piepers: het is rechtstreeks doorvertaald, er zit geen politieke weging in. Waarom is het een Limburgse taxonomie? Dat is eigenlijk heel simpel: dit is de taxonomie vanuit Europa die we in Limburg gaan toepassen. Dat is het Limburgse eraan. Wij besluiten nu met u om het hier zó te gaan doen. Om die aansluiting te vinden, waar ook financiers hun weg in vinden. Dan de heer Loomans: het punt van een verdienmodel. Dat is natuurlijk de altijd aanwezige discussie in deze staten tussen partijen die minder kiezen voor groei, zoals waar de heer Loomans een vertegenwoordiger van is, of de heer Grippeling, die net expliciet uitsprak wél voor groei te zijn, ook daar is voor beiden de taxonomie een hulpmiddel. Dat je uiteindelijk aan het begin of helemaal aan het einde een politiek oordeel kunt hebben omdat je iets niet wil, of het wel wil, dat blijft zo. Dat heb ik aan het begin al verteld. Ik denk dat het niet past, dat is het onverstandige wat we in het verleden deden, dat we aan het begin van het traject zeggen 'we willen het' en dus moest het maar gebeuren. Of, we willen het niet, dus we gaan het niet doen. Dat is iets wat veel beter nádat je dit filter toepast uiteindelijk de besluitvorming is. En om het anders te laten zijn dan in Brussel zien wij als College niet zitten, maar dat laat onverlet dat we onze eigen beleidskaders natuurlijk ook hebben. En die worden hier altijd bij meerderheid aanvaard. Voorzitter, wat natuurlijk ook van belang is dat we financiering van elders binnenhalen. Verschillende leden hebben daarover gesproken. Ik begrijp dat er vandaag veel gesproken is - buiten mij om - over die JTF-middelen. Een paar zinnen daarover: U krijgt de komende week daar een brief over. Over hoe dat in elkaar zit. Het is onderdeel van de Green Deal. Uiteindelijk is het de regering die besluit hoe de verdeling in elkaar zit. De uiteindelijke toekenning van de middelen gebeurt op grond van een governancestelsel wat we nog samen met EZK en Sociale Zaken moeten vastleggen. Maar daar zullen we u allemaal over informeren. De hoofddiscussie die vandaag een aantal keer speelde 'moet dat allemaal in Chemelot': ja, die regeling is bedoeld voor.... Daarom is Zuid-Limburg ook

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

geselecteerd: omdat daar de grote energietransitie moet plaatsvinden. De anderen zijn Moerdijk, Rijnmond, Emmen et cetera. Daar zijn ze op geselecteerd. Is dat dan bij uitsluiting en mag het alleen maar op het Chemelot-terrein? Nee, dat staat er ook niet in. Daar gaan we plannen voor maken en daar gaan we u absoluut verder over informeren.

Voorzitter, dan het punt van de ongebruikte buisleiding van de heer Van den Beucken. Ik vond het wel interessant. We hebben zelf als College twee jaar geleden een ongebruikte buisleiding die uit de grond gehaald werd stop laten leggen. Omdat we dachten 'daar kunnen we wat mee'. Later bleek dat weer ingewikkelder te zijn, maar het is helemaal geen verkeerd voorbeeld. Buisleidingen zijn van ontzettend groot belang. En inderdaad, dat soort keuzes, waar ook altijd tijd, menskracht en geld voor nodig is (we moesten toen ook meteen een ton betalen om dat nadenken te organiseren), dat is ook goed door dit soort systemen te halen. De heer Van den Beucken had veel opmerkingen en de verwijzing naar de risicoparagraaf. Dat was volstrekt helder. De strakke redenering waarom we met elkaar deze beweging moeten maken.

Dan nog het ontbreken van de mens. Dat komt door de Europese invloed op dat punt. Dat juist die sociale standaard daar onderdeel van is. Dat dat overigens een standaard is waarbij we in Nederland er bijna altijd aan voldoen, omdat we een net en goed georganiseerd land zijn op dat gebied (overigens excessen kunnen altijd plaatsvinden), dat is een mooie constatering. Toch zal je elke keer weer moeten toetsen.

Dan mevrouw Vennik: Dat waren vooral vragen voor mevrouw Brugman.

Misschien nog naar de heer Heldens toe: Ik snap dat u nu niet van enthousiasme óf van boosheid tegen het plafond aan zit, maar toch is het van groot belang. Onderschat het niet, dit is ook een politiek besluit (ik vind het juist zo mooi) wat ertoe gaat leiden dat we ook straks wat minder tegen het plafond aan zitten omdat de juiste toets heeft plaatsgevonden. Dat is denk ik het meest waardevolle van dit systeem.

De heer Grippeling vroeg nog bijzondere aandacht voor internationale werknemers. Ja, dit systeem is allereerst sowieso bedoeld voor elke euro die Limburgers ... En dat kunnen mensen zijn in Limburg die her en der vandaan komen. Dat kan van Schweiberg of Schandelo zijn, maar het kan ook een Syriër zijn die in een auto rondrijdt. Die betalen allemaal belasting aan ons. Dat wij ervoor zorgen dat de middelen die hier terechtkomen zo groot mogelijk effect hebben. En dat je bij alle investeringen altijd nadenkt over wat het betekent in relatie tot werkgelegenheid en dat je bij werkgelegenheid ook altijd goed nadenkt over hoe wij onze sociale systemen inzetten om mensen te activeren. Hier zit een College wat in het collegeprogramma helder en duidelijk heeft opgeschreven - ook dat punt is behalve door de SP onderschreven - dat wij ervoor staan dat buitenlandse internationale werknemers noodzakelijk zijn, maar dat we allereerst ervoor zorgen - en daarvoor mechanismen willen inzetten - dat vooral de mensen zelf die hier al langer wonen of hier geboren zijn aan de slag komen.

Een referendum, dat zit in de verordening. Wanneer dat wel of niet kan. Het is aan de samenleving om daar al of niet, bij welk onderwerp dan ook, gebruik van te maken.

Niemand mocht er meer over praten en ik zit hier vandaag voor het eerst, voorzitter, maar kernenergie, dat is heel simpel: nu zit het niet in de taxonomie maar het kan er wel inkomen. Wij horen uw oproep en u kent onze houding op dat punt.

Voorzitter, ik denk dat ik daarmee alle punten heb gehad. In onze ogen is het dus een buitengewoon waardevol instrument om ons te helpen heel scherp te focussen om alles wat ons ten dienste staat (mensen en euro's) zo effectief mogelijk in die energietransitie voor Limburg in te zetten.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: dank u wel, dan mevrouw Brugman met het restant.

Gedeputeerde Brugman: Voorzitter, dank u wel. Ik hoorde een opmerking van LOKAAL-LIMBURG over de integraliteit met de PES deel twee. Zeker. We hebben bij alle bouwstenen, waar dit ook een gedeelte van is, gekeken of het ook goed staat in de PES deel twee. We hebben alles vergeleken om overal in dit stuk ook dezelfde taal te gebruiken. Dat is zeker mee opgenomen. U had ook een opmerking over de RES Zuid-Limburg, met de warmtenetten. Dat heeft er alles mee te maken dat daar natuurlijk de bron al wat duidelijker is en er dus ook al wat stappen zijn gezet om een warmtenet te ontwikkelen. In Noord- en Midden-Limburg is dat een stuk ingewikkelder en daarom zijn ze hier ook niet genoemd. Die zijn nog niet zo ver als het gaat om warmteplannen. Ik hoorde ook nog iets over internationale arbeiders. Ik dacht even dat u het over arbeidsplekken had, want er is een KPI opgenomen in de PES deel twee. Volgens mij is er dan niet veel meer over wat ik nog kan beantwoorden. Ik heb van D66 eigenlijk weinig vragen gehoord. Was er nog een vraag voorzitter? Dan hoor ik dat graag. Ik heb hier al een hele dag gezeten dus op een gegeven moment gebeurt dat wel eens.

De voorzitter: Mevrouw Vennink, licht u toe.

D66 (Vennink): Ja, voorzitter dank u wel. Ja, ik had nog iets gevraagd over welke mogelijkheden het College ziet om coöperaties, lokaal eigenaarschap, zeg maar in die richting, meer te bewerkstelligen of te stimuleren.

Gedeputeerde Brugman: Ja, voorzitter daar is vanmorgen en vanmiddag ook nog uitgebreid over gesproken in het kader van PES deel twee. Om met die coöperaties het eigenaarschap of het lokaal profijt te laten verworden wat de Partij van de Arbeid maar ook D66 heel graag wil zien. Dat was CDA ook. Daar hebben we uitgebreid over gesproken en we hebben afgesproken dat we daar gezamenlijk mee aan de slag gaan hoe we dat het beste kunnen gaan bewerkstelligen, voorzitter. Tot zover.

De voorzitter: Goed, dat was het dan. Het was in één termijn, dus ik ga ervan uit dat eenieder zijn zegje heeft kunnen doen en de vragen beantwoord zijn. Daarmee sluiten we dit voorstel af. Dan schors ik de vergadering voor enkele minuten om de woordvoerders te laten wisselen en gaan we dadelijk, een uurtje later dan gepland, over op het laatste agendapunt. Ik schors de vergadering voor vijf minuten. Sorry, er moet nog een verbinding gemaakt worden, dus ik schors hem voor maximaal 10 minuten.

[SCHORSING]

8.4. Besprekstuk Burgerinitiatief m.b.t. biomassacentrale Egchel

De voorzitter: Dan gaan we verder met agendapunt 8.4. We hebben een inspreker die gaat via het kastje en de Webex verbinding, dus ik zal even kijken, ja, we kunnen beginnen. Dan gaan we verder met agendapunt 8.4. Daarvoor open ik de vergadering met de spreekster burgerinitiatief met betrekking tot de biomassacentrale in Egchel. Alvorens we starten met dit agendapunt, wil ik eerst de inspreker het woord geven en dat is mevrouw Kuypers, hartelijk welkom. Ik denk ook dat zij nu

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

aanwezig is, ik kan het zelf niet zien. U spreekt namens de werkgroep Leefbaar Peel en Maas. U krijgt vijf minuten spreektijd, gaat uw gang.

Mevrouw Kuypers: Goedemiddag, goedenavond, ondertussen. Ik ben Diny Kuypers uit gemeente Peel en Maas. Ik spreek namens een grote groep verontruste inwoners van Peel en Maas, maar ook namens veel Limburgers die de petitie hebben ondertekend. Er komt namelijk een nieuwe biomassacentrale midden in Peel en Maas, terwijl er landelijk steeds meer vragen gesteld worden over fijnstof en de gezondheid van de bevolking. Zowel de landelijke als de provinciale, als de lokale overheid, bagatelliseren de gezondheid van de mensen en van het milieu, terwijl ze eigenlijk het lef zouden moeten hebben en de kans zouden moeten grijpen om deze ontwikkeling onder de huidige wetenschap te blokkeren. Denk aan onze toekomst en die van onze kinderen en kleinkinderen. Vorig jaar oktober kwam ik er bij toeval achter dat op een kleine driehonderd meter afstand van ons huis en van onze bebouwde kom, een biomassacentrale gebouwd zou gaan worden door de firma Wijnen aan de Molenweg in Egchel. Ik heb toen meteen de gemeente gebeld en gevraagd om uitleg. De gemeente Peel en Maas was verbaasd dat we van niets wisten, want er was blijkbaar afgesproken met de firma Wijnen dat hij de buurt zou informeren. Na nog twee of drie telefoontjes naar de gemeente, kwam er eindelijk een uitnodiging in de bus bij een klein aantal buurtbewoners. We werden toen uitgenodigd voor een Open Dag in december, bij de firma Wijnen, waar zij plannen met betrekking tot een BMC en met betrekking tot **#07:01:24-1#** van tweehonderd arbeidsmigranten, direct naast die BMC, toegelicht zou worden. Het bleek dat er inderdaad een BMC van rond de tien megawatt gebouwd ging worden en dat er plannen waren om die BMC mede te gaan gebruiken voor een toekomstig warmtenet voor de buurt en voor school? **#07:01:40-9#** Ook bleek dat Wijnen al jaren warmte leverde aan twee aardbeientelers in de buurt. De vergunning voor het gebouw bleek al in 2018 gegeven te zijn. Ten aanzien van de BMC kon toen worden volstaan met een melding. De omwonenden zijn in 2018 niet geïnformeerd over deze plannen. De benodigde natuurvergunning was er toen nog niet. Het **#07:02:06-1#** van deze plannen, vanwege de stankoverlast, maar vooral vanwege de te verwachten risico's voor onze gezondheid door uitstoot van fijnstof en andere gevaarlijke stoffen. We hebben toen in de maanden daarna een achterban in onze buurt opgebouwd van nu 118 gezinnen en we hebben in samenwerking met het **#07:02:06-1#** project, een twintigtal fijnstofmeters geplaatst. In maart hebben we besloten om een verzoek naar de gemeente te sturen om de vergunning in te trekken. Op basis van het feit dat het een industrieel bedrijf blijkt te zijn, dus in strijd met de omgevingsvergunning, die handelde en zou gaan handelen in energie. En op basis van wat nog belangrijker is, namelijk de te verwachten gezondheidsrisico's voor omwonenden door uitstoot van fijnstof en andere gevaarlijke stoffen. Bovendien waren we in 2018 dus niet geïnformeerd. Dit verzoek is echter recent, na advies door de Hoorcommissie, door het College afgewezen, want ons bezwaar zou niet ontvankelijk zijn, omdat er geen wettelijke gronden zouden bestaan om in te gaan op het verzoek tot intrekking. Met als argumenten dat in papieren geuronderzoek, gebaseerd op een vergelijking met een papieren onderzoek van 2008, aangaf dat wij waarschijnlijk geen last zouden krijgen van de geur en dat wij geen uitzicht hebben op de BMC en bovendien omdat we niet verenigd zijn in een rechtspersoon die staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Op onze gezondheid werd bij de afwijzing helemaal niet gereageerd, die schijnt niet belangrijk te zijn. Ondertussen zijn er in de afgelopen maanden door natuurverenigingen in de omgeving, Leudal en De Peel, handhavingsverzoeken gestuurd naar de Provincie, met betrekking tot het feit dat er nog geen natuurvergunning gegeven was, maar dat Wijnen wel al, vanaf 7 september herhaaldelijk zijn

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

installatie test, wat voor veel overlast zorgt. Onze fijnstofmeters schieten herhaaldelijk uit. Met deze handhavingsverzoeken is echter niets gebeurd. Ten einde raad zijn we een petitie gestart, met als doel te proberen de BMC tegen te houden. We hebben bijna 2.500 handtekeningen verzameld van mensen in Peel en Maas en in Limburg. Allemaal mensen die zich zorgen maken over het milieu en de gezondheid van de bewoners. Er waren mensen met bijvoorbeeld COPD en Astma die hun zorgen uitspraken. Het burgerinitiatief is ingebracht bij de Provinciale Staten van de Provincie Limburg. Wij hadden daarbij gehoopt dat Provinciale Staten iets zou kunnen betekenen met betrekking tot het tegenhouden van de BMC, bijvoorbeeld door een natuurvergunning niet te verlenen. Maar ondertussen is die wel al verleend. De te verwachten extra stikstofuitstoot wordt blijkbaar als minimaal ingeschat. Alhoewel wij daaraan twifelen. Dit wordt momenteel nog onderzocht. Gisteren tipte trouwens iemand dat er ook ammoniakuitstoot van 585 kilo zou gaan plaatsvinden, wat eerder niet het geval was. En ammoniak en stikstof is een geweldige combinatie zegt men mij. Er is blijvende aandacht voor de gezondheid van Natura 2000 gebieden met betrekking tot stikstof, maar blijkbaar is er geen enkele aandacht voor de gezondheid van de mensen die hier wonen en voor de gezondheid van het milieu. Aan onze gezondheid wordt nergens gedacht. Niet bij de gemeente en niet bij de Provincie. In de afwijzing van ons verzoek door de gemeente, wordt zelfs op geen enkele wijze gerept over gezondheid of milieu. We kunnen ten aanzien van de Natura 2000 vergunning niet eens een zienswijze indienen, zegt men ons. Omdat wij geen belanghebbenden zouden zijn. We willen Provinciale Staten en deze commissie daarom de volgende vragen voorleggen:

We worden als bewoners van Peel en Maas en van de Provincie Limburg aan de kant gezet als onbelangrijk, lijkt het wel. Maar misschien vergissen wij ons en kan Provinciale Staten of Gedeputeerde Staten eventueel nog wel wat voor ons betekenen. De bezwaartermijn tegen de natuurvergunning loopt namelijk nog tot het einde van het jaar. Of misschien zijn er andere mogelijkheden.

We hopen ook dat de Provincie Limburg een discussie gaat starten over BMC's en het verbieden van de bouw en de exploitatie van BMC's in Limburg. Iedereen in Nederland weet tenslotte ondertussen dat BMC's echt niet duurzaam zijn en slecht voor milieu en gezondheid.

Dus toon lef en grijp de kans om deze ontwikkeling te blokkeren. Denk aan onze toekomst en die van onze kinderen en kleinkinderen. Ik dank jullie voor het luisteren. We hopen dat jullie iets voor ons kunnen betekenen.

De voorzitter: Oké, dank u wel mevrouw Kuypers. De mogelijkheid voor commissieleden bestaat om nog vragen aan u te stellen en ik wil dat een voor een doen. Dat een commissielid een vraag stelt, en dat u antwoordt, anders zal het met die verbinding vrij moeilijk gaan. Dan zou ik willen beginnen bij de heer Westhoff om te kijken of die een vraag heeft.

Forum voor Democratie (Westhoff): Nee, wij hebben geen vragen.

De voorzitter: Oké, de heer Hermans, geen vragen, meneer Heldens?

VVD (Heldens): Ik heb een heleboel vragen voor de Gedeputeerde, voorzitter. Alles is duidelijk en ik ken het dossier, als inwoner van die gemeente.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Mevrouw Vennik, nee? Meneer Van den Beucken, nee, meneer Loomans, nee, meneer Westen?

GroenLinks (Westen): Dank u wel, voorzitter. Als ik naar het verhaal luister, dan voel ik gewoon dat de bewoners niet zijn geïnformeerd, er is geen zienswijze geweest, de vergunning is nu opeens verleend, wij worden daarna pas eigenlijk opgeroepen hier in deze commissie om hierop te reageren. Hoe kan dit zo mis zijn gegaan? En ik vraag mij eigenlijk ook af of, dat zal GS ook wel weten, we gaan allemaal richting die klimaatdoelen van 2030, 2015, die we graag willen gaan behalen en dan komen we met een houtige biomassa-installatie, want ik heb begrepen dat het hier gaat om het verbranden van hout. Houtige biomassa stoot 20% meer uit dan een kolencentrale. En ik deel de zorg van de mensen binnen Egchel en Peel en Maas. Ik sta ook eigenlijk wel achter de petitie, maar de vraag is wat kunnen wij hier nog aan doen als de vergunning al is verleend?

De voorzitter: Meneer Westen, voor de goede orde, het is de bedoeling dat u uw vragen aan mevrouw Kuypers stelt. Het College komt dadelijk.

GroenLinks (Westen): O, dan heeft u die al in de pocket.

De voorzitter: Maar voor mevrouw Kuypers heeft u geen vragen?

GroenLinks (Westen): Nee, geen vragen.

De voorzitter: Dan gaan we door naar meneer Piepers.

PvdA (Piepers): Ja, een korte vraag ter verduidelijking aan de inspreker. Klopt het dat u geen belanghebbende bent en dat dat te maken heeft met de Natura 2000 wet?

Mevrouw Kuypers: Dat vertelt men ons, dat gewone mensen zoals wij geen belanghebbende zijn, want wij zijn geen natuurgebied. Je kunt alleen maar belanghebbende zijn als je een natuurvereniging of iets dergelijks bent. Daar is die vergunning voor. \

De voorzitter: Oké, meneer Wolters.

SP (Wolters Gregório): Ja, meneer de voorzitter, ik wil mevrouw Kuypers hartelijk danken dat zij dit bij ons heeft aangekaart. U vertelde net dat u niet bent geïnformeerd over dit project en dat meerdere gezinnen niet zijn geïnformeerd. Hoeveel gezinnen binnen Peel en Maas hebben zich bij u aangesloten?

Mevrouw Kuypers: Op dit moment hebben wij een Whatsapp-groep van 118 gezinnen, dan wel personen verzameld. En die petitie is ondertekend door veel mensen natuurlijk, van ook buiten die 118 gezinnen. Die 118 wonen allemaal bij mij in de buurt.

SP (Wolters Gregório): Oké, dank u wel.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Dan mevrouw Palmen als laatste, hebt u een vraag?

CDA (Palmen): Ja. Dank u wel, voorzitter. Ook namens mij dank aan de insprekerster. Als ik het goed beluisterd hebt, bent u uitgenodigd voor een Open Dag? Hebben de antwoorden op uw vragen of uw zorgen, die ik overigens heel goed begrijp, daar geen gehoor gevonden? Bent u daar niet wijzer van geworden, toen u daar was op dat bedrijf?

Mevrouw Kuypers: Meneer Wijnen heeft een goede presentatie gehouden. Dat is trouwens al bijna een jaar geleden, december vorig jaar. En hij heeft uitgelegd wat hij van plan was, en heeft verteld dat hij filters gaat installeren en dat we ons geen zorgen hoeven te maken, maar wij geloven dat niet. Dat we helemaal geen fijnstofoverlast of geuroverlast zullen gaan krijgen. Dus dat is het punt. Ik denk ook niet dat hij daar gelijk in heeft.

De voorzitter: Oké, dat waren de vragen. Meneer Westhoff heeft plotseling wel een vraag?

Forum voor Democratie (Westhoff): Ja, daar schiet me nog wat te binnen. U heeft gezegd dat de centrale inmiddels al proefdraait. Kunt u al merken dat u stankoverlast heeft?

Mevrouw Kuypers: Mijn man ruikt beter dan ik. Ik zit trouwens de hele dag in het kantoortje aan de achterkant van het huis, dus daar heb ik zelf niet zo veel last, maar hij is vanmiddag zelfs uiteindelijk maar naar binnen gegaan, want hij kon gewoon buiten niets meer doen, zegt hij vanwege de stank. Dus dat is heel vervelend. Maar het fijnstof die ruik je niet en merk je niet, maar die zie je wel op onze fijnstofmeters. Dat is natuurlijk veel erger dan geur. Geur is vervelend als je in de zomer lekker buiten wilt zitten, maar fijnstof dat tast je gezondheid aan. Dat gaat in je longen zitten, dat moet je niet hebben.

Forum voor Democratie (Westhoff): Dank voor uw antwoord.

De voorzitter: Goed, dan zijn de vragen gesteld. En dan dank ik mevrouw Kuypers voor het inspreken en het beantwoorden van de vragen. U gaat via de Webex verbinding verder deze behandeling volgen. Dat kan, maar het is zo, dan mag de inspreker dus niets meer zeggen. Dat zijn de spelregels.

Mevrouw Kuypers: Ik zal mijn best doen.

De voorzitter: Goed, zoals in de toelichting bij dit agendapunt aangegeven, heeft u kunnen lezen dat dit zich richt op een burgerinitiatief en dat is een taak die onder de bevoegdheid van GS valt. Wel kunt u als commissie op grond van de Verordening Burgerinitiatief, een advies geven aan GS om rekening mee te houden bij het oppakken van dit burgerinitiatief. We bespreken dit in één termijn en dan zou ik het zo willen doen, dat als u vragen hebt, die gesteld worden aan de Collegeleden en dat ik daarna kort een rondje maak en u vraag welk advies u wilt geven en hoe u dat wilt geven. Dus dan denk ik dat we op die manier een beetje structuur in de gang van zaken hebben. Dan begin ik bij de heer Westhoff, omdat ik daar net ook begonnen was. En dan maak ik hetzelfde rondje. Aan u het woord.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Forum voor Democratie (Westhoff): De heer Vincken, onze woordvoerder van Duurzaamheid, wordt door mij vervangen, omdat hij persoonlijk betrokken is bij de zaak. Hij stelt het op prijs dat dit in het verslag wordt vastgelegd. De situatie met de biomassacentrale in Peel en Maas is dat een ondernemer de mogelijkheid heeft gebruikt, die het klimaatakkoord hem heeft geboden. Ter vervanging van fossiele brandstof, heeft hij eerst een geothermieproject uitgevoerd. Dat is stopgezet door Inspectie Mijnewegen, vanwege trillingen in de bodem. Daarna heeft hij de biomassacentrale gebouwd, omdat hij een gasverbod ziet aankomen. Daarvoor heeft hij van de bestuur en de gemeenteraad alle benodigde vergunningen gekregen. Er ontbreekt nog één provinciale vergunning, die volgens de Wet natuurbescherming nodig is. Het mag duidelijk zijn dat Forum voor Democratie tegen het klimaatakkoord, tegen biocentrales en tegen overhaaste gasafsluiting is. De politieke partijen die voor zijn, hebben de situatie zoals in Peel en Maas geschapen. Inmiddels is, mede door onze stem, de steun voor biomassacentrales inmiddels geheel verdwenen. Een aantal burgers grijpt deze mogelijkheid aan om de biomassacentrales alsnog te stoppen. We hebben in de Limburger kunnen lezen dat de vergunning ingevolge toegekend aan de ondernemer, mag doorgaan. Onze vraag is: Welke invloed heeft dat voor het burgerinitiatief? Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan de heer Hermans.

PVV (Hermans): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, dit is een voorbeeld van hoe het niet moet. We hebben altijd gezegd 'haalbaar, betaalbaar, draagkracht' en vooral dat laatste, de draagkracht van onderop. Als ik de inspreker hoor zeggen dat zij niet volledig is geïnformeerd, dan kan ik dat begrijpen. Ik begrijp ook die meneer die hier de gaatjes in het **#07:16:04-5#** ziet, dat hij geld wil verdienen. Een paar geleden was dat ook nog zo, daar kreeg je ook nog steun van het Rijk voor, gegarandeerd draaide hij met een hele hoop subsidie. Wij zijn zelf in dit huis ook nooit geïnformeerd over die dingetjes, zelfs bij dit stuk staan er vragen en komt er vanuit de Provincie geen enkele informatie. Voor mij is het duidelijk: als we iets kunnen doen, moeten we sowieso geen enkele vergunning meer verlenen. Dat advies wil ik GS meegeven, want het houdt op wat dit betreft, met het hele biomassagebeuren. Dat is onze opinie. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Meneer Heldens, de VVD.

VVD (Heldens): Ja, dank u wel voorzitter. Ja, voorzitter, de afgelopen weken hebben we veel gezien en gelezen over deze biomassacentrale. Ja, inderdaad begrijpelijk dat een ondernemer een biomassacentrale bouwt als er vanwege allerlei klimaatwaanzen enorme subsidies en mogelijkheden geboden worden voor houtstook ten opzichte van gas. Wij hebben dan ook niet voor niets vorig jaar op 8 november een motie ingediend, motie 2499, die GS ertoe oproep om geen ruimte meer te bieden in de RES en in de PES aan grootschalige houtstook en biomassacentrales. Die motie is medeondertekend door Forum voor Democratie, CDA, SP en PVV. Vandaar dat wij dit met veel interesse volgen en ook wel een aantal vragen hebben aan de Gedeputeerde. Wat zijn de normen die hiervoor gelden, voor zo'n grote biomassacentrale, wat mag dit voor hinder opleveren voor omwonenden? Wat voor uitstoot mag er zijn, hoe wordt het getoetst? Wij zouden heel graag de vergunning inzien en vinden het eigenlijk ook wel gemiste informatie bij dit stuk vandaag, want iedereen had denk ik wel aan kunnen voelen dat wij daar meer over zouden willen weten. Nu staat alleen de petitie op de agenda en wordt ons zelfs gevraagd om straks een advies aan GS te geven.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Adviezen geven we heel graag, maar dan willen we wel alle stukken daarvoor hebben, anders wordt het heel lastig adviseren. Wij zijn ook benieuwd hoe het zit met handhaving en toezicht. Die centrale staat er al een tijdje. Ik heb foto's gezien dat dat ding enorm rookt bij de opstart. Anderen zeggen weer dat dat normaal is, dat dat ingeregeld moet worden. Prima, maar hoe kan dat voordat de vergunning is afgegeven? Ik las in HALLO Peel en Maas op de voorpagina dat de vergunning is afgegeven. En ik denk: wat zitten wij hier nog te doen als wij een advies moeten afgeven aan GS in de commissie, als de vergunning al is afgegeven. Daarom ook de vraag: Wanneer is die afgegeven en waarom is die afgegeven, in de wetenschap dat we dit vandaag nog met u zouden bespreken? Ik vind dit een heel vreemde gang van zaken. Daar wil ik het in eerste instantie even bij laten. Ik ben heel benieuwd naar het antwoord van de Gedeputeerde en wij willen sowieso inzage in alle stukken die voorhanden zijn hierin.

De voorzitter: Oké, dan gaan we door naar mevrouw Vennik van D66.

D66 (Vennik): Dank u wel voorzitter. Ik wil me inderdaad aansluiten bij wat mijn voorganger van de VVD ook al zei. Wij missen verdere informatie bij dit stuk, dat hadden we graag ook op de agenda zien staan. Daarnaast wil ik de inspreker nog even bedanken. We begrijpen de zorgen van de omwonenden. Als we het verhaal horen, dan is dit proces wel bijzonder verlopen. Hoe kijkt de Gedeputeerde naar dit proces? We zijn vooral benieuwd naar de reactie van de Gedeputeerde op de vragen van de inspreker.

De voorzitter: Dank u wel, dan de heer Van den Beucken van LOKAAL-LIMBURG.

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Ja, voorzitter, bij het lezen van die summier samenvatting, vielen mij werkelijk de schellen van de ogen. Ik vraag me af, ook in verband met de nieuwe omgevingswet, waar gesproken wordt van participatie en draagvlak, hoe het kan gebeuren dat er van tevoren niet geïnformeerd is. Hoe kan het zijn dat een dergelijk gebouw al neergezet is en hier nog een vergunning verleend moet worden? Zijn er geen normen voor om op een bepaalde afstand tot een woonwijk dit soort zaken te realiseren? Ik denk dat ik heel veel antwoorden zou willen horen, eer ik in staat zou zijn iets van een advies mee te geven.

De voorzitter: Oké, dan gaan we door naar de heer Loomans, zijn reactie.

Partij voor de Dieren (Loomans): Ja, dank u wel voorzitter. Ik heb een aantal vragen aan de Gedeputeerde. Vraag 1: Welke vergunningen zijn er nu precies vereist voor een biomassacentrale en welke instantie moet die vergunning verlenen? Vraag 2: Is het nu juridisch correct dat deze biomassacentrale mag opstarten? Is het inderdaad zo dat alle vergunningen hiervoor verleend zijn? Vraag 3: Wij kennen als GS een Verordening Burgerinitiatief en als we heel eerlijk zijn, dan voldoet het burgerinitiatief, zoals dat is toegezonden, niet aan die verordening. Zou in het vervolg de Griffie op het moment dat zij zo'n burgerinitiatief ontvangen, de indieners daarvan kunnen adviseren en ze ook daarin assisteren om ervoor te zorgen dat alles op de juiste manier wordt aangeleverd? Vraag 4: In de verordening die wij op dit moment kennen, staat een handtekeningeneis. Hoe moet die geïnterpreteerd worden? Bij een referendum is bijvoorbeeld afgesproken dat dit ook digitale handtekeningen mogen zijn. Zou GS daar eventueel op een later tijdstip een mededeling over kunnen

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

doen, om hierover meer duidelijkheid te geven? Blijft de drempel voor een burgerinitiatief volgens de huidige verordening, of gaat die nog een keer veranderen? Vraag 5: Als het zo zou zijn dat op dit moment er nog ruimte is dat een burgerinitiatief ook werkelijk iets op zou kunnen leveren, vergunningstechnisch gezien, is het dan mogelijk dat dit burgerinitiatief een tweede kans krijgt om alsnog in behandeling te komen? Dank u wel.

De voorzitter: Oké, meneer Westen, u had al een paar vragen gelanceerd, ik weet niet of u er nog meer hebt.

GroenLinks (Westen): Ik heb nog één vraag. De natuurvergunning is dus blijkbaar gegeven en wat kunnen we nog doen als Provinciale Staten om toch nog te voorzien in de behoeftes van de burgers. Die zijn het meest bezorgd en moeten er mee leven. Ik wilde de inspreker nog even hartelijk danken voor haar verhaal.

De voorzitter: Oké, dat was de heer Westen van GroenLinks. Dan meneer Piepers van de Partij van de Arbeid.

PvdA (Piepers): Dank u wel, voorzitter. Handig om eerst een knip te maken in het proces. Ik denk dat het handig is om aan de Gedeputeerde te vragen wat er vooraf is gebeurd. Waarom zijn die mensen geen belanghebbenden, heeft dat te maken met die natuurvergunning? Welke vergunningen zijn hiervoor afgegeven om het te bouwen? Ik neem aan dat je daar geen natuurvergunning voor nodig hebt, maar een andere verordening. Op welke momenten hebben de burgers de mogelijkheid gehad om hiervoor een zienswijze in te dienen? Die informatie moet eerst boven tafel, want er zaten inderdaad geen stukken bij. Dus graag een hele schets van het proces. Als dat niet nu kan, dan alstublieft schriftelijk. Dan voor nu: Welke mogelijkheden zijn er nog, want de vergunning is afgegeven, moet er nog een vergunning afgegeven worden of moet er nog iets gebeuren tot het moment van opstarten? Dus welke bijsturingsmogelijkheden zijn er nog of moeten wij nog geïnformeerd worden? Hebben wij er nog invloed op, of de burgers, op een andere manier? Tot slot: Stel er is niet mogelijk en dat kan heel goed. Misschien praten we hier niet meer over, maar wat betreft de Partij van de Arbeid zeker nog wel. Hoe gaan we hiermee om? Hoe nemen wij de zorgen weg voor gezondheid, als dit binnen de wettelijke past? Hoe gaan wij handhaven op die vergunning, om overlast te voorkomen of zo veel mogelijk te beperken? Dat zijn wat ons betreft de drie knippen die we moeten maken en graag ook van de Gedeputeerde ook in die knippen de beantwoording. Ik geloof dat dit de commissie het overzicht geeft dat op dit moment echt ontbreekt. Ook voor de bewoners die aan het luisteren zijn: Zij kunnen zien welke mogelijkheden er dan nog zijn en dat zij die op een later moment kunnen nalezen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik over naar de heer Wolters Gregório van de SP.

SP (Wolters Gregório): Dank u wel, voorzitter. Na meneer Heldens en Loomans blijft er weinig over. Dan moet ik constateren dat niemand goed is geïnformeerd. Mochten burgers nog **PS'en? #07:26:23-1#** voor aanvang van deze vergadering dat er met de bouw, het testen en de ingebruikname van de installatie al is gestart voor alle benodigde vergunningen waren afgegeven, hoe legt GS dat dan uit?

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Hoe worden de omwonenden geholpen? Hebben de gemeente en de Provincie hier juridisch geblunderd?

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Palmen van het CDA.

CDA (Palmen): Dank u wel, voorzitter. Er zijn al veel vragen gesteld, de beantwoording hoor ik graag van de Gedeputeerde. Ik begrijp uiteraard uw zorgen en nogmaals dank aan de inspreker. Het is gewoon lastig als je ergens probeert verhaal te halen en je loopt steeds tegen een muur aan, dat is niet fijn. Het verzoek tot het gelopen proces, dat is niet al gedaan, daar ben ik ook benieuwd naar. En meneer Heldens refereerde zojuist aan de motie die destijds is aangenomen ook met steun van het CDA, maar daar moet ik wel bij vermelden, dat die motie zag op de import van hout, dus niet op biomassa of reststromen, dus de vraag is hiervan: waar komt dit hout dat daar gestookt wordt, vandaan? Is dat importhout of zijn dat lokale reststromen? We moeten wel eerlijk zijn, in de infosessie van de week over biomassacentrales kregen we wel te horen dat ze in de energietransitie wel gewoon heel hard nodig zijn om doelen te halen, dus dat maakt het wel complex. Kan de Gedeputeerde zeggen of de metingen al gedaan worden en of daar al uitkomsten van bekend zijn? Ook ik vind het lastig om op basis van deze informatie een advies te geven, maar dat kan misschien na de beantwoording door de Gedeputeerde wel. De wettelijke kaders zijn door meneer Wijnen vast wel gelopen, met de publicatie van allerlei vergunningaanvragen, maar als je daar de omgeving niet bij betreft, verdient dat uiteraard geen schoonheidsprijs. Wat dat betreft begrijp ik mevrouw en de omwonenden heel goed. Tot zover. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Meneer Piepers nog een verhelderende vraag?

PvdA (Piepers): Ja, heel kort, voorzitter. Aansluitend op wat mevrouw Palmen zegt, in de pers staat toch ook dat de landelijke lijn voor biomassa door het Rijk wordt afgebouwd en volgens mij staat het ook zo in de pers beschreven dat wij die lijn zullen volgen. Klopt dat?

De voorzitter: Er zijn veel vragen gesteld, het woord is aan het College. Ik weet niet, meneer Mackus begint?

Gedeputeerde Mackus: De vergunning gaat van de Provincie uit en het beleid daar gaat de heer Burlet over. Misschien goed om in het kader van het proces even te schetsen wie verantwoordelijk is. Er zijn drie soorten meldingen en vergunningen nodig: 1 is de bouwvergunning, de Wabo. Daar gaat de gemeente over. Daar staat beroep tegen open, maar die vergunning is volgens mij al verleend. 2, De milieuvergunning, over fijnstof, geur en dat soort dingen. Daarvoor is een meldingsplicht bij de gemeente en moet de ondernemer voldoen aan een aantal criteria en 3 ligt bij de Provincie en dat betreft een Nb-vergunning. Goed om te weten is dat wij toetsen of er een overschrijding plaatsvindt op de stikstof in het Natura 2000 gebied. Dat betekent dat deze ondernemer daalt in de NO_x op zijn vergunning, dus de depositie in het natuurgebied daalt ook. Wij moeten dan vanuit ons wettelijk handelskader de vergunning verstrekken. Die ligt nu ter ontwerp, ter inzage. Daar kan overigens ook de buurt een zienswijze op indienen. Dat staat nu open. Als we het hebben over handhaving, de heer Heldens vroeg daarnaar en de heer Piepers ook, over overschrijdingen van de milieunormen, bijvoorbeeld bij stank, daar gaat de gemeente over. Als blijkt dat het stikstof niet klopt, of wat dan ook,

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

de handhaving van NB-vergunning, daar gaat de Provincie over. Die ligt nu ter ontwerp, ter inzage. Als we het hebben over de motie - maar misschien kan de heer Burlet daar iets dieper op ingaan - het gaat er natuurlijk om of wij middelen uitgeven. Dit is een puur wettelijk kader waarlangs wij toetsen en aangezien de ondernemer daalt in stikstof, zullen wij die Nb-vergunning ook moeten verlenen. Nogmaals daar kan de buurt nog een zienswijze op indienen. Dat even over het wettelijk kader. Over de testfase kan ik even kijken of ik daar een antwoord op heb. Dat voldoet aan het milieu, dus het kan wel, begrijp ik nu uit wat ik hier net binnenkrijg. Biomassa daar kan de heer Burlet nader op ingaan.

De voorzitter: De heer Burlet.

Gedeputeerde Burlet: Dank u wel, voorzitter. Ik ben blij dat mevrouw Palmen al meteen een correctie maakte dat we niet alle biomassa mogen weghalen. We hebben met name in de PS moties gehad in eerste instantie over houtige biomassa en dan met name de import daarvan en het verstoken van **#07:32:17-2#**. Dat is het minst gunstige. Een voorbeeld: Biomassa op basis van meststoffen, echte reststoffen en niet bomen kappen, algen, bacteriën, suikerbieten. Dat moeten we niet weghalen, dat zijn heel valide, goede manieren om biomassa te gebruiken, om straks de energietransitie en ook de materiaaltransitie mogelijk te maken. Dus daar moeten we voor open blijven staan. En als het dan specifiek gaat over biomassa, is het ook nog eens een keer helder dat het Rijk, daar ligt een SER-advies, kleine houtstook, kleine centrales, in principe wil afbouwen. Maar waar is dan het wettelijke kader? Dat is altijd heel moeilijk, want ze willen dat graag. Misschien dat dit nog komt dan. 'Behouden' zijn de grootschalige energieopwekkingssystemen en 'ombouwen' betekent uitbreiden, met name als het gaat om zwaar transport, chemische bouwstoffen, die biomassaroutes. Dat zijn een beetje de contouren in het veld. Als ik het lees denk ik ook: het is heel typisch dat de gemeente grotendeels verantwoordelijk is en wij deels verantwoordelijk. Dan komt zo'n verhaal uiteindelijk hier bij de Provincie op tafel en dan toch wel met dank aan de inspreker, blijken de bewoners weinig geïnformeerd te zijn. Dat is wel ingewikkeld. Ik denk dat ons advies aan de gemeente moet zijn om dat veel beter te gaan doen. Om u daarbij te betrekken: Wij hebben pas achterin het proces een rol gekregen en dan is er natuurlijk al heel veel gebeurd. Dus die motie die roept ook op om vooral niet te financieren als het gaat om zulk soort producten bij het LEF en het LIOF. En anders als Provincie heel terughoudend te zijn, in ieder geval voor houtige biomassa. Dat dat in ieder geval niet gesteund wordt. Ik denk dat het belangrijk is om dat nog eens goed te onderstrepen. Ik weet niet wat ik daaraan verder kan toevoegen. Ik zag dat 12 november het **#07:34:14-1#** ontwerpbesluit was, daar is dus nu de mogelijkheid tot zienswijze voor de Nb-vergunning, maar wij kunnen heel weinig anders dan ons aan de regels van de wet houden. Het kader.

Gedeputeerde Mackus: Misschien nog één opmerking: dat klopt, wat de heer Burlet zegt en geen opmerking van het burgerinitiatief. Ik weet daar even niet de stand van zaken van. U had een aantal vragen daarover maar die komen schriftelijk of via de Griffie bij u terug.

De voorzitter: Oké, dat was één termijn, precies.

PvdA (Piepers): Maar voorzitter, er is een vraag niet beantwoord, in ieder geval bij mij. Ik zie bij nog meer mensen.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De voorzitter: Oké.

PvdA (Piepers): Over de nazorg aan de bewoners. Stel het gaat toch door, welke mogelijkheden zijn er dan nog. Ook bijvoorbeeld om te kijken bij de handhaving, die vraag is wel beantwoord, die ligt gedeeltelijk bij de gemeente, maar hebben wij daar ook nog een rol in, bij de RUD bijvoorbeeld. Graag wat meer helderheid. En, misschien dat dat ook schriftelijk nog kan, een hele schets van het proces en welke mogelijkheden er nu nog zijn. Dat mis ik ook.

Gedeputeerde Mackus: Zoals ik in eerste termijn beantwoord heb, ook naar aanleiding van de vraag van de heer Heldens, handhaving op geur, stank, dat soort dingen, ligt bij de gemeente. Dus als bewoners overlast ervaren, moet u een handhavingsverzoek indienen bij de gemeente, zo simpel is dat. Dus op het moment dat er iets speelt, ik hoorde de insprekerster zeggen dat haar man thuis werkt en last heeft van rook, dan moet ze een handhavingsverzoek op dat punt indienen. Dat is de meest geëigende weg, dan ligt het gedocumenteerd en zal de gemeente ook moeten acteren.

De voorzitter: Ik zag de heer Van den Beucken net ook. Is van u ook een vraag niet beantwoord? Het is allemaal in één termijn he, we gaan geen tweede termijn.

Zonder microfoon

De voorzitter: Er zijn er een heleboel niet beantwoord dan. Meneer Van den Beucken, nee, mevrouw Palmen.

CDA (Palmen): Dank u wel, voorzitter. Op de vraag of er gemeten wordt. Ik hoorde de Gedeputeerde zeggen 'het gaat omlaag in stikstofuitstoot'. Mag ik concluderen dat er dus gemeten wordt? Zo ja, wat is dan de uitslag op die fijnstof waarvan mevrouw zegt dat bij haar de meters uitslaan. Is dat ook gecontroleerd op dit moment?

Gedeputeerde Mackus: Twee dingen daarop, wij meten niet standaard elke pijp, zo simpel is het. Het is een vergunde emissie en als blijkt dat er mogelijk iets niet klopt, dan zullen we moeten meten, maar dat doen we niet op voorhand. Dat is ook het antwoord op de vraag van de heer Piepers, als er een handhaafverzoek ligt, dan moet er gehandhaafd c.q. gemeten worden. Dit soort dingen gaat over geur of stankoverlast. Het zal eerder één van deze twee dingen zijn.

De voorzitter: Ik probeer iedereen af te gaan, ervan uitgaande dat er nog vragen zijn blijven liggen, dus meneer Heldens.

VVD (Heldens): Dank u wel, voorzitter. Ik had gevraagd of wij het dossier in kunnen zien, het volledige dossier. Wanneer ligt dit ter inzage voor ons?

Gedeputeerde Mackus: Bedoelt u de vergunningverlening van de Nb-vergunning, want daar wij over als Provincie.

VVD (Heldens): Ja.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

Gedeputeerde Mackus: Dat kunnen wij ter inzage leggen, ik denk dat ik even ... we kunnen dat z.s.m. ter inzage leggen. Of moeten wij er een datum aan koppelen, voorzitter?

De voorzitter: Pak zeven dagen als het zo spoedig mogelijk is.

Gedeputeerde Mackus: Ja, ik probeer het zo snel mogelijk, ik weet niet of we de datum even kort kunnen sluiten via het verslag? **Ik zeg toe dat dit ter inzage gelegd wordt.**

VVD (Heldens): Oké.

De voorzitter: En dan zag ik meneer Hermans ook de vinger opsteken, maar ...

Spreker: Nee, voorzitter u zou nog even een klein rondje maken.

De voorzitter: Nee, geen rondje, ik ga dadelijk vragen om het advies dat u wilt uitbrengen. Het gaat nu nog even over de vragen die niet beantwoord zijn. Meneer Loomans, u had ook een vraag niet beantwoord? Welke was dat?

Partij voor de Dieren (Loomans): De Gedeputeerde was aan het uitleggen over een vergunning die ter inzage lag en daar kon de buurt nog een zienswijze op indienen. Betekent dit dat ze daar nog een juridisch middel hebben om alsnog de centrale te stoppen, of hoe moet ik dat interpreteren?

Gedeputeerde Mackus: Als je het mij vraagt, niet als jurist, maar gewoon als bestuurder, iedereen in Nederland mag een zienswijze indienen, alleen de vraag is of de zienswijze als belanghebbende wordt geoordeeld. Iedereen mag een zienswijze indienen en ook beroep instellen, daarna. Dat kan. Dus daar staat het voor open, alleen hier hebben we te maken met ons perspectief en de vergunningverlening, dat er een dalende emissie in zit. Dan is het heel raar om te zeggen: Hij stoot meer uit. Want dat mag nu net niet volgens de hele discussie in de stikstof, maar deze ondernemer gaat netto minder uitstoten, dus de kans dat het daarop stukgaat, in de Nb-vergunning, lijkt ons klein, hoe ik het nu zie. Maar dat is even de context.

De voorzitter: Oké, en mevrouw Palmen die had ook nog een vraag beantwoord?

CDA (Palmen): Die had ik net al gesteld, dank u wel.

De voorzitter: Oké, goed. Dan zijn de vragen beantwoord en dan kunt u nu een advies formuleren waarvan u denkt: Dat vinden we wel belangrijk om aan GS mee te geven. Ik zou iedereen af willen gaan met de vraag: Vindt u het nodig dat u wat meegeeft aan GS en zo ja, wat wilt u dan meegeven? En dan begin ik bij meneer Heldens.

VVD (Heldens): Dank u wel, voorzitter. Dan toch enige frustratie dat we ons hier niet goed op hebben kunnen voorbereiden omdat het maar een eenzijdige informatievoorziening was die bij de stukken zat. We hebben nu de andere kant van het verhaal gehoord en ik ga het dossier nog inkijken en ik vind het

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

heel moeilijk en ook niet echt wenselijk dat we hier dan nu meteen dan plotsklaps een advies over gaan geven, maar als dat de reglementen zijn, dan heb ik op dit moment geen ander advies dan te kijken waar je in de communicatie met de gemeente iets op kunt pakken. Er zijn twee partijen die naar elkaar wijzen. De gemeente zegt: De Provincie moet een vergunning afgeven. Hier hoor ik: Je moet terug naar de gemeente. Ik zit toevallig in de gemeenteraad, dus ik heb hetzelfde nu twee keer gehoord. Ik kijk even wat we naar deze burgers kunnen doen in de communicatie. Dat die mensen zich serieus genomen voelen. Dat daar gewoon een duidelijk antwoord op komt. Dat duidelijk is welke instrumenten die mensen hebben. Dat je ze niet blij maakt met een dode mus maar ook niet met een kluitje in het riet stuurt. Dat zou het advies zijn voor nu.

De voorzitter: Oké, de heer Hermans?

PVV (Hermans): Ja, voorzitter ik ben een beetje verdergegaan in mijn eerste termijn zostraks. Waar het kan moeten we stoppen met die flauwekul van die biomassa. Maar ik weet niet of die mogelijkheden er zijn, dus wat dat betreft zul je inderdaad het traject moeten aflopen zoals meneer Heldens dat voorstelt. Maar waar het dan ook maar enigszins mogelijk is, vind ik dat de Provincie zich hier geen voorstander van moet tonen. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Oké, meneer

Forum voor Democratie (Westhoff): Ik sluit mij aan bij de woorden van de heer Heldens.

De voorzitter: Oké, mevrouw Palmen.

CDA (Palmen): Dank u wel, voorzitter. Ja, de beantwoording beluistert dat zowel de Provincie als de gemeente, in ieder geval wettelijk gezien, zorgvuldig gehandeld heeft, dus daar kan ik verder niet meer zo heel veel van vinden. Ik sluit wel aan bij de heer Heldens, dat het zeker goed is om een stukje communicatie naar de bewoners te plegen. Om in ieder geval duidelijkheid te verschaffen. Ja en wellicht nog een advies aan de ondernemer, ondanks de Open Dag die hij georganiseerd heeft. Ik weet niet of ik hier in de positie ben om dat te mogen doen, maar ik doe het toch. Misschien toch nog eens met de buurtbewoners in gesprek te treden, een soort van mediation te proberen. Daar blijft het voor mij bij.

De voorzitter: Misschien is het wel slimmer om GS te vragen, de mediation op gang te brengen. Dan stuur je hun tenminste met een taak de wei in.

CDA (Palmen): Ja, dat zou zeker zo kunnen zijn. Dat advies zou ik dan wel willen meegeven. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Oké, meneer Wolters.

SP (Wolters Gregório): Dank u wel, voorzitter. Op basis van wat we hebben gelezen en gehoord vanavond, zou ik mevrouw Kuypers en de andere omwonenden willen adviseren om dan toch maar een handhavingverzoek of meerdere handhavingverzoeken bij de gemeente in te dienen. En ik zou

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

het wenselijk vinden om de Gedeputeerde te vragen of zij minimaal een brief naar B&W van Peel en Maas kunnen sturen. Ik denk dat ik namens de hele zaal spreek, om namens ons, te verzoeken om deze 118 gezinnen serieus te nemen in hun klachten.

De voorzitter: Oké, de heer Piepers.

PvdA (Piepers): Ja, voorzitter, volgens mij is het voorstel van de heer Heldens met de aanvulling van mevrouw Palmen tot een verzoek om mediation, voldoende. Met daarbij nog de kanttekening tot – zoals de Gedeputeerde het mij net uitlegde – de mogelijkheden tot die handhaving, dus die uitleg ook naar de bewoners, van hoe kunnen we dat doen? Dan is de juiste nazorg ook volledig.

De voorzitter: Oké. De heer Westen.

GroenLinks (Westen): Ja, ik sluit me ook aan bij de heer Heldens, als het gaat om het advies. En mevrouw Palmen, u hebt mij de woorden uit de mond gehaald. Ik zou als GS gewoon echt in gesprek gaan met Wijnen en eventueel mediation opstarten, want de burgers moeten gewoon gehoord worden.

De voorzitter: Meneer Loomans.

Partij voor de Dieren (Loomans): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik kan me gewoon aansluiten bij de dingen die al genoemd zijn door eerdere sprekers. Ik wou er alleen nog aan toevoegen mijn vraag over die verordening burgerinitiatief. Dat het College even gaat kijken hoe die eisen die daarin staan, geïnterpreteerd moeten worden. Met name die eisen aan handtekeningen en het medeondertekenen, of dat ook gemoderniseerd kan worden, zodat dat ook via Internet digitaal kan. En ook de mogelijkheid bekijken dat indieners advies krijgen van de Griffie en hoe dat op de juiste manier allemaal moet worden ingediend. Dank u wel.

De voorzitter: #07:45:11-8#

LOKAAL-LIMBURG (Van den Beucken): Ja, voorzitter, er is sprake van een sneeuwbaaleffect, want alles bij elkaar opgeteld, steun ik dit van harte. Het begint natuurlijk bij die brief. In die brief mag wat mij betreft ook iets worden gezegd over een bepaald gesprek met de ondernemer, als het gaat om de soort van biomassa. Het is net ook al ter sprake gekomen: houtachtige biomassa is niet gewenst. En zou hij de samenleving tegemoet kunnen komen met andere vormen van biomassa op termijn? Dat is één ding. We spraken ook al over de frustratie dat het allemaal snel moest. Ik had wel kunnen lezen dat er iets was met een schoorsteen die eventueel een beetje opgehoogd had kunnen worden, of misschien nog moet worden, of al is. Misschien kan dat ter sprake komen. Ook heb ik gelezen over een filter. De vraag is eigenlijk: ga ook naar de ondernemer en maak de zorgen aan de ondernemer duidelijk, voorzover dat nog niet het geval is. En vraag de ondernemer desnoods wat investeringen te doen, zodat het allemaal een beetje op de pootjes terecht kan komen. Daar laat ik het even bij.

De voorzitter: Mevrouw Vennik aan u het laatste woord.

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

D66 (Vennik): Dank u wel. Ik heb er vrij weinig aan toe te voegen en sluit mij aan bij de woorden van mijn voorgangers. Ga nog eens naar die inwoners om ze duidelijkheid te verschaffen. Communiceer daar goed naar en dat punt van mediation van mevrouw Palmen vind ik ook een goed plan. Dank u wel.

De voorzitter: Oké.

Gedeputeerde Mackus: Voor mij is het vrij duidelijk dat we het voorstel van de heer Heldens aanhouden en van mevrouw Palmen. Dat we dat samen met de gemeente gaan communiceren naar de bewoners, inclusief wat de heer Piepers zei: Wat zijn de mogelijkheden qua zienswijze en handhaving. Gewoon de positie goed maken, dat we dat ook oppakken. En als de ondernemer en burgers openstaan voor een nader gesprek, dan zullen we dat altijd meenemen. Dus ik denk dat we dat dan oppakken.

De voorzitter: Oké. Ja, ik had ze zo ongeveer ook opgeschreven, de Griffie ook, dus dan liggen ze ook vast voor het verslag.

Gedeputeerde Mackus: Overigens naar de heer Van den Beucken: Ik hoorde vandaag pas dat er een vraag was, dus wij hebben ze niet gevraagd om iets aan te leveren. Dus dat is misschien ook even afstemmen hoe dat dan moet.

De voorzitter: Ik denk dat wat dat betreft, het verhaal van de heer Loomans goed is. Dat als wij die dingen op ons bordje krijgen, dat we kijken hoe we daar op een goede manier mee om moeten gaan. Ook voor ons is het iets van: Het wordt zo gepresenteerd en dat is volgens de spelregels, dus misschien moeten we daar dan ook een keer naar kijken, maar dat is een intern verhaal.

Waarschijnlijk kunnen we dat meenemen voor de agendacommissie.

Goed, u heeft dat advies uitgebracht en GS heeft het overgenomen en mevrouw Kuypers heeft het allemaal kunnen horen, dus die kan daar haar voordeel mee doen. Dat gezegd zijnde, sluit ik dat agendapunt af.

8.5 Rondvraag

De voorzitter: Voor de rondvraag zijn er geen vragen ingediend.

9 Sluiting

De voorzitter: Dan kom ik bij de sluiting en ik dank u voor uw inbreng en sluit de vergadering om 18:05 uur en wens u nog een genoeglijke avond en een veilige thuisreis, tot ziens.

Vastgesteld in de vergadering van 12-3 2021

Statencommissie

Mobiliteit en Duurzaamheid (MD)

De commissiegriffier,

De voorzitter,

Van Birgelen-Droog

Van der Linden